

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind jurisprudența Convenției europene a drepturilor omului

Imigrația

Actualizat la 28 februarie 2025

Întocmit de Grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest ghid, în format tipărit sau electronic, să completeze formularul de contact: *cerere de reproducere sau republicare a unei traduceri*, pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații referitoare la traducerea ghidurilor privind jurisprudența, vă rugăm consultați lista *Traduceri în curs*.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză. Este actualizat periodic, data cea mai recentă fiind 28 februarie 2025. Acesta poate suferi modificări de formă.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa *https://ks.echr.coe.int*. Pentru informații actualizate despre publicații vă rugăm să vizitați contul de X al Curții *https://x.com/ECHR_CEDH*.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2025

Cuprins

Cuprins 3

În atenția cititorilor 5

Introducere 6

I. Accesul pe teritoriu și procedurile 6

A. Cererea de viză pentru a intra într-o țară în scopul obținerii azilului 7

B. Accesul în scopul reîntregirii familiei 7

C. Acordarea vizelor și art. 4 10

D. Interdicții de intrare și de călătorie 10

E. Interceptare, operațiuni de salvare și returnări sumare („pushback") pe mare 11

F. Operațiunile de salvare la frontierele terestre 12

II. Intrarea pe teritoriul statului pârât 13

A. Returnări sumare la frontieră și/sau la puțin timp după intrarea pe teritoriu („push-back") . 14

1. Art. 3 din Convenție, considerat separat și/sau coroborat cu art. 13 din Convenție 14

2. Art. 4 din Protocolul nr. 4 16

3. Art. 13 din Convenție coroborat cu art. 3 din Convenție și/sau art. 4 din Protocolul nr. 4 17

B. Încarcerarea în zone de tranzit și centre de primire pentru identificarea și înregistrarea migranților („hotspots") 18

1. Art. 5 din Convenție 18

2. Art. 3 din Convenție 18

3. Art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție 19

C. Luarea în custodie publică legată de imigrație 19

1. Art. 5 § 1 lit. f) din Convenție: Principii generale 19

2. Art. 3 din Convenție: Principii generale 20

3. Copiii și adulții cu vulnerabilități specifice 20

a. Art. 5 § 1 lit. f) din Convenție 20

b. Art. 3 din Convenție 21

c. Art. 8 din Convenție 22

4. Garanții procedurale 23

D. Accesul la proceduri și la condițiile de primire 24

1. Accesul la procedura de azil sau alte proceduri pentru a împiedica îndepărtarea 24

2. Condițiile de primire, proceduri de evaluare a vârstei și libertatea de circulație 24

3. Executarea deciziilor naționale privind dispoziția adăpostirii 26

III. Aspecte de fond și procedurale ale cauzelor privind expulzarea, extrădarea și scenarii în legătură cu acestea 27

A. Art. 2 și art. 3 din Convenție 28

1. Întinderea și aspectele materiale ale motivării Curții în temeiul art. 2 și art. 3 în cauze de îndepărtare în materie de azil 28

2. Îndepărtarea către o țară terță 34

3. Aspecte procedurale 35

4. Cauze legate de securitatea națională 37
5. Extrădarea 37
6. Expulzarea persoanelor grav bolnave 40
B. Pedeapsa cu moartea: Art. 1 din Protocolul nr. 6 și art. 1 din Protocolul nr. 13 41
C. Denegarea flagrantă de dreptate: Art. 5 și art. 6 41
D. Art. 8 42
1. Expulzarea 42
2. Permisele de ședere și posibilitatea de a regulariza statutul juridic al persoanei 44
3. Cetățenia 44
E. Art. 9 45
F. Art. 1 din Protocolul nr. 7 45
G. Art. 4 din Protocolul nr. 4 46

IV. Înainte de îndepărtare și îndepărtarea în sine 47
A. Restrângeri ale libertății de circulație și privarea de libertate în scopul îndepărtării 48
B. Asistența care trebuie oferită persoanelor urmând a fi îndepărtate 50
C. Transferări înainte de îndepărtare și îndepărtarea în sine 50
D. Acordul pentru „întoarcere voluntară asistată“ 51
E. Regula 39 / Măsuri provizorii 51

V. Alte scenarii de caz 52
A. Drepturile economice și sociale 53
B. Libertatea de a părăsi orice țară 53
C. Traficul de persoane 54
D. Obligațiile de a preveni vătămarea și de a efectua o anchetă eficientă în alte situații specifice privind migranții 54

VI. Aspecte procedurale ale cererilor în fața Curții 55
A. Reclamanții cu sănătate psihică precară 55
B. Data începerii termenului de patru luni în cauzele privind îndepărtarea în temeiul art. 2 sau art. 3 55
C. Lipsa unui pericol iminent de extrădare 56
D. Calitatea procesuală pentru a depune cerere în numele reclamantului 56
E. Măsurile de investigare pentru a clarifica situația în fapt a cauzei 56
F. Exercitarea abuzivă a dreptului de a introduce o cerere individuală 57

Lista cauzelor citate 58

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de aceasta. Prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența în legătură cu o gamă largă de dispoziții din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”) în materie de imigrație. Trebuie citit coroborat cu ghidurile privind jurisprudența pe articole, la care face referire sistematic.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de referință, importante și/sau recente.*

Hotărârile și deciziile Curții nu doar soluționează cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției, contribuind astfel la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, mai recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, îmbunătățind astfel standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI, și mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, pct. 110, 13 februarie 2020].

Protocolul nr. 15 la Convenție a introdus recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. Acest principiu impune „o responsabilitate comună a statelor părți și a Curții” în ceea ce privește protecția drepturilor omului, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților definite în Convenție și în protocoalele la aceasta [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), pct. 324].

* Jurisprudența citată poate fi în una sau în cele două limbi oficiale (engleză și franceză) ale Curții și ale fostei Comisii Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Comisia”). Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*).

Introducere

1. Prezentul document este menit să servească drept instrument de referință la jurisprudența Curții în cauze privind indivizii care nu sunt resortisanți ai statului pârât, mai cu seamă migranți, solicitanți de azil, refugiați și persoane apatride. Acoperă toate articolele din Convenție care pot prezenta interes. Este împărțit în șase capitole, care corespund în principiu succesiunii evenimentelor în ordine cronologică.

2. Numeroase cauze în fața Curții privind neresortisanți încep cu o cerere de măsuri provizorii în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții, de obicei măsuri prin care se solicită statului pârât să se abțină de la a expulza persoane în așteptarea examinării cererii lor în fața Curții (pentru mai multe detalii, a se vedea infra, secțiunea „Regula 39 / Măsuri provizorii").

I. Accesul pe teritoriu și procedurile

Art. 1 din Convenție

„Înaltele părți contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în titlul I al prezentei convenții."

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante."

Art. 4 din Convenție

„1. Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire.

2. Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie.

3. Nu se consideră «muncă forțată sau obligatorie» în sensul prezentului articol:

(a) orice muncă impusă în mod normal unei persoane supuse detenției în condițiile prevăzute de art. 5 din prezenta convenție sau în timpul în care se află în libertate condiționată;

(b) orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul celor care refuză să satisfacă serviciul militar din motive de conștiință, în țările în care acest lucru este recunoscut ca legitim, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu;

(c) orice serviciu impus în situații de criză sau de calamități care amenință viața sau bunăstarea comunității;

(d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civice normale."

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora."

Art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui Stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercitarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4. Drepturile recunoscute în paragraful 1 pot, de asemenea, în anumite zone determinate, să facă obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică."

Art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„Expulzările colective de străini sunt interzise."

3. După cum s-a menționat mai sus, accesul neresortisanților pe teritoriu nu este reglementat expres în Convenție, și nici nu se afirmă cine ar trebui să primească viză.

A. Cererea de viză pentru a intra într-o țară în scopul obținerii azilului

4. În *M.N. și alții împotriva Belgiei* (MC) (dec.), 2020, reclamanții, un cuplu sirian și cei doi copii ai lor, au călătorit în Liban; aici au solicitat ambasadei belgiene eliberarea de vize pe termen scurt pentru a le permite să ajungă în Belgia pentru a cere azil dat fiind conflictul din Siria, invocând art. 3 din Convenție. Solicitările lor au fost prelucrate și respinse de către Oficiul pentru străini din Belgia. Notificați de către Ambasada Belgiei în legătură cu aceste decizii, reclamanții au declarat recurs în fața instanțelor belgiene. Curtea a constatat că statul pârât nu și-a exercitat competența extrateritorială asupra reclamanților prin prelucrarea cererilor de viză ale acestora și că nu fusese creată o conexiune jurisdicțională prin recursul reclamanților.

B. Accesul în scopul reîntregirii familiei[1]

5. Unui stat i se poate cere, în anumite circumstanțe, să permită intrarea unei persoane atunci când aceasta este o precondiție pentru ca persoana să-și exercite anumite drepturi în baza Convenției, în mod deosebit dreptul la respectarea vieții de familie. În același timp, nu există nicio obligație pentru un stat, în temeiul art. 8, de a respecta alegerea de către cuplurile căsătorite a țării în care au reședința matrimonială și de a accepta ca soții care nu sunt resortisanți să se stabilească în acea țară. Elementele de principiu, care sunt, în general, luate în considerație pentru a stabili dacă un stat are obligația pozitivă în temeiul art. 8 din Convenție de a permite reîntregirea familiei, au fost rezumate în *M.A. împotriva Danemarcei* (MC), 2021: (i) statutul în țara gazdă și legăturile cu aceasta ale străinului care solicită reîntregirea familiei și membrul de familie vizat; (ii) dacă străinii vizați aveau un statut stabil sau precar de imigrant în țara gazdă atunci când și-au întemeiat familia; (iii) dacă au existat piedici majore sau insurmontabile în calea familiei care locuiește în țara de origine a persoanei care solicită reîntregirea; (iv) dacă erau implicați copii; (v) dacă persoana care solicită reunirea ar putea demonstra că avea suficiente venituri independente și de durată, care să nu fie prestații de asigurări sociale, pentru a acoperi costurile de bază ale vieții membrilor săi de familie (pct. 131-135). Există consensul la nivel internațional și european că refugiații trebuie să beneficieze de o procedură de reîntregire a

[1] A se vedea și *Ghidul privind art. 8 din Convenție - Dreptul la respectarea vieții private și de familie*.

familiei care să fie mai favorabilă decât cea prevăzută pentru alți străini (pct. 138 și 153; *B.F. și alții împotriva Elveției*, 2023, pct. 90, 97 și 98).

6. Cu privire la cerințele de procedură pentru prelucrarea cererilor refugiaților de reîntregire a familiei, procesul decizional trebuie să garanteze în măsură suficientă flexibilitatea (de exemplu, în ceea ce privește utilizarea și admisibilitatea probelor pentru existența legăturilor de familie), viteza și eficiența necesare pentru a respecta dreptul reclamantului la viața de familie [*M.A. împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 137-139 și 163; *Tanda-Muzinga împotriva Franței*, 2014; *Mugenzi împotriva Franței*, 2014; *Senigo Longue și alții împotriva Franței*, 2014]. Aceste considerente se aplică în mod egal și beneficiarilor de protecție subsidiară, inclusiv persoanelor care riscă să fie supuse unor rele tratamente în temeiul art. 3 din cauza situației generale din țara de origine, unde riscul nu este temporar, ci apare ca fiind permanent sau de lungă durată [*M.A. împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 146]. Totodată, este necesară o apreciere echilibrată și individualizată a interesului unității familiale în lumina situației concrete a persoanelor vizate și a situației din țara lor de origine, pentru a stabili perspectiva reală de întoarcere sau durata probabilă a obstacolelor în calea acesteia (*ibid,* pct. 149, 162 și 192-193; a se vedea, de asemenea, *El Ghatet împotriva Elveției*, 2016, în care instanțele interne nu au așezat suficient interesul superior al copilului reclamant în centrul punerii în balanță și al motivării).

7. Deși statele se bucură de o largă marjă de apreciere în temeiul art. 8 din Convenție pentru a decide dacă vor impune o perioadă de așteptare pentru reîntregirea familiei solicitată de persoanele cărora nu li s-a acordat statutul de refugiat, dar care s-au bucurat de protecție subsidiară sau de protecție temporară, peste durata de doi ani, obstacolele insurmontabile în a beneficia de viața de familie în țara de origine dobândesc tot mai multă importanță în evaluarea corectă a justului echilibru [*M.A. împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 161-162 și 193], ținând seama de faptul că perioada separării efective ar putea fi, în mod inevitabil, chiar mai lungă decât perioada de așteptare (pct. 179). Curtea a constatat o încălcare a art. 8 cu privire la perioada legală de așteptare de trei ani al cărei obiect l-a făcut reclamantul din *M.A. împotriva Danemarcei* (MC), 2021, resortisant sirian căruia îi fusese acordat așa-numitul „statut de protecție temporară” în Danemarca în 2015, înainte de a putea solicita reîntregirea familiei cu soția sa, cu care era căsătorit de mult timp. În special, Curtea a considerat că reclamantul nu avusese în temeiul dreptului intern posibilitatea reală a unei evaluări personalizate dacă o perioadă mai scurtă de așteptare era justificată de considerente de unitate a familiei, în pofida faptului că se acceptase în procedurile interne că existau piedici insurmontabile în calea exercitării de către cupluri a vieții de familie în țara lor de origine (pct. 192-194). Curtea, dimpotrivă, nu a constatat o încălcare a art. 8 în cauza ulterioară *M.T. și alții împotriva Suediei*, 2022, atunci când perioada de așteptare legală pentru persoanele cărora li s-a acordat protecție subsidiară a fost redusă gradual, reclamanții au fost *de facto* afectați de suspendarea dreptului la reîntregirea familiei pentru o perioadă mai scurtă de doar un an și jumătate și nu existau indicii că o evaluare personalizată a intereselor unității familiale în lumina situației concrete a persoanelor vizate nu a fost efectuată. În această cauză, în continuare, Curtea a constatat că nu era încălcat art. 14 coroborat cu art. 8 prin faptul că reclamanții erau supuși perioadei de suspendare menționate anterior pentru reîntregirea familiei din cauză că celui de-al doilea reclamant i se recunoscuse o protecție subsidiară dată fiind situația generală din țara de origine a acestuia (Siria), deși refugiații în sensul Convenției din 1951 privind statutul refugiaților nu erau supuși unei asemenea suspendări (pct. 95-117).

8. În *B.F. și alții împotriva Elveției*, 2023, Curtea a examinat, pentru prima dată, o cauză în care reîntregirea familiei unor (anume) refugiați recunoscuți a fost condiționată de cerința de a nu depinde de asistența socială în temeiul dreptului intern. Reclamanților, recunoscuți toți ca refugiați în sensul Convenției din 1951, li se acordase admiterea provizorie mai degrabă decât azilul, în conformitate cu legislația internă, având în vedere că motivele pentru statutul lor de refugiat a decurs în urma plecării lor din țările de origine și ca rezultat al propriilor acțiuni, și anume ieșirea lor ilegală din aceste țări. Reiterând, *inter alia*, că exista un consens la nivel internațional și european că refugiații trebuie să beneficieze de o procedură mai favorabilă de reîntregire a familiei decât alți străini, Curtea a

considerat că situația deosebit de vulnerabilă în care se află refugiații *sur place* – și anume, piedicile insurmontabile în a se reuni cu membrii familiei lor în țara lor de origine, dat fiind că în prezent se confruntă acolo cu un risc de rele tratamente – avea nevoie să fie în mod adecvat luată în considerare în aplicarea unei condiții (precum cerința de a nu depinde de asistența socială) cererilor refugiaților de reîntregire a familiei, cu piedici insurmontabile în a beneficia de viața de familie în țara de origine care dobândesc, cu trecerea timpului, tot mai multă importanță în evaluarea corectă a justului echilibru. Cerința de a nu depinde de asistența socială (care în temeiul legii naționale se aplica cererilor de reîntregire a familiei ale refugiaților cărora li s-a acordat admiterea provizorie, mai degrabă decât azilul) trebuia, astfel, să fie aplicată cu destulă flexibilitate ca un element al evaluării exhaustive și individualizate a justului echilibru. În două din cele patru cereri la îndemână, Curtea a constatat că reclamanții având o activitate remunerată au făcut tot ceea ce se aștepta rezonabil din partea lor pentru a-și câștiga traiul și a-și acoperi cheltuielile proprii și pe cele ale membrilor familiei. Într-o a treia cauză, Curtea nu a fost convinsă că Curtea Administrativă Federală examinase suficient dacă sănătatea reclamantei i-ar permite acesteia să muncească, cel puțin într-o anumită măsură, și, în consecință, dacă cerința contestată trebuia aplicată cu flexibilitate în lumina stării sale de sănătate. Cu privire la aceste trei cereri, Curtea a constatat, prin urmare, o încălcare a art. 8. Curtea, dimpotrivă, nu a constatat o încălcare a art. 8 în a patra cauză, considerând că Curtea Administrativă Federală nu își depășise marja de apreciere atunci când, ținând seama de lipsa de inițiativă a reclamantei în a-și ameliora situația financiară, a evaluat interese concurente. În *Dabo împotriva Suediei,* Curtea a soluționat o chestiune înrudită, dar distinctă: legea națională a statului pârât prevedea că refugiații erau scutiți de a trebui să îndeplinească cerința de întreținere dacă solicitau reîntregirea familiei în termen de trei luni de la acordarea statutului de refugiat, întrucât o astfel de cerință de întreținere se aplica dacă cererea pentru reîntregirea familiei era depusă ulterior [în conformitate cu posibilitatea oferită în temeiul art. 12 alin. (1) al treilea paragraf din Directiva 2003/86/EC a Consiliului din 22 septembrie 2003 privind dreptul la reîntregirea familiei]. Curtea a constatat că respingerea cererii de reîntregire a familiei, deoarece reclamantul o formulase în afara acelui termen-limită de trei luni într-un mod care nu era „scuzabil obiectiv” și care însemna că acesta trebuia, dar nu a îndeplinit, cerința de întreținere, nu încălca art. 8 din Convenție. În acest sens, Curtea a constatat, de asemenea, că autoritățile interne au stabilit că reclamantul putea depune oricând o nouă cerere de reîntregire a familiei și că avusese perspective bune de a îndeplini cerința de întreținere în viitor având în vedere profesia sa: reținând că acesta încă nu găsise un loc de muncă, Curtea a considerat că nu poate concluziona că acesta a făcut tot ceea se aștepta rezonabil din partea sa pentru a câștiga un venit suficient care să acopere cheltuielile sale și ale familiei. Curtea ulterior a ajuns la constatări similare în *D.H. și alții împotriva Suediei*, 2024, și *Okubamichael Debru împotriva Suediei*, 2024, și *S.F. împotriva Finlandei*, 2024.

9. Totuși, atunci când un stat decide să adopte o legislație care conferă dreptul ca soții anumitor categorii de imigranți să se alăture acestora, trebuie să facă acest lucru într-un mod compatibil cu principiul nediscriminării consacrat la art. 14. Curtea a constatat încălcarea art. 14 coroborat cu art. 8 în *Hode și Abdi împotriva Regatului Unit*, 2012, din cauză că unui reclamant, care s-a căsătorit ulterior stabilirii în țară cu celălalt reclamant, cu statut de refugiat, nu i s-a permis să i se alăture soțului în statul pârât, întrucât soții refugiaților care s-au căsătorit înainte de stabilirea în țară și ai imigranților cărora li s-a acordat statutul de rezidență temporară puteau să li se alăture.

10. Un alt scenariu privind reîntregirea familiei refugiaților a fost examinat de Curte în *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006. Prima reclamantă a obținut statutul de refugiat și permisiunea pe termen nedeterminat pentru a rămâne în Canada și i-a cerut fratelui ei, cetățean olandez, să-i ia fiica de cinci ani (a doua reclamantă) din țara de origine, unde copilul locuia cu bunica, și să aibă grijă de copil până când i se va putea alătura. La sosirea în Belgia, în loc să faciliteze reunirea celor două reclamante, autoritățile au reținut și, ulterior, au expulzat a doua reclamantă în țara de origine, ceea ce a reprezentat o încălcare a art. 8 (pct. 72-91).

11. Cu privire la refuzul de a permite reîntregirea familiei bazat pe legăturile cu o altă țară și diferența de tratament dintre persoanele născute cu cetățenia statului pârât și cele care au dobândit-o ulterior, a se vedea *Biao împotriva Danemarcei* (MC), 2016. În *Schembri împotriva Maltei* (dec.), 2017, Curtea a constatat că art. 8 nu se aplica unei „căsătorii de conveniență". Deși nu în contextul solicitării permisiunii pentru a intra, ci mai degrabă pentru a rămâne în statul pârât (a se vedea, în general, infra, secțiunea „Art. 8"), Curtea a constatat că prin neacordarea unui permis de ședere familial partenerului de același sex al reclamantului se încălca art. 14 coroborat cu art. 8 (*Taddeucci și McCall împotriva Italiei*. 2016).

12. În *Martinez Alvarado împotriva Țărilor de Jos*, 2024, Curtea a reafirmat principiile în care „elementele suplimentare de dependență" peste și mai presus de legăturile emoționale normale constituie „viața de familie" în înțelesul art. 8 între părinți și copii adulți sau între frați adulți, observând că se cerea o examinare individualizată a legăturii în cauză și a altor circumstanțe relevante ale cauzei și că existența „vieții de familie" în baza „elementelor suplimentare de dependență" va fi adesea rezultatul unei combinații de elemente (pct. 35-44). A constatat că legătura dintre reclamant, un bărbat adult cu handicap sever și surorile sale adulte, care locuiau în statul pârât și pe a căror îngrijire și sprijin se bazase reclamantul de mulți ani, constituia „viață de familie" și că refuzul de a-i acorda reclamantului un permis de ședere pentru reîntregirea familiei încălcase art. 8 având în vedere expertiza necorespunzătoare făcută de autoritățile interne. Dimpotrivă, Curtea a constatat că existența „elementelor suplimentare de dependență" dintre reclamantă și fiul său adult care locuia în statul pârât nu a fost demonstrată în *Kumari împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2024.

13. În contextul reîntregirii familiei, Curtea va aprecia dacă legătura dintre membrii de familie adulți a constituit „viață de familie" în înțelesul art. 8 pe baza tuturor faptelor care au avut loc anterior datei la care decizia privind cererea de reîntregire a familiei a rămas definitivă. Totuși, dacă unul dintre membrii familiei era minor la momentul depunerii cererii de reîntregire a familiei, Curtea va evalua chestiunea existenței „vieții de familie" pe baza situației de la data respectivă pentru a evita ca un copil să „devină major" pe durata procedurii (*Martinez Alvarado împotriva Țărilor de Jos*, 2024, pct. 45).

C. Acordarea vizelor și art. 4[2]

14. În *Rantsev împotriva Ciprului și Rusiei*, 2010, fiica reclamantului, cetățean rus, decedase în circumstanțe inexplicabile după ce căzuse de la fereastra unei proprietăți private din Cipru, la scurt timp de la sosirea cu o viză de „artist de cabaret". Curtea a constatat că, *inter alia*, Cipru și-a încălcat obligațiile pozitive în temeiul art. 4 deoarece, în pofida dovezilor privind traficul de persoane în Cipru și a preocupărilor exprimate în diferite rapoarte în ceea ce privește faptul că politica de imigrare și deficiențele legislative cipriote încurajau traficul de femei în Cipru, regimul său de „vize pentru artiști" nu i-a oferit fiicei reclamantei o protecție concretă și eficientă împotriva traficului și exploatării (pct. 290-293). În ceea ce privește obligația procedurală de a efectua o anchetă eficientă asupra emiterii vizelor de către autoritățile publice în cauze de trafic de persoane, a se vedea *T.I. și alții împotriva Greciei*, 2019.

D. Interdicții de intrare și de călătorie

15. Interdicția de intrare interzice persoanelor să intre într-un stat din care au fost expulzate. Interdicția este de obicei valabilă pentru o anumită perioadă și asigură ca persoanelor care sunt considerate periculoase sau indezirabile să nu li se acorde viză sau să nu fie admise în alt mod pe teritoriu. În ceea ce privește statele care fac parte din spațiul Schengen, interdicțiile de intrare sunt înregistrate în baza de date numită Sistemul de Informații Schengen (SIS). În *Dalea împotriva Franței*

[2] A se vedea și *Ghid privind art. 4 din Convenție - Interzicerea sclaviei și a muncii forțate*.

(dec.), 2010, Curtea a constatat că înregistrarea reclamantului în baza de date SIS nu încălca dreptul la respectarea vieții sale private în temeiul art. 8 din Convenție. A luat în considerare efectele interdicției de călătorie aplicate prin plasarea unei persoane pe lista administrată de ONU a persoanelor suspectate de terorism în temeiul art. 8 din Convenție [*Nada împotriva Elveției* (MC), 2012] precum și cele ale interdicției de călătorie destinate prevenirii încălcării dreptului intern sau extern privind imigrația, în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție (*Stamose împotriva Bulgariei*, 2012).

E. Interceptare, operațiuni de salvare și returnări sumare („pushback") pe mare[3]

16. În *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, reclamanții au făcut parte dintr-un grup de aproximativ 200 de migranți, inclusiv solicitanți de azil și alții, care fuseseră interceptați de garda de coastă a statului pârât în marea liberă în zona de căutare și salvare a unei alte părți contractante. Reclamanții au fost returnați fără întârziere în Libia în baza unui acord încheiat între Italia și Libia și nu li s-a oferit posibilitatea de a solicita azil. Curtea a constatat că reclamanții se încadrau în jurisdicția statului pârât în sensul art. 1 din Convenție, întrucât acesta a exercitat controlul asupra lor în marea liberă și a considerat că autoritățile italiene știau, sau ar fi trebuit să știe, că reclamanții, atunci când ar fi fost returnați în Libia ca migranți ilegali, ar fi fost expuși unui tratament care ar fi încălcat Convenția, că nu ar fi beneficiat de niciun fel de protecție și că nu existau suficiente garanții care să-i protejeze de riscul de a fi returnați arbitrar în țările lor de origine. A reafirmat că faptul că reclamanții nu ceruseră azil sau nu descriseseră riscurile la care erau expuși ca urmare a lipsei unui sistem în materie de azil în Libia nu scutea statul pârât de respectarea obligațiilor sale în temeiul art. 3 din Convenție. De asemenea, a constatat încălcări ale art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție și art. 13 din Convenție coroborat cu art. 3 și art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție.

17. În *M.A. și Z.R. împotriva Ciprului*, 2024, reclamanții, de cetățenie siriană, interceptați de garda de coastă cipriotă în apele teritoriale cipriote, fuseseră îndepărtați în Liban la bordul unei nave sub pavilion cipriot, fără a le fi procesate solicitările de azil și fără a se aprecia dacă aceștia riscau lipsa accesului la o procedură efectivă de azil în Liban, absența condițiilor de viață acolo sau riscau să fie returnați. Curtea a constatat încălcarea art. 3, art. 4 din Protocolul nr. 4, precum și a art. 13 din Convenție coroborat cu ambele dispoziții menționate anterior, ca urmare a returnării reclamanților. De asemenea, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 din Convenție din cauza tratamentelor aplicate reclamanților de către autoritățile cipriote în cele două zile în care aceștia au rămas pe navă fără a li se permite să debarce.

18. În *Safi și alții împotriva Greciei,* 2022, reclamanții se aflau la bordul unei nave de pescuit care transporta 27 de migranți în Marea Egee, care s-a răsturnat atunci când garda de coastă grecească a încercat să o tracteze. Scufundarea ambarcațiunii a dus la decesul a 11 persoane, inclusiv rudele apropiate ale reclamanților. Curtea a constatat, în primul rând, încălcarea art. 2 sub aspect procedural prin faptul că s-a anchetat în mod ineficient un accident mortal. În al doilea rând, subliniind că nu se putea pronunța în lipsa unei anchete efective, cu privire la mai multe detalii ale operațiunii de salvare și nici cu privire la chestiunea dacă a existat o tentativă de a returna reclamanții către apele turcești, așa cum se susținea, Curtea a concluzionat, având în vedere anumite fapte de necontestat sau în alt mod stabilite, că autoritățile elene și-au încălcat obligația în temeiul art. 2 de a lua măsuri operative preventive pentru protejarea persoanelor a căror viață era amenințată. Această datorie fiind una de mijloace și nu de rezultate, nu este de așteptat ca paza de coastă să aibă succes în salvarea tuturor celor a căror viață este în pericol pe mare. Căpitanul și echipajul unei nave implicate într-o operațiune de salvare pe mare de multe ori trebuia să ia decizii dificile și rapide, iar aceste decizii erau, de regulă, la discreția căpitanului. Totuși, trebuia demonstrat că aceste decizii erau inspirate de efortul esențial

[3] A se vedea și *Ghid privind art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție - Interzicerea expulzărilor colective de străini*.

de a asigura dreptul la viață al persoanelor în pericol. Având în vedere un număr de omisiuni și de întârzieri în modul în care s-a efectuat și organizat operațiunea de salvare, Curtea a constatat că autoritățile nu au făcut tot ceea ce se aștepta rezonabil din partea lor pentru a oferi tuturor reclamanților și rudelor lor nivelul de protecție impus.

19. În *Alkhatib și alții împotriva Greciei*, 2024, un membru al familiei reclamanților, care călătorea într-o ambarcațiune cu alți migranți în vederea intrării ilegale în Grecia, a invocat o gravă rană provocată de o armă de foc ca urmare a focurilor efectuate de garda de coastă. Curtea a constatat, în primul rând, încălcarea art. 2 sub aspect procedural dată fiind ancheta ineficientă: din cauza numeroaselor deficiențe fusese, *inter alia*, imposibil să se stabilească dacă recurgerea la forță potențial letală împotriva reclamantului fusese justificată sau nu în respectivele circumstanțe ale cauzei. În al doilea rând, cu privire la aspectul de fond al art. 2, Curtea a constatat că statul pârât nu și-a îndeplinit obligația de a institui un cadru juridic și administrativ adecvat care să guverneze recurgerea la forță potențial letală în operațiunile de supraveghere maritimă: a constatat că garda de coastă, care ar fi putut bănui prezența unor pasageri ascunși la bordul ambarcațiunii, nu a dat dovadă de grija necesară pentru a reduce la minimum utilizarea forței letale și posibilele riscuri la adresa vieții și a concluzionat că Guvernul nu a demonstrat că recurgerea la forță fusese „absolut necesară” în sensul art. 2 § 2 din Convenție.

F. Operațiunile de salvare la frontierele terestre

20. În *Alhowais împotriva Ungariei*, 2023, fratele reclamantului, un migrant sirian, s-a înecat în timpul unei operațiuni de control la frontieră pe un râu de la frontiera ungaro-sârbă. Cu privire la capătul de cerere al reclamantului că forța se folosea împotriva migranților pentru a-i împiedica să debarce în Ungaria, Curtea a considerat că aceste alegații nu puteau fi stabilite dincolo de îndoiala rezonabilă, în absența unei anchete eficiente (pct. 119-123). Totuși, trebuie să considerăm că autoritățile statului pârât știau despre riscul real și iminent cu care se confruntau migranții, întrucât efectuau operațiunea de control la frontieră atunci când s-a produs accidentul, știau de sosirea migranților pe malul unguresc al râului (deoarece aceștia fuseseră reperați pe malul sârbesc și fusese observată încercarea lor de a trece râul) și a existat un incident anterior care a dus la rănirea migranților care încercau să treacă râul (pct. 127-130). Observând că obligațiile pozitive ce îi revin statului cu privire la protejarea vieții cuprind și planificarea și controlul operațiunii pentru a asigura minimizarea oricărui risc la adresa vieții, Curtea a constatat că autoritățile știuseră suficient pentru a evalua pericolele trecerii râului și a organiza în consecință operațiunile la frontieră, dar nu au procedat așa. Odată ce au primit informații că unul dintre migranți se afla în pericol, nu au luat toate măsurile operaționale de la care se putea aștepta în mod rezonabil să protejeze viața fratelui reclamantului, nerespectându-și astfel obligația pozitivă în temeiul art. 2 din Convenție (pct. 131-144).

II. Intrarea pe teritoriul statului pârât

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 5 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.”

Art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui Stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercitarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4. Drepturile recunoscute în paragraful 1 pot, de asemenea, în anumite zone determinate, să facă obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică.”

Art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„Expulzările colective de străini sunt interzise.”

A. Returnări sumare la frontieră și/sau la puțin timp după intrarea pe teritoriu („push-back”)

21. Curtea a examinat, de asemenea, cauze în care polițiștii de frontieră au împiedicat persoane să intre pe teritoriul statului pârât într-un port (*Kebe și alții împotriva Ucrainei*, 2017), la un punct de control al frontierei terestre (*M.A. și alții împotriva Lituaniei*, 2018; *M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020) sau pe un aeroport (*S.S. și alții împotriva Ungariei*, 2023) și fie i-au împiedicat pe reclamanți să depună cererea de azil, fie, atunci când depuseseră astfel de cereri, au refuzat să le dea curs și să inițieze procedurile de azil. A examinat, de asemenea, o serie de cauze privind returnări sumare („push-back”) de migranți și/sau de solicitanți de azil intrați în statul pârât în mod neautorizat sau care au încercat să intre astfel [*N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020; *Shahzad împotriva Ungariei*, 2021; *D împotriva Bulgariei*, 2021; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021; *A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022], în temeiul art. 3 separat, în temeiul art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție și/sau în temeiul art. 4 din Protocolul nr. 4, precum și în temeiul art. 13 din Convenție coroborat cu art. 4 din Protocolul nr. 4. Atunci când prezența reclamanților pe teritoriul statului pârât și/sau pretinsa lor îndepărtare este contestată, trebuie stabilit dacă reclamanții au prezentat dovezi *prima facie* în sprijinul versiunii lor asupra evenimentelor; în cazul unui răspuns afirmativ, sarcina probei ar trebui să revină Guvernului [a se vedea *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020, pct. 85-88, și *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 268-275 pentru cauze privind art. 4 din Protocolul nr. 4, precum și *A.R.E. împotriva Greciei*, 2025, pct. 216-221 și 230-267, și *G.R.J. împotriva Greciei* (dec.), 2024, pentru cauze privind art. 3 din Convenție].

1. Art. 3 din Convenție, considerat separat și/sau coroborat cu art. 13 din Convenție

22. Atunci când reclamanții, care s-au prezentat la frontieră solicitând să depună o cerere de azil și/sau comunicând teama pentru siguranța lor, au fost îndepărtați în mod sumar într-o țară terță, Curtea a aplicat principiile pe care le-a prezentat în *Ilias și Ahmed împotriva Ungariei* (MC), 2019, în ceea ce privește obligațiile în temeiul art. 3 din Convenție cu privire la expulzarea solicitanților de azil în țări terțe intermediare, fără o evaluare pe fond, de către autoritățile statului care efectuează îndepărtarea, a solicitării lor de azil (a se vedea infra, secțiunea „Îndepărtarea către o țară terță”). Curtea a constatat încălcarea art. 3 din Convenție (precum și, în anumite cauze, a art. 13 coroborat cu art. 3) în aceste cauze [*M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020; *D.A. și alții împotriva Poloniei*, 2021; *O.M. și D.S. împotriva Ucrainei*, 2022; *S.S. și alții împotriva Ungariei*, 2023; *Sherov și alții împotriva Poloniei*, 2024; *H.T. împotriva Germaniei și Greciei*, 2024, cu privire la expulzarea dintr-un stat membru al UE în altul pe baza unui acord bilateral; a se vedea supra și „Interceptare, operațiuni de salvare și returnări sumare („pushback”) pe mare”*;* pentru cauzele referitoare la scenarii factuale similare, dar anterioare *Ilias și Ahmed împotriva Ungariei* (MC), 2019, a se vedea *M.A. și alții împotriva Lituaniei*, 2018, și *Sharifi și alții împotriva Italiei și Greciei*, 2014], inclusiv atunci când dispozițiile interne prevedeau că cererile de azil nu pot fi prezentate la punctul de trecere a frontierei (aeroport) la care s-au prezentat reclamanții, dar pot să fie depuse doar în zona de tranzit a frontierei terestre (*S.S. și alții împotriva Ungariei*, 2023, pct. 62-63). Atunci când reclamanții pot, în mod întemeiat, să susțină că nu există garanții că cererile lor de azil ar fi serios examinate de către autorități într-o țară terță vecină și că prin returnarea lor în țara de origine s-ar putea încălca art. 3 din Convenție, statul pârât are obligația de a permite reclamanților să rămână în jurisdicția sa până la momentul când afirmațiile lor vor fi în mod corespunzător examinate de către o autoritate internă competentă și nu le poate refuza accesul pe teritoriul său persoanelor care se prezintă la un punct de control la frontieră și care susțin că ar putea fi supuse la rele tratamente dacă rămân pe teritoriul statului vecin, în cazul în care nu sunt luate măsuri adecvate de eliminare a unui asemenea risc (*M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 178-179). Curtea a adăugat că măsurile contestate nu făceau parte din obligațiile juridice internaționale stricte

ale statului pârât decurgând din apartenența sa la Uniunea Europeană și că, prin urmare, statul pârât este pe deplin responsabil, în temeiul Convenției, pentru actele contestate. Mai precis, Curtea a constatat că dispozițiile dreptului Uniunii Europene au adoptat principiul *nereturnării* și l-au aplicat celor supuși controalelor la frontieră înainte de a fi admiși pe teritoriul unui stat membru (*M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 180-182; *D.A. și alții împotriva Poloniei*, 2021, pct. 65-67).

23. Pentru a stabili dacă persoanele au încercat să solicite azil și/sau să comunice teama pentru siguranța lor în caz de expulzare autorităților din statul pârât, Curtea acordă atenție nu doar înregistrărilor polițiștilor de frontieră, ci și relatării, documentelor justificative ale reclamantului, precum și rapoartelor privind situația de la frontieră, atunci când acestea indică existența unei practici sistemice de a răstălmăci declarațiile date de solicitanții de azil în înscrisuri oficiale și/sau îngrijorări privind accesul pe teritoriu și procedura de azil, condițiilor predominante din țara de origine și/sau din țara terță, precum și susținerilor reclamanților din cauzele lor anterioare în fața Curții [*M.A. și alții împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 107-113; *M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 174-177; *D.A. și alții împotriva Poloniei*, 2021, pct. 60-63; *O.M. și D.S. împotriva Ucrainei*, 2022, pct. 85-91; *D împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 120-128; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei (MC)*, 2012, pct. 123-136; *M.A. și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2022, pct. 51-56; *M.A. și Z.R. împotriva Ciprului*, 2024, pct. 82-88]. Persoanele nu trebuie să solicite explicit azil, nici dorința de a depune cererea de azil nu trebuie exprimată într-o formă specială [*Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei (MC)*, 2012, pct. 133; *M.A. și alții împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 108-109; *D împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 120-128]. În legătură cu aceasta, Curtea a subliniat importanța interpretării pentru a avea acces la procedurile de azil, precum și a formării profesionale a persoanelor oficiale care să le permită să detecteze și să înțeleagă cererile de azil (*M.A. și alții împotriva Lituaniei*, 2018, pct. 108-109; *D împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 124-126). A examinat, de asemenea, lipsa de implicare a unui avocat (*D împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 125).

24. Astfel, Curtea a judecat doar câteva cauze privind returnarea sumară în țara de origine la scurt timp după ce reclamantul intrase pe teritoriul statului pârât (*D împotriva Bulgariei*, 2021; *A.R.E. împotriva Greciei*, 2025). În *D împotriva Bulgariei*, 2021, reclamantul făcea parte din grupul de persoane care intrase în Bulgaria în mod neautorizat, ascunzându-se într-un camion și cu dorința de a tranzita țara în drum spre Europa Occidentală. Grupul nu a fost descoperit la intrare, ci doar atunci când camionul, după ce străbătuse teritoriul bulgar, încerca să traverseze frontiera dintre Bulgaria și România. Autoritățile române au arestat toți pasagerii, le-au interzis intrarea în România și i-au predat celor bulgare, care i-au reținut. A aplicat un criteriu cu două nivele plângerii reclamantului în temeiul art. 2 și art. 3 din Convenție (pct. 107 și 118): A examinat, mai întâi, dacă reclamantul solicitase, cel puțin pe fond, protecție internațională prin exprimarea în fața autorităților din statul pârât, anterior îndepărtării, teama de tratamente contrare art. 3 în cazul întoarcerii sale în țara de origine. Dacă prima întrebare primea răspuns afirmativ, trebuia stabilit, ca un al doilea pas, dacă autoritățile statului pârât examinaseră în mod corespunzător aceste riscuri, într-o procedură conform cerințelor art. 13 din Convenție, anterior returnării în țara de origine. Aceasta cere un control independent și riguros al plângerii și posibilitatea de a suspenda aplicarea îndepărtării pendinte (pct. 116). În legătură cu aceasta, Curtea a reiterat importanța garantării tuturor celor supuși unei măsuri de îndepărtare dreptul de a obține suficiente informații pentru a le permite să dobândească un acces efectiv la procedurile relevante și să-și justifice cererile (idem). Constatând că reclamantul și-a exprimat temerile la poliția de frontieră bulgară că – fiind un fost ziarist la un ziar turc și având în vedere condițiile predominante din Turcia în perioada de după tentativa de lovitură de stat – ar fi supus unor tratamente contrare art. 3 dacă ar fi returnat în Turcia, Curtea nu considerase hotărâtor faptul că dosarul nu cuprindea un document scris prin care reclamantul să ceară în mod explicit protecție internațională. Aceasta a avut în vedere obstacolele lingvistice – subliniind importanța interpretării pentru a avea acces la procedurile de azil –, neimplicarea unui avocat, conținutul afirmațiilor reclamantului la poliția de frontieră, necontestate, și condițiile dominante în Turcia la momentul faptelor, inclusiv în privința jurnaliștilor (pct. 120-128). Curtea a constatat că autoritățile bulgare, care îl returnaseră în grabă pe reclamant în Turcia fără a iniția procedura de protecție internațională, îl îndepărtaseră fără a examina riscurile prevăzute la art. 3 la care era supus acesta și făcuseră căile de

atac inutile în practică, cu încălcarea art. 3 și art. 13 din Convenție (pct. 129-137). În *A.R.E. împotriva Greciei*, 2025, Curtea a constatat că autoritățile elene au îndepărtat-o în mod sumar pe reclamantă din regiunea Evros din Grecia în Turcia, ignorând cererea sa de protecție internațională și fără a aprecia riscurile de la art. 3 pe care aceasta le susținea, cu încălcarea art. 3 și art. 13 coroborate cu art. 3 (pct. 230-267 și pct. 279-284).

25. Curtea a soluționat, de asemenea, o serie de cauze referitoare la expulzări sumare în țara de origine, care nu au avut loc la scurt timp după ce reclamanții intraseră pe teritoriul statului pârât și în care autoritățile interne nu au examinat niciun presupus risc de tratamente contrare art. 3 din Convenție anterior îndepărtării reclamanților în țara lor de origine. Erau incluse cauze în care reclamanții au depus cereri de azil (a se vedea, de exemplu, *Shenturk și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2022, pct. 112-117, în care Curtea a concluzionat că aceasta constituia o neîndeplinire a obligației în temeiul art. 3 din Convenție), sau în care acestora chiar li s-a acordat statutul de protecție temporară în țara care efectuase îndepărtarea (a se vedea *Akkad împotriva Turciei*, 2022, în care Curtea a constatat că expulzarea reclamantului în Siria constituia o încălcare a art. 3, precum și a art. 13 coroborat cu art. 3). A se vedea, mai general, „Întinderea și aspectele materiale ale motivării Curții în temeiul art. 2 și art. 3 în cauze de îndepărtare în materie de azil".

2. Art. 4 din Protocolul nr. 4[4]

26. În jurisprudența sa asupra art. 4 din Protocolul nr. 4 privind returnările sumare și scenarii în legătură cu acestea, Curtea a făcut distincția între o serie de situații de fapt și testele relevante de aplicat. În *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020, pct. 201 și 209-211, Curtea a stabilit un criteriu cu două nivele pentru a stabili conformitatea cu art. 4 din Protocolul nr. 4 în cauzele în care persoanele trec o frontieră terestră în mod neautorizat și sunt expulzate sumar, test aplicat în toate cauzele ulterioare care prezentau același scenariu (*Shahzad împotriva Ungariei*, 2021, pct. 59 *et seq.*; și *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 294 *et seq.*; *A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022, pct. 112-123): În primul rând, trebuie să se țină seama dacă statul a asigurat un acces real și efectiv la mijloace de intrare legală, în special proceduri la frontieră care să permită tuturor persoanelor care se confruntă cu persecuția să depună o cerere de protecție, bazată în special pe art. 3, în condiții care să asigure procesarea cererii cu respectarea normelor internaționale, inclusiv Convenția. În al doilea rând, atunci când statul a asigurat un asemenea acces, dar reclamantul nu a făcut uz de acesta, trebuie luat în considerare dacă existau motive concludente pentru a proceda astfel și care aveau la bază fapte obiective pentru care erau responsabile statele. Lipsa unor astfel de motive concludente poate duce la considerarea acesteia ca fiind urmarea comportamentului avut de reclamant, justificând absența unei identificări individuale. Sarcina probei pentru a demonstra că reclamanții au avut un acces real și efectiv la procedurile de intrare legală revine statului pârât și toate cauzele soluționate, prin urmare, priveau chestiunea dacă statul și-a îndeplinit această sarcină a probei (locul punctelor de trecere a frontierei, modalitățile de formulare a cererilor acolo, disponibilitatea interpreților/a asistenței juridice care să permită solicitanților de azil să fie informați despre drepturilor lor și informații care să demonstreze că cererile au fost într-adevăr făcute la acele puncte de frontieră: a se compara *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), 2020, pct. 212-217; *A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord*, 2022, pct. 116-122, și pentru contrast *Shahzad împotriva Ungariei*, 2021, pct. 63-67; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 295-304. O viză de intrare condiționată de cerințe financiare și de altă natură nu constituie un mijloc real și efectiv de a intra legal pentru persoanele care încearcă să solicite azil (*M.A. și Z.R. împotriva Ciprului*, 2024, pct. 118).

27. În cazul în care migranții au intrat pe teritoriul statului pârât în mod neautorizat și, în urma reținerii lor în apropierea frontierei, li s-a oferit acces la un mijloc legal de intrare prin procedura de frontieră adecvată, Curtea nu a aplicat dublul test menționat anterior, ci a evaluat – pentru a stabili dacă expulzarea era de natură „colectivă" – dacă persoanelor li s-a oferit, înainte de adoptarea ordinelor

[4] A se vedea și *Ghid privind art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție*.

de expulzare, posibilitatea efectivă de a prezenta argumente împotriva înlăturării lor și dacă au existat suficiente garanții pentru a demonstra că circumstanțele lor personale fuseseră luate în considerare cu adevărat și individual (*Asady și alții împotriva Slovaciei*, 2020, pct. 62). Un astfel de test este, în esență, similar celui aplicat persoanelor care se prezintă la un punct de intrare legală, precum un punct de control la frontieră [a se vedea *M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 204-211, *D.A. și alții împotriva Poloniei*, 2021, pct. 81-84, *M.A. și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2022, pct. 67-69, și *Sherov și alții împotriva Poloniei*, 2024, pct. 59-61] sau pe un aeroport (a se vedea *S.S. și alții împotriva Ungariei*, 2023, pct. 48-51, în care Curtea a considerat că nu absolvea autoritățile de obligația care le revine în temeiul art. 4 din Protocolul nr. 4 faptul că inițial reclamanții au intenționat să intre pe teritoriul statului pârât folosind documente falsificate). Dacă cerințele acestui test sunt îndeplinite este o chestiune de fapt, care trebuie stabilită ținând seama, în măsura pertinenței într-o cauză dată, de probele suplimentare furnizate de părți, inclusiv cele dacă procesul de identificare a fost efectuat și în ce condiții (dacă persoanele erau pregătite să efectueze audieri, dacă au fost oferite informații, într-o limbă înțeleasă de persoanele în cauză, despre posibilitatea de a depune o cerere de azil și de a solicita asistență juridică, dacă interpreții erau prezenți și dacă persoanele în cauză au fost în măsură, în practică, să consulte avocați și să depună cereri de azil), ca și de rapoartele independente [*Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei (MC)*, 2012, pct. 185; *Sharifi și alții împotriva Italiei și Greciei*, 2014, pct. 214-225; *Khlaifia și alții împotriva Italiei (MC)*, 2016, pct. 245-254; *Asady și alții împotriva Slovaciei*, 2020, pct. 63-71; *M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 206-210; *D.A. și alții împotriva Poloniei*, 2021, pct. 81-83; *M.A. și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2022, pct. 67-69]. Pentru un exemplu de persoane care au formulat cereri de azil, îndepărtate către o țară terță fără o decizie validă, cu încălcarea art. 4 din Protocolul nr. 4, a se vedea *M.D. și alții împotriva Ungariei*, 2024. Pentru un exemplu de cauză în care persoane, care nu intenționau să solicite azil în statul pârât, au fost îndepărtate cu încălcarea art. 4 din Protocolul nr. 4 după ce au fost reținute timp de 10 zile într-un „centru de criză” pentru înregistrarea și identificarea migranților din momentul sosirii lor pe teritoriul statului pârât, a se vedea *J.A. și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 47 și 106-116.

28. În contextul art. 4 din Protocolul nr. 4, situația juridică a minorilor este legată de cea a adulților care îi însoțesc, în sensul că cerințele art. 4 din Protocolul nr. 4 pot fi îndeplinite dacă respectivul adult putea prezenta, în mod relevant și eficient, argumentele împotriva expulzării lor comune (*Moustahi împotriva Franței*, 2020, pct. 134-135).

3. Art. 13 din Convenție coroborat cu art. 3 din Convenție și/sau art. 4 din Protocolul nr. 4

29. Atunci când persoana are o „pretenție întemeiată” că îndepărtarea sa ar expune-o unui tratament contrar art. 2 sau art. 3 din Convenție, aceasta trebuie să dispună de o cale de atac efectivă în practică, ca și în drept, la nivel intern în conformitate cu art. 13 din Convenție, care cere imperios, *inter alia*, un control independent și riguros al oricărei plângeri conform căreia există motive întemeiate pentru a se teme de existența unui risc real de supunere la tratamente contrare art. 2 sau art. 3 și un efect suspensiv automat [a se vedea *M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), 2011, pct. 293, *M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 142-148 și 212-220, și infra, secțiunea „Aspecte procedurale”). Cu privire la art. 13 coroborat cu art. 4 din Protocolul nr. 4, Curtea a distins în funcție de faptul dacă reclamanții aveau, cel puțin, o plângere întemeiată în privința art. 2 și 3 din Convenție cu privire la riscurile la care erau supuși ulterior îndepărtării. Atunci când reclamanții aveau într-adevăr o astfel de plângere întemeiată și fuseseră împiedicați efectiv să solicite azil și nu avuseseră acces la o cale de atac cu efect suspensiv automat, Curtea a constatat o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 4 din Protocolul nr. 4 [*M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 219-220; *D.A. și alții împotriva Poloniei*, 2021, pct. 89-90; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 201-207; *Sharifi și alții împotriva Italiei și Greciei*, 2014, pct. 240-243]. În schimb, lipsa efectului suspensiv al unei decizii de îndepărtare nu constituie, în sine, o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 4 din Protocolul nr. 4, atunci când un reclamant nu pretinde că există un risc real de încălcare a drepturilor garantate la art. 2 sau art. 3 în țara de destinație [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 281]. Într-o asemenea situație Convenția nu impune statului o

obligație absolută de a garanta o cale de atac suspensivă automat, dar cere ca persoana vizată să aibă posibilitatea efectivă de a contesta decizia de expulzare prin examinarea suficient de amănunțită a plângerilor sale de către un for național independent și imparțial [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 279; *Moustahi împotriva Franței*, 2020, pct. 156-164].

B. Încarcerarea în zone de tranzit și centre de primire pentru identificarea și înregistrarea migranților („hotspots”)

1. Art. 5 din Convenție

30. Pentru a stabili distincția dintre o restrângere a libertății de circulație și privarea de libertate în contextul încarcerării străinilor în zone de tranzit și centre de primire pentru identificarea și înregistrarea migranților, Curtea ia în considerare factori care se pot rezuma după cum urmează: i) situația individuală a reclamanților și alegerile lor; ii) regimul juridic aplicabil din țara respectivă și scopul acestuia; iii) durata relevantă, în special în lumina scopului și a protecției procedurale de care se bucură reclamanții pe durata evenimentelor și iv) natura și gradul restricțiilor efective impuse sau experimentate de reclamanți [*Z.A. și alții împotriva Rusiei* (MC), 2019, pct. 138; *Ilias și Ahmed împotriva Ungariei* (MC), 2019, pct. 217-218]. Curtea a constatat că art. 5 din Convenție se aplică încarcerării de durată în zonele de tranzit de pe aeroporturi [a se vedea *Z.A. și alții împotriva Rusiei (MC)*, 2019], dar nu și unei șederi de 11 ore a reclamanților care foloseau cu bună știință documente de identitate false (*O.M. și D.S. împotriva Ucrainei*, 2022, pct. 109-121). În ceea ce privește șederile în zone de tranzit de la frontiera terestră, unde reclamanții așteptau soluționarea cererilor lor de azil, Curtea distinge la fel cauzele în funcție de faptele care stau la baza acestora. A concluzionat că art. 5 nu se aplică unei șederi de 23 de zile, care nu depășise perioada maximă stabilită de dreptul intern și pe parcursul căreia cererile de azil ale reclamanților erau prelucrate la nivel administrativ și judiciar [*Ilias și Ahmed împotriva Ungariei (MC)*, 2019, pct. 219-249]. În schimb, Curtea a constatat că art. 5 se aplică și că a fost încălcat într-o cauză în care șederea reclamanților în zona de tranzit durase aproape patru luni, fără ca dreptul intern să ofere o bază legală strict definită și nici durata maximă a reținerii în zona de tranzit (*R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021, pct. 74-84 și 89-92). În *J.R. și alții împotriva Greciei*, 2018, reclamanții, resortisanți afgani, au ajuns pe insula Chios și au fost arestați și plasați în „centrul de criză” de la Vial (centru de primire, identificare și înregistrare a migranților). După o lună, centrul a devenit semideschis și reclamanților li se permitea să iasă la exterior în timpul zilei. Curtea a considerat că reclamanții fuseseră privați de libertate în sensul art. 5 în prima lună de ședere în centru, dar că fuseseră supuși unei restrângeri a circulației și nu privării de libertate, din momentul în care centrul devenise semideschis. În *J.A. și alții împotriva Italiei*, 2023, Curtea a hotărât că reținerea reclamanților în „hotspotul” din Lampedusa, o zonă închisă pe care nu o puteau părăsi, timp de 10 zile, a reprezentat privare de libertate în sensul art. 5, pentru care nu exista o bază juridică (pct. 84-97).

2. Art. 3 din Convenție

31. Condițiile la care sunt expuse persoanele pe durata încarcerării lor în zone de tranzit pot ridica probleme în temeiul art. 3, principiile relevante fiind cele din cauzele privind condițiile de detenție [*Z.A. și alții împotriva Rusiei* (MC), 2019, pct. 181-195; a se vedea infra, secțiunea „Art. 3 din Convenție: Principii generale”]. Cu privire la persoanele încarcerate în zonele de tranzit din aeroport, Curtea a constatat încălcarea art. 3 în *Z.A. și alții împotriva Rusiei* (MC), 2019, și *Riad și Idiab împotriva Belgiei*, 2008. Cu privire la persoanele încarcerate în zonele de tranzit la frontiera terestră, Curtea a constatat încălcări ale acestor prevederi în *R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021, pct. 48-65, din cauză că autoritățile, în primul rând, nu asiguraseră unui adult solicitant de azil alimente suficiente în timpul celor patru luni ale ședерii sale în zona de tranzit Röszke și, în al doilea rând, din cauza condițiilor de viață la care erau supuși soția sa, însărcinată și cu probleme de sănătate, și copiii lor

minori în această perioadă (a se vedea și infra, secțiunile „Condițiile de primire, proceduri de evaluare a vârstei și libertatea de circulație” și „Copiii și adulții cu vulnerabilități specifice”). Dimpotrivă, Curtea a constatat că pragul de gravitate necesar pentru a constitui tratament inuman în sensul art. 3 nu a fost atins în *Ilias și Ahmed împotriva Ungariei* (MC), 2019, pct. 186-194, și în *Thiam împotriva Italiei* (dec.), 2022, pct. 32-41.

32. În *H.M. și alții împotriva Ungariei*, 2022, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 în care un solicitant de azil a fost încătușat și legat cu o lesă, fiind scos din zona de tranzit unde se afla într-un spital pentru a o ajuta pe soția sa însărcinată ca interpret și pe durata vizitei la spital (pct. 13 și 21-27).

3. Art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție

33. Atunci când o persoană este ținută într-o zonă de tranzit și acesteia i se refuză intrarea pe teritoriu, calea de atac prin care este examinat riscul pretins în baza art. 3 în caz de îndepărtare trebuie să fie deosebit de rapidă pentru a respecta cerințele art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție (*E.H. împotriva Franței*, 2021, pct. 195).

C. Luarea în custodie publică legată de imigrație

1. Art. 5 § 1 lit. f) din Convenție[5]: Principii generale

34. Art. 5 § 1 lit. (f) din Convenție permite statelor să controleze libertatea străinilor în contextul imigrației în două situații diferite: prima parte din această dispoziție permite luarea în custodie publică a unui solicitant de azil sau a altui imigrant anterior acordării de către stat a autorizării de a intra (pentru partea a doua, a se vedea infra, secțiunea „Restrângeri ale libertății de circulație și privarea de libertate în scopul îndepărtării”). Întrebarea privind momentul în care încetează să se aplice prima parte a art. 5 § 1 lit. f), întrucât persoanei în cauză i s-a acordat o autorizație oficială de intrare sau de ședere, depinde în mare măsură de dreptul intern (*Suso Musa împotriva Maltei*, 2013, pct. 97; a se vedea și *M.B. împotriva Țărilor de Jos*, 2024, pct. 63-69, pentru un exemplu de transpunere a dreptului UE în dreptul intern). Atunci când dreptul intern autorizează intrarea sau șederea în așteptarea unei cereri de azil, luarea în custodie publică a unui solicitant de azil se poate aproba, în anumite circumstanțe, în temeiul art. 5 § 1 lit. b) din Convenție (*O.M. împotriva Ungariei*, 2016).

35. Detenția în temeiul primei teze a art. 5 § 1 lit. f) trebuie să fie compatibilă cu scopul și cerințele generale ale art. 5, mai ales legalitatea sa, inclusiv obligația de a fi conformă normelor materiale și procedurale ale legislației naționale [*Saadi împotriva Regatului Unit* (MC), 2008, pct. 67; pentru un exemplu în care cerința de legalitate nu s-a respectat, a se vedea *Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 97-108]. Deși testul necesității detenției nu este cerut, în sine, în temeiul art. 5 § 1 lit. f), este posibil ca un astfel de test să fie necesar potrivit dreptului său intern, de exemplu, în transpunerea legislației UE (*J.R. și alții împotriva Greciei*, 2018, pct. 111, și *Muhammad Saqawat împotriva Belgiei*, 2020, pct. 47-49). În cazul unor sosiri masive de solicitanți de azil la frontierele statului, cu interzicerea arbitrariului, se poate considera că cerința de legalitate prevăzută la art. 5 este în general îndeplinită de un regim juridic intern care nu prevede, de exemplu, decât denumirea autorității competente să dispună privarea de libertate într-o zonă de tranzit, tipul ordinului, motivele și limitele posibile ale acestuia, durata maximă a încarcerării și, așa cum prevede art. 5 § 4, calea de atac aplicabilă [*Z.A. și alții împotriva Rusiei* (MC), 2019, pct. 162].

36. Cu toate acestea, respectarea legislației interne nu este suficientă, având în vedere că privarea de libertate poate fi legală în raport cu dreptul intern, dar totuși considerată arbitrară [*Saadi împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 67]. În ceea ce privește adulții care nu prezintă vulnerabilități speciale, luarea în custodie publică în temeiul art. 5 § 1 lit. (f) nu trebuie să fie în mod rezonabil necesară, de exemplu, pentru a împiedica persoana vizată să săvârșească o infracțiune sau să fugă. Cu

[5]A se vedea și *Ghid privind art. 5 din Convenție - Dreptul la libertate și la siguranță*.

toate acestea, trebuie să nu fie arbitrară. „Lipsa arbitrariului" în contextul primei părți din art. 5 § 1 lit. f) înseamnă că luarea în custodie publică trebuie să fie aplicată cu bună-credință; trebuie să fie strâns legată de scopul de a împiedica pătrunderea ilegală în țară a persoanei; locul și condițiile luării în custodie publică să fie adecvate, ținând seama că măsura nu se aplică celor care au săvârșit infracțiuni, ci străinilor care, de multe ori temându-se pentru viața lor, au fugit din propria lor țară; iar durata luării în custodie publică nu ar trebui să fie mai mare decât cea necesară în mod rezonabil pentru scopul urmărit [*Saadi împotriva Regatului Unit* (MC), 2008, pct. 72-74]. Detenția unui solicitant de azil nu este strâns legată de scopul prevenirii pătrunderii în mod ilegal pe teritoriu dacă se bazează pe motivele ordinii publice ori ale securității naționale (a se vedea *M.B. împotriva Țărilor de Jos*, 2024, pct. 70-75, în care luarea în custodie publică legată de imigrație a reclamantului a urmat arestării preventive anterioare a acestuia pentru acuzații de terorism, și *B.A. împotriva Ciprului*, 2024, pct. 62-64. A se vedea și pct. 65-66 din cea din urmă hotărâre ca exemplu pentru durata detenției în sine, ceea ce face arbitrară detenția în temeiul primei teze a art. 5 § 1 lit. f).

2. Art. 3 din Convenție: Principii generale

37. În cazul în care locul și condițiile luării în custodie publică legată de imigrație nu sunt corespunzătoare, această situație poate de asemenea încălca art. 3 din Convenție [a se vedea, de exemplu, *Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 159-177 și 196; *Georgia împotriva Rusiei (I)* (MC), 2014, pct. 192-205; *M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), 2011, pct. 216-234; *Sakir împotriva Greciei*, 2016, pct. 50-58; *S.Z. împotriva Greciei*, 2018, pct. 36-42; *Aden Ahmad împotriva Maltei*, 2013). Pentru a examina problema dacă condițiile luării în custodie publică legate de imigrație respectă art. 3, Curtea a aplicat principiile legate de drepturile persoanelor private de libertate [a se vedea, de exemplu, *Georgia împotriva Rusiei (I)* (MC), 2014, pct. 192-205; *Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 163-167; *Sakir împotriva Greciei*, 2016, pct. 50-53].[6]

3. Copiii și adulții cu vulnerabilități specifice

a. Art. 5 § 1 lit. f) din Convenție

38. Luarea în custodie publică legată de imigrație a copiilor și a adulților cu vulnerabilități specifice nu va fi conformă cu art. 5 § 1 lit. f) dacă scopul urmărit prin detenție poate fi atins prin alte măsuri mai puțin coercitive, impunând autorităților interne să ia în considerare alternative la detenție în lumina circumstanțelor specifice ale fiecărei cauze în parte [cu privire la copii: *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 123; *Nikoghosyan și alții împotriva Poloniei*, 2022, pct. 86; și *Rahimi împotriva Greciei*, 2011, pct. 108-110; cu privire la un adult cu o afecțiune medicală: *Yoh-Ekale Mwanje împotriva Belgiei*, 2011; a se vedea și *O.M. împotriva Ungariei*, 2016, pct. 53, cu privire la evaluarea vulnerabilității reclamantului, un solicitant de azil LGBTI, în temeiul art. 5 § 1 lit. b)]. Faptul că autoritățile nu au evaluat adecvat pentru a stabili alternative mai puțin coercitive la detenție a determinat Curtea să constate încălcarea art. 5 § 1 cu privire la copii (*Rahimi împotriva Greciei*, 2011, pct. 109-110; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 119; *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 124; *H.A și alții împotriva Greciei*, 2019, pct. 206-207; *M.D. și A.D. împotriva Franței*, 2021, pct. 89; *Nikoghosyan și alții împotriva Poloniei*, 2022, pct. 87-88). În anumite cauze privind copii însoțiți, în care autoritățile au respins posibilitatea de a recurge la o măsură mai puțin coercitivă ca urmare a acțiunilor părintelui însoțitor, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 5 § 1 pe baza faptului că autoritățile anchetaseră efectiv dacă arestarea a fost o măsură de ultimă instanță la care nu exista alternativă (*A.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 67-69; *R.C. și V.C. împotriva Franței*, 2016, pct. 55-57). Chiar și atunci când autoritățile naționale stabileau că nu se putea recurge la nicio măsură mai puțin coercitivă, iar condițiile de detenție sunt satisfăcătoare, luarea în custodie publică a copiilor migranți poate fi justificată în temeiul art. 5 § 1 lit. f) doar pentru o scurtă perioadă (*M.H. și alții împotriva Croației*,

[6] A se vedea și *Ghidul privind drepturile persoanelor private de libertate*.

2021, pct. 237; *M.H. și S.B. împotriva Ungariei*, 2024, pct. 76). Atunci când copiii sunt luați în custodie publică împreună cu un părinte însoțitor și luarea în custodie este emisă doar împotriva părintelui, dar nu și a copilului, detenția copilului încalcă art. 5 § 1 (*Minasian și alții împotriva Republicii Moldova*, 2023, pct. 40-42). Reținerea copiilor în condiții nepotrivite în sensul art. 3, poate să ducă, în sine, la o încălcare a art. 5 § 1, indiferent dacă copiii erau însoțiți de părinți sau nu (*G.B. și alții împotriva Turciei*, 2019, pct. 151; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 239). În funcție de circumstanțe, Curtea a constatat o încălcare cu privire la copii, dar nu și cu privire la părinții însoțitori în anumite cauze (*Muskhadzhiyeva și alții împotriva Belgiei*, 2010), în timp ce, de asemenea, a constatat o încălcare a art. 5 § 1 cu privire la părinții însoțitori în alte cauze (*Nikoghosyan și alții împotriva Poloniei*, 2022, *M.H. și alții împotriva Croației,* 2021).

39. Pentru ca copiii și adulții cu vulnerabilități specifice să fie în măsură să beneficieze de garanții suplimentare împotriva detenției arbitrare care li se aplică, ei trebuie să aibă acces la o evaluare a vulnerabilității lor și să fie informați în privința respectivelor proceduri (a se vedea *Thimothawes împotriva Belgiei*, 2017, și *Abdi Mahamud împotriva Maltei*, 2016). Se presupune că o persoană este minoră – ceea ce face aplicabile aceste garanții suplimentare – dacă aceasta susține că este minoră și dacă nu există indicii că această afirmație este neîntemeiată sau nerezonabilă, până la luarea unei decizii definitive de apreciere a vârstei (*A.D. împotriva Maltei*, 2023, pct. 74 și 190, și a se vedea infra, „Condițiile de primire, proceduri de evaluare a vârstei și libertatea de circulație"). Atunci când o persoană a pretins inițial că este adultă și ulterior pretinde că este minoră, autoritățile pot avea preocupări legitime cu privire la caracterul fiabil al declarațiilor persoanei că este minoră și, prin urmare, se pot abține în mod rezonabil de la plasarea persoanei într-un centru pentru copii imediat după aceste declarații (*M.H. și S.B. împotriva Ungariei*, 2024, pct. 75). Totuși, doar faptul că o persoană a pretins inițial că este adultă nu poate justifica respingerea afirmației sale ulterioare că este minoră, fără a se lua măsuri adecvate de a-i verifica vârsta, deoarece ar putea exista motive de înțeles care să împingă un copil migrant să nu-și arate vârsta reală, cum ar fi că nu este sigur de aceasta sau se teme că va fi separat de un grup sau de o rudă adultă (*M.H. și S.B. împotriva Ungariei*, 2024, pct. 75). Lipsa unor pași activi și întârzierile în evaluarea vulnerabilității pot determina îndoieli grave cu privire la „buna credință" a autorităților (*Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei*, 2016; *Abdi Mahamud împotriva Maltei*, 2016). Același lucru este valabil dacă sarcina respingerii prezumției că sunt adulți revine solicitanților de azil luați în custodie publică, deoarece obținerea probelor necesare care să le dovedească vârsta poate fi dificilă și potențial imposibilă (*M.H. și S.B. împotriva Ungariei*, 2024, pct. 77-80).

b. Art. 3 din Convenție

40. Obligațiile privind protecția copiilor migranți pot diferi în funcție de faptul dacă aceștia sunt însoțiți sau nu (*Rahimi împotriva Greciei*, 2011, pct. 63; *Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei*, 2016, pct. 112). Cu toate acestea, faptul că copiii sunt însoțiți de părinți în perioada luării în custodie publică legată de imigrație nu este suficient pentru a scuti autoritățile de obligația de a proteja copiii și de a lua măsurile adecvate în conformitate cu obligațiile pozitive în temeiul art. 3 (*Muskhadzhiyeva și alții împotriva Belgiei*, 2010, pct. 57-58; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 91; *R.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 71; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 192). Mai mult, comportamentul părintelui însoțitor nu este decisiv în problema dacă pragul de severitate pentru a aplica art. 3 din Convenție a fost atins cu privire la copil (*M.D. și A.D. împotriva Franței*, 2021, pct. 70). În cauze privind luarea în custodie publică legată de imigrație a copiilor însoțiți, Curtea consideră relevanți următorii trei factori atunci când se stabilește dacă a fost încălcat art. 3 din Convenție: (i) vârsta mică a copiilor; (ii) durata detenției și (iii) adecvarea spațiilor la nevoile specifice ale copiilor (*A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 109; *M.D. și A.D. împotriva Franței*, 2021, pct. 63). Pe lângă cei trei factori deja menționați, Curtea a considerat relevantă și vulnerabilitatea copiilor în termenii sănătății sau ai istoriei lor personale (*Muskhadzhiyeva și alții împotriva Belgiei*, 2010, pct. 60-61 și 63, în care problemele psihice ale copiilor au fost certificate de medici; *Kanagaratnam și alții împotriva Belgiei*, 2011, pct. 67, în care copiii au trecut printr-o situație traumatizantă în țara de origine; și *M.H.*

și alții împotriva Croației, 2021, pct. 201, în care copiii au fost martori la decesul surorii lor lângă frontieră). Atunci când copiii însoțiți au fost luați în custodie publică legată de imigrație în condiții proaste, Curtea a constatat o încălcare a art. 3, chiar și în cazul în care detenția a fost de scurtă durată (*S.F. și alții împotriva Bulgariei*, 2017: detenție pentru 32 de ore până la 41 de ore). Atunci când condițiile materiale sunt satisfăcătoare, detenția pe o scurtă perioadă a copiilor însoțiți poate să nu îndeplinească nivelul minim de gravitate pentru a aplica art. 3: în astfel de cauze, durata detenției are o importanță capitală și poate duce la o încălcare a art. 3 [(*R.M. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 75 (încălcarea art. 3 cu privire la detenția unui copil în vârstă de 7 de luni timp de 7 zile); *N.B. și alții împotriva Franței*, 2022, pct. 50-53 (încălcarea articolului cu privire la detenția unui copil în vârstă de 8 ani timp de 14 zile); *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 199]. În anumite cauze, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 cu privire la copii, dar nu și cu privire la părinții însoțitori (*Muskhadzhiyeva și alții împotriva Belgiei*, 2010, pct. 64-66; *Popov împotriva Franței*, 2012, pct. 104-105; *M.H. și alții împotriva Croației*, 2021, pct. 205-213). În alte cauze, Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 3 în ceea ce privește părintele însoțitor, în special având în vedere vulnerabilitatea deosebită a acelui părinte [*M.D. și A.D. împotriva Franței*, 2021, pct. 71 (mamă care alăpta); *R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021, pct. 62-63 și 65 (femeie însărcinată cu probleme de sănătate); *H.M. și alții împotriva Ungariei*, 2022, pct. 18 (femeie aflată într-un stadiu avansat al sarcinii cu risc ridicat].

41. Cu privire la copiii neînsoțiți, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 în *Rahimi împotriva Greciei*, 2011, pct. 81-86, pe baza situației extrem de vulnerabile a reclamantului și a condițiilor foarte precare ale centrului de detenție, unde reclamantul de 15 ani a fost luat în custodie publică pentru două zile (pct. 81-86). A ajuns la aceeași constatare în *H.A și alții împotriva Greciei*, 2019, pct. 166-170, privind detenția în „custodie protectivă" a reclamanților, în vârstă de 14 și 17 ani, la o secție de poliție, care a durat între 21 și 33 de zile, ca și în *Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei*, 2016, pct. 105-115, în care reclamanții de 16/17 ani au fost deținuți timp de aproximativ 8 luni în condiții necorespunzătoare în așteptarea procedurii de evaluare a vârstei; și în *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, pct. 50-59, în care un copil în vârstă de 5 ani a fost cazat timp de 2 luni într-un centru pentru adulți.

42. Cu privire la adulții cu vulnerabilități specifice, Curtea a constatat că luarea în custodie publică legată de imigrație a unei femei cu sarcină avansată a încălcat art. 3 din Convenție în *Mahmundi și alții împotriva Greciei*, 2012 (a se vedea și *R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021, pct. 62-63 și 65, și *H.M. și alții împotriva Ungariei*, 2022, pct. 18, ca și supra, secțiunea „Încarcerarea în zone de tranzit și centre de primire" și infra „Condițiile de primire, proceduri de evaluare a vârstei și libertatea de circulație"). A ajuns la aceeași constatare în legătură cu detenția, în vederea deportării, a unei femei cu HIV în stadiu avansat în *Yoh-Ekale Mwanje împotriva Belgiei*, 2011.

c. Art. 8 din Convenție

43. Detenția copiilor însoțiți poate, de asemenea, ridica probleme în temeiul art. 8 din Convenție în legătură cu copiii și cu adulții, așa cum o poate face și refuzul de a permite reunirea unui părinte cu copiii săi, plasați de facto în detenție administrativă prin asocierea arbitrară cu un adult fără legătură de rudenie (*Moustahi împotriva Franței*). În același timp, în legătură cu argumentul că bunăstarea copiilor a fost apărată întrucât aceștia au fost deținuți împreună cu părinții mai degrabă decât separați de ei, Curtea a statuat, nu doar în temeiul art. 8, ci și în temeiul art. 5 § 1, că interesul superior al copilului nu se poate limita la a păstra familia împreună și că autoritățile trebuie să ia toate măsurile necesare pentru a limita, pe cât posibil, detenția familiilor însoțite de copii și a menține efectiv dreptul la respectarea vieții de familie (*Nikoghosyan și alții împotriva Poloniei*, 2022, pct. 84). În funcție de circumstanțe, Curtea a constatat încălcarea art. 8 cu privire la copiii însoțiți și la părinții lor în anumite cauze (*Popov împotriva Franței*, 2012; *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016; *R.K. și alții împotriva Franței*, 2016; *Bistieva și alții împotriva Poloniei*, 2018); în alte cauze nu a considerat că a fost încălcat art. 8 (*A.M. și alții împotriva Franței*, 2016; *R.C. și V.C. împotriva Franței*, 2016).

4. Garanții procedurale

44. Așa cum prevede art. 5 § 2, oricărei persoane arestate trebuie să i se comunice, într-un limbaj simplu, non-tehnic, pe care îl poate înțelege, motivele esențiale juridice şi factuale ale privării sale de libertate, astfel încât să fie în măsură să se adreseze unei instanțe pentru a contesta legalitatea acesteia, în conformitate cu art. 5 § 4 [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 115]. Deși informațiile trebuie să fie transmise „prompt", nu este necesar ca polițistul care face arestarea să le prezinte în întregime chiar în momentul aplicării măsurii. Dacă promptitudinea și conținutul informațiilor transmise au fost suficiente trebuie să se evalueze în fiecare caz în funcție de caracteristicile sale speciale [*ibid.*; a se vedea *Čonka împotriva Belgiei*, 2002; *Saadi împotriva Regatului Unit* (MC), 2008); *Nowak împotriva Ucrainei*, 2011; *Dbouba împotriva Turciei*, 2010].

45. Art. 5 § 4 conferă dreptul unei persoane arestate să introducă o acțiune prin care o instanță să exercite controlul judiciar asupra condițiilor procedurale și materiale care sunt esențiale pentru „legalitatea", în sensul art. 5 § 1, a privării sale de libertate [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 131; a se vedea, în special, *A.M. împotriva Franței*, pct. 40-41, cu privire la scopul necesar al examinării judiciare în temeiul art. 5 § 1 lit. (f)]. Procedurile de contestare, în temeiul art. 5 § 1 lit. (f), a legalității detenției administrative în așteptarea expulzărilor nu trebuie să aibă ca efect suspendarea punerii în aplicare a deciziei de expulzare (*ibid.*, pct. 38). Când expulzarea este accelerată într-o manieră care împiedică deținutul sau pe avocatul său să formuleze o acțiune în temeiul art. 5 § 4, această dispoziție este încălcată (*Čonka împotriva Belgiei*, 2002). În cazurile în care deținuții nu au fost informați cu privire la motivele privării lor de libertate, dreptul lor de a contesta măsura detenției era lipsit de orice conținut efectiv [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 132]. Același lucru este valabil în cazul în care persoana lipsită de libertate este informată despre căile de atac disponibile într-o limbă pe care nu o înțelege și nu poate, în practică, să contacteze un avocat (*Rahimi împotriva Greciei*, 2011, pct. 120). Acțiunea în raport cu art. 5 § 4 trebuie să fie contradictorie și trebuie să asigure întotdeauna egalitatea armelor între părți [a se vedea *A. și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2009, pct. 203 și urm. și *Al Husin împotriva Bosniei și Herțegovinei (nr. 2)*, 2019, privind securitatea națională]. Curtea a constatat că cerințele art. 5 § 4 fuseseră îndeplinite în cazul în care reclamantul nu fusese ascultat personal, nici prin tele- sau videoconferință în procedurile sale de recurs având ca obiect luarea sa în custodie publică legată de imigrație din cauza problemelor de infrastructură în timpul primelor săptămâni de izolare impusă din cauza pandemiei de Covid-19, dat fiind că avocatul său făcuse declarații scrise și fusese audiat telefonic și având în vedere problemele practice dificile și neprevăzute din timpul fazei inițiale a pandemiei de Covid-19 [*Bah împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2021]. Se încalcă art. 5 § 4 în cazul în care persoana deținută nu poate obține o decizie judiciară pe fond privind legalitatea deciziei de detenție, și prin urmare a punerii sale în libertate, deoarece calea de atac se consideră a fi devenit „fără obiect" deoarece o nouă decizie de detenție fusese emisă între timp (*Muhammad Saqawat împotriva Belgiei*, 2020), sau dacă nu există o cale de atac disponibilă prin care să conteste legalitatea detenției, chiar dacă aceasta este scurtă (*Moustahi împotriva Franței*, 2020). La fel, este încălcat art. 5 § 4 în cazul în care copiii sunt deținuți când își însoțesc părintele, fără emiterea unei decizii de privare de libertate pe care să o poată contesta (*Minasian și alții împotriva Republicii Moldova*, 2023, pct. 49-54).

46. Art. 5 § 4 garantează, de asemenea, persoanelor arestate sau deținute dreptul ca o instanță să statueze „într-un termen scurt" asupra legalității deținerii lor și să se dispună punerea lor în libertate dacă detenția este ilegală [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 131; în ceea ce privește jurisprudența vizând cerința unui „termen scurt" în legătură cu detenția în temeiul art. 5 § 1 lit. f), a se vedea *B.A. împotriva Ciprului*, 2024, pct. 72-75, ca exemplu privind prima parte din această dispoziție, precum și *Khudyakova împotriva Rusiei*, 2009, pct. 92-100; *Abdulkhakov împotriva Rusiei*, 2012, pct. 214; și *M.M. împotriva Bulgariei*, 2017, în privința celei de-a doua părți din dispoziție]. În cazul în care autoritățile naționale decid, în circumstanțe excepționale, să ia în custodie publică un copil și pe părinții acestuia în contextul controlului imigrației, legalitatea unei astfel de deținere ar trebui să fie examinată de către instanțele naționale cu deosebită promptitudine și diligență la toate

nivelurile (*G.B. și alții împotriva Turciei*, 2019, pct. 167 și 186). Atunci când nu se efectuează o examinare din oficiu în conformitate cu termenele prevăzute de dreptul intern, dar cu toate acestea cu rapiditate dintr-un punct de vedere obiectiv, nu se încalcă art. 5 § 4 (*Aboya Boa Jean împotriva Maltei*, 2019).

47. Art. 13 impune o cale de atac internă prin care persoanele, care au o plângere întemeiată că prin condițiile detenției lor se încalcă art. 3, se pot plânge de aceste condiții [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016, pct. 270-271].

D. Accesul la proceduri și la condițiile de primire

1. Accesul la procedura de azil sau alte proceduri pentru a împiedica îndepărtarea

48. În afara cazurilor privind refuzul de a admite sau de a examina cereri de azil la frontieră (a se vedea supra „Returnări sumare la frontieră și/sau la puțin timp după intrarea pe teritoriu („push-back")"), Curtea a examinat cauze în temeiul art. 13 coroborat cu art. 3 atunci când o persoană prezentă pe teritoriu era în imposibilitatea de a depune cererea de azil (*A.E.A. împotriva Greciei*, 2018) sau în care cererea nu era examinată serios [*M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), 2011, pct. 265-322].

49. Curtea a constatat neîncălcarea art. 4 din Protocolul nr. 4 atunci când reclamanților li se oferise posibilitatea reală și efectivă de a prezenta argumente împotriva expulzării lor [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), 2016].

2. Condițiile de primire, proceduri de evaluare a vârstei și libertatea de circulație

50. Art. 3 nu poate fi interpretat în sensul unei obligații în sarcina Înaltelor Părți Contractante de a furniza persoanelor aflate sub jurisdicția lor o locuință [*Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), 2001, pct. 99]. De asemenea, art. 3 nu prevede obligația generală de a acorda asistență financiară refugiaților, pentru a le permite menținerea unui anumit standard de viață [*Tarakhel împotriva Elveției* (MC), 2014, pct. 95]. Totuși, solicitanții de azil aparțin unui grup de persoane deosebit de vulnerabile și defavorizate, care au nevoie de protecție specială și există un consens amplu la nivel internațional și european cu privire la respectiva nevoie de protecție specială, astfel cum reiese din Convenția de la Geneva, din atribuțiile și activitățile UNHCR și din standardele prezentate în Directiva privind Condițiile de Primire [*M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), 2011, pct. 251]. În consecință, se poate ridica o problemă în temeiul art. 3 dacă solicitanților de azil, inclusiv persoanelor care intenționează să depună o cerere de azil, nu li se oferă adăpost și sunt, astfel, nevoiți să trăiască pe străzi luni de zile, fără resurse sau acces la instalații sanitare, fără mijloace de a-și rezolva nevoile de bază, temându-se de agresiuni ulterioare din partea unor terți și de expulzare [*ibid.*, pct. 235-264 și *N.H. și alții împotriva Franței*, 2020, ambele cu privire la adulți fără probleme de sănătate și fără copii, și *O.R. împotriva Greciei*, 2024, în legătură cu un solicitant de azil copil neînsoțit după ce a depus o cerere de azil; în opoziție, *N.T.P. și alții împotriva Franței*, 2018, unde reclamanții fuseseră cazați într-un adăpost privat finanțat de autorități și li se oferiseră hrană și îngrijiri medicale, iar copiii fuseseră la școală, și *B.G. și alții împotriva Franței*, 2020, unde reclamanții șezuseră temporar într-o tabără cu corturi stabilită într-o parcare, iar autoritățile luaseră măsuri pentru a le îmbunătăți condițiile materiale de trai, în special asigurându-le îngrijirea medicală, școala copiilor și plasarea lor ulterioară într-un apartament]. În temeiul art. 3, statele sunt obligate să protejeze și să preia responsabilitatea copiilor neînsoțiți, ceea ce face necesar ca statele să-i identifice ca atare și să ia măsuri pentru a le asigura plasarea în adăposturi corespunzătoare, chiar dacă minorii nu depun cereri de azil în statul pârât, ci intenționează să depună într-un alt stat, ori să se alăture membrilor familiei acolo (a se vedea *Khan împotriva Franței*, 2019, privind situația dintr-o tabără improvizată din Calais și *Sh.D. și alții împotriva Greciei, a Austriei, a Croației, a Ungariei, a Macedoniei de Nord, a Serbiei și a Sloveniei*, 2019,

în legătură cu situația dintr-o tabără improvizată din Idomeni; a se vedea, de asemenea, *M.D. împotriva Franței*, 2019, cu privire la primirea unui solicitant de azil care se identificase pe sine ca fiind un minor neînsoțit, dar în ceea ce privește vârsta sa reală existau îndoieli). În *Rahimi împotriva Greciei*, 2011, pct. 87-94, Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 3, deoarece autoritățile nu i-au oferit reclamantului, un copil neînsoțit solicitant de azil, nicio asistență pentru cazare după eliberarea sa din detenție. În *R.R. și alții împotriva Ungariei*, 2021, pct. 48-65, Curtea a constatat că a fost încălcat art. 3 având în vedere condițiile reclamanților pe durata șederii lor în zona de tranzit (a se vedea și supra, secțiunile „Încarcerarea în zone de tranzit și centre de primire" și „Art. 3 din Convenție: Principii generale" și „Copiii și adulții cu vulnerabilități specifice"). Curtea a constatat încălcări ale art. 3 în cauze în care minori neînsoțiți au fost cazați în centre de primire pentru adulți timp de mai multe luni (ca urmare a duratei și a condițiilor de ședere în *Darboe și Camara împotriva Italiei*, 2022; ca urmare a faptului că centrul, în care reclamanta deosebit de vulnerabilă și presupusă victimă a abuzului sexual, a fost cazată timp de 8 luni, nu era dotat să îi asigure asistență psihologică corespunzătoare, precum și a inacțiunii prelungite a autorităților naționale în ceea ce privește situația și nevoile sale ca minor deosebit de vulnerabil *M.A. împotriva Italiei*, 2023).

51. În *Darboe și Camara împotriva Italiei*, 2022, Curtea a constatat că art. 8 este aplicabil procedurii de evaluare a vârstei pentru migranții care solicită protecție internațională și susțin că sunt minori (în legătură cu cerințele de aplicat ale prezumției de minoritate ale particularilor care se pretind minori și cu durata aplicabilității acesteia, a se vedea supra „Copiii și adulții cu vulnerabilități specifice"). Vârsta unei persoane era un mijloc de identificare personală și procedura de evaluare a vârstei unei persoane care pretinde că este minoră, inclusiv garanțiile procedurale care o însoțesc, era esențială pentru a-i garanta toate drepturile care decurg din statutul său de minor, în special având în vedere importanța procedurii de evaluare a vârstei în contextul migrației. A stabili dacă o persoană era minoră era, prin urmare, primul pas către recunoașterea drepturilor sale și punerea în aplicare a tuturor măsurilor de îngrijire necesare. În cazul în care un minor era identificat în mod eronat ca fiind adult, puteau fi luate măsuri grave, care îi încalcă drepturile (pct. 121-126). Deși aprecierea vârstei unei persoane ar putea constitui o etapă necesară în cazul în care există îndoieli cu privire la statutul său de minor, procedura trebuie să fie însoțită de suficiente garanții procedurale, inclusiv numirea unui reprezentant legal sau a unui tutore legal, accesul la un avocat, precum și participarea informată la procedură a persoanei în cauză a cărei vârstă era pusă la îndoială (pct. 142-157). Curtea a considerat că faptul că autoritățile nu au desemnat cu promptitudine un tutore sau un reprezentant legal pentru reclamant l-a împiedicat pe acesta să formuleze în mod corespunzător și efectiv o cerere de azil și că, deși reclamantul afirmase că era minor, a fost plasat într-un centru supraaglomerat de primire pentru adulți, pentru o perioadă mai mare de patru luni, deoarece autoritățile nu au aplicat prezumția de minoritate (prezumția în cauză fiind un element inerent al protejării dreptului la respectarea vieții private al unei persoane străine neînsoțite care declară că este minoră) și din cauza deficiențelor garanțiilor procedurale oferite reclamantului în cursul procesului de evaluare a vârstei (fără nicio informație cu privire la tipul procedurii de evaluare a vârstei la care era supus și la posibilele consecințe ale acesteia; fără a i se prezenta raportul medical, care nu indica o marjă de eroare și fără o hotărâre judecătorească sau o măsură administrativă prin care să se constate că reclamantul era adult, ceea ce a făcut imposibilă formularea unui recurs de către acesta). Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 8 pe motiv că autoritățile nu au acționat cu diligența necesară pentru a-și îndeplini obligația pozitivă de a proteja reclamantul ca minor neînsoțit care solicită protecție internațională. În *A.C. împotriva Franței*, 2025, Curtea a constatat că refuzul autorităților interne de a recunoaște reclamantul, care nu încercase să solicite protecție internațională, ca minor neînsoțit, privându-l de garanțiile corespunzătoare prevăzute de lege, încălcase art. 8, având în vedere neajunsurile din procedura de evaluare a vârstei.

52. În cazul în care un copil refugiat este plasat într-un centru de primire dintr-un alt oraș decât frații sau surorile sale, autorităților le revine obligația pozitivă în temeiul art. 8 din Convenție de a asigura contactul regulat dintre frați/surori și de a acționa cu scopul de a menține și dezvolta legăturile lor de familie și de a reuși reunificarea acestora [*A.J. împotriva Greciei* (dec.), 2022, §§ 82-85].

53. În *Omwenyeke împotriva Germaniei* (dec.), 2007, solicitantul de azil reclamant avea o reședință temporară pe durata procedurii de azil, dar își pierduse statutul juridic încălcând condițiile ședерii temporare – obligația de ședere pe teritoriul unui anume oraș. Curtea a constatat că acesta nu se putea, prin urmare, întemeia pe art. 2 din Protocolul nr. 4.

3. Executarea deciziilor naționale privind dispoziția adăpostirii

54. În *M.K. și alții împotriva Franței*, 2022, Curtea a stabilit că hotărârea de a acorda sau a refuza solicitanților de azil și copiilor lor adăpost de urgență, drept prevăzut în legislația internă, constituia un „drept civil" în sensul art. 6 § 1 (pct. 104-118). Constituia o încălcarea a respectivei dispoziții faptul că autoritățile din statul pârât nu au aplicat dispozițiile instanțelor interne care le obligau să găsească adăpost de urgență pentru reclamanți (pct. 151-164). Reclamanților li s-a furnizat adăpost doar după ce Curtea a indicat măsuri provizorii în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții (pct. 23-25, 49-51 și pct. 73-75 și a se vedea infra, secțiunea „Regula 39 / Măsuri provizorii"). Curtea a constatat, în mod similar, încălcarea art. 6 § 1 invocând refuzul de a aplica de îndată o dispoziție cu executare care impunea ca autoritățile să-i ofere unui solicitant de azil adăpost și sprijin material în *Camara împotriva Belgiei*, 2023. În respectiva cauză, Curtea a mai indicat în temeiul art. 46 că statul pârât avea obligația de a rezolva problema sistemică a capacității autorităților naționale de a se conforma dreptului legal al solicitanților de azil la adăpost, inclusiv prind hotărâri judecătorești definitive care să dispună această punere în conformitate (pct. 145).

III. Aspecte de fond și procedurale ale cauzelor privind expulzarea, extrădarea și scenarii în legătură cu acestea

Art. 2 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

a. pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;

b. pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;

c. pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție."

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante."

Art. 6 din Convenție

„1. Hotărând asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale sau asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa, ... "

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora."

Art. 13 din Convenție

„Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de [prezenta] Convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale."

Art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„Expulzările colective de străini sunt interzise."

Art. 1 din Protocolul nr. 6 la Convenție

„Pedeapsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă și nici executat."

Art. 1 din Protocolul nr. 7 la Convenție

„1. Un străin care își are reședința în mod legal pe teritoriul unui Stat nu poate fi expulzat decât în temeiul executării unei hotărâri luate conform legii și el trebuie să poată:

a. să prezinte motivele care pledează împotriva expulzării sale,

b. să ceară examinarea cazului său; și

c. să ceară să fie reprezentat în acest scop în fața autorităților competente sau a uneia ori a mai multor persoane desemnate de către această autoritate.

2. Un străin poate fi expulzat înainte de exercitarea drepturilor enumerate în paragraful 1 a), b) și c) al acestui articol, atunci când expulzarea este necesară în interesul ordinii publice sau se întemeiază pe motive de securitate națională."

Art. 1 din Protocolul nr. 13 la Convenție

„Pedeapsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă și nici executat."

A. Art. 2 și art. 3 din Convenție

1. Întinderea și aspectele materiale ale motivării Curții în temeiul art. 2 și art. 3 în cauze de îndepărtare în materie de azil

55. Dreptul la azil politic nu este cuprins în Convenție sau în protocoalele la aceasta, iar Curtea nu examinează ea însăși efectiv cererea de azil și nu verifică modul în care statele își respectă obligațiile asumate în temeiul Convenției de la Geneva din 1951 sau a dreptului Uniunii Europene [*F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 117; *H.A. împotriva Regatului Unit*, 2023, pct. 41-42; *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 212 și 226]. Cu toate acestea, expulzarea unui resortisant străin de către un stat contractant poate ridica o problemă în temeiul art. 2 și art. 3, angajând, astfel, răspunderea statului respectiv în temeiul Convenției, în cazul în care s-au prezentat motive întemeiate pentru a crede că, dacă va fi expulzată, persoana respectivă va risca în mod real să fie supusă în țara de destinație unor tratamente contrare art. 2 și art. 3. În aceste circumstanțe, art. 2 și art. 3 implică obligația de a nu expulza persoana în chestiune în respectiva țară (*F.G. împotriva Suediei*, pct. 110-111). Același nivel de control se aplică tuturor plângerilor de risc real de supunere la tratamente contrare art. 3, indiferent de baza legală a extrădării, *Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 94). Cauzele privind îndepărtarea care se referă la art. 2 – mai cu seamă în legătură cu riscul ca reclamantul să fie supus pedepsei cu moartea – ridică de obicei probleme și în raport cu art. 3 (a se vedea infra, secțiunea „Pedeapsa cu moartea: Art. 1 din Protocolul nr. 6 și art. 1 din Protocolul nr. 13"): deoarece principiile relevante sunt aceleași pentru evaluările art. 2 și art. 3 în cauze privind îndepărtarea, Curtea fie constată că problemele în temeiul ambelor articole sunt indisociabile și le examinează împreună [a se vedea *F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 110, *L.M. și alții împotriva Rusiei*, 2015, pct. 108], fie se ocupă de plângerea în temeiul art. 2 în contextul plângerii principale în temeiul art. 3 aflată în legătură cu aceasta (a se vedea *J.H. împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 37).

56. Curtea a soluționat un număr considerabil de cauze în care a trebuit să stabilească dacă erau prezentate motive întemeiate pentru a crede că, dacă va fi expulzată, persoana respectivă va risca în mod real să fie supusă în țara de destinație unor tratamente contrare art. 2 și art. 3. Aceasta consolida, în mare măsură, principiile relevante în hotărârile de Mare Cameră *F.G. împotriva Suediei* (MC), pct. 110-127), *J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 77-105 și, mai recent, *Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 93-116. Evaluarea riscului trebuie să se concentreze pe consecințele previzibile ale expulzării reclamantului în țara de destinație, ținând seama de situația

generală din respectiva țară și de circumstanțele sale personale. Dacă se stabilește existența unui astfel de risc, expulzarea reclamantului ar încălca automat art. 3, indiferent dacă riscul rezultă dintr-o situație generală de violență, o caracteristică personală a reclamantului sau o combinație a celor doi factori [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 95]. Evaluarea existenței unui risc real trebuie să fie una riguroasă [*F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 113; *Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 109]. În principiu, reclamantul este cel care trebuie să prezinte probe de natură să demonstreze că există motive întemeiate pentru a considera că, în cazul aplicării măsurii contestate, ar fi expus unui risc real de a fi supus la tratamente contrare art. 3; atunci când sunt prezentate astfel de probe, Guvernul este cel care trebuie să înlăture orice îndoieli în privința lor [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 109]. Anumiți parametri specifici și modificări i se aplică acestui principiu general, după cum se subliniază în paragrafele următoare.

57. Dacă reclamantul nu a fost deja expulzat, momentul material al aprecierii trebuie să fie cel al examinării cauzei de către Curte (pentru scenarii în care a fost deja expulzată persoana, a se vedea *R împotriva Franței*, 2022; *X împotriva Elveției*, 2017; și *A.S. împotriva Franței*, 2018). Se impune o evaluare completă și *ex nunc* în cazul în care este necesar să se ia în considerare informațiile care au apărut după luarea deciziei definitive de către autoritățile naționale [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 106; *F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 115; *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 215)]. Această situație apare de obicei atunci când expulzarea este întârziată ca urmare a indicării de către Curte a unei măsuri temporare în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții. Întrucât natura responsabilității statelor contractante în temeiul art. 3 în astfel de cazuri constă în expunerea unei persoane la riscul de rele tratamente, existența riscului se evaluează în primul rând în raport cu faptele care erau cunoscute sau ar fi trebuit să fie cunoscute de statul contractant în momentul expulzării [*F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 115]. Această rezervă demonstrează că obiectivul principal al principiului *ex nunc* este de a servi ca garanție în cazurile în care a trecut o perioadă semnificativă de timp între adoptarea deciziei interne și examinarea de către Curte a capătului de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 3 și, prin urmare, în cazul în care situația din statul de reședință s-ar fi putut schimba, respectiv s-ar fi deteriorat sau îmbunătățit [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 106]. Orice constatare în astfel de cauze privind situația generală dintr-o anumită țară și dinamica acesteia, precum și constatarea existenței unui anumit grup vulnerabil constituie, în esență, o apreciere factuală *ex nunc* efectuată de Curte pe baza elementelor disponibile [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 107]. În unele hotărâri, Curtea a trebuit să examineze dacă situația generală din țara de destinație în ceea ce privește riscul de rele tratamente s-a îmbunătățit sau nu ulterior pronunțării unor hotărâri anterioare în care a constatat existența riscului. Procedând astfel, Curtea nu a considerat o „îmbunătățire” ca fiind un element sau criteriu suplimentar care trebuie îndeplinit în evaluarea situației generale, ci a utilizat această noțiune numai pentru a descrie evoluțiile din țările respective. Curtea a procedat în același mod în cauzele în care a constatat că îmbunătățirea situației generale dintr-o anumită țară este insuficientă. În consecință, orice examinare a existenței unei îmbunătățiri sau a unei deteriorări a situației generale dintr-o anumită țară echivalează cu o apreciere de fapt și poate fi revizuită de Curte în lumina circumstanțelor în schimbare. Prin urmare, nimic nu împiedică efectuarea unei astfel de reexaminări a situației generale de către Curte în cadrul soluționării unui caz individual [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 108].

58. Punctul de plecare pentru evaluarea unui risc real în momentul expulzării ar trebui să fie examinarea situației generale din țara de destinație. În acest sens și în cazul în care acest lucru este relevant, trebuie să se țină seama de existența unei situații generale de violență în țara de destinație [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 96; *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 216]. Totuși, o situație generală de violență nu va implica în mod normal, în sine, o încălcare a art. 3 în cazul unei expulzări în țara în discuție, cu excepția cazului în care nivelul intensității violenței este suficient pentru a concluziona că orice expulzare în țara respectivă ar încălca automat art. 3 din Convenție. Curtea va adopta o astfel de abordare numai în cazurile cele mai extreme, în care există un risc real de rele tratamente exclusiv în virtutea faptului că persoana respectivă este expusă unor astfel

de violențe la întoarcerea în țara în discuție [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 96; *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 218; cauza din urmă constituie un exemplu în care pragul a fost atins]. Într-adevăr, în cauzele privind destinații cu situații dificile de securitate, Curtea acordă în mod normal importanță și factorilor de risc individuali suplimentari (precum apartenența la un grup vulnerabil, a se vedea, cel mai recent, cu privire la Siria: *M.D. și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 104-111; și *O.D. împotriva Bulgariei*, 2019, pct. 50-55; a se contrasta cu *A.A. împotriva Suediei*, 2023, în care Curtea a constatat că situația generală din țara de destinație, Libia, era gravă și fragilă, dar nu era atât de extremă încât să atingă pragul menționat anterior și că nu existau factori de risc individuali suplimentari).

59. În cazul în care o persoană susține că aparține unui grup expus în mod sistemic unor rele tratamente, Curtea consideră că protecția în temeiul art. 3 din Convenție intervine atunci când reclamantul demonstrează, eventual pe baza surselor disponibile, că există motive serioase pentru a crede în existența practicii în discuție și în apartenența sa la grupul respectiv. Evaluarea unor astfel de pretenții este diferită de cea referitoare la situația generală de violență dintr-o anumită țară, pe de o parte, și la circumstanțele personale, pe de altă parte. Prima etapă a acestei evaluări ar trebui să fie examinarea chestiunii dacă s-a stabilit existența unui grup expus în mod sistematic unor rele tratamente, care se încadrează în partea „situație generală" a evaluării riscului. Reclamanții care aparțin unui grup vulnerabil pretins vizat nu ar trebui să descrie situația generală, ci existența unei practici sau a unui risc mai mare de rele tratamente pentru grupul din care susțin că fac parte. În etapa următoare, aceștia ar trebui să stabilească apartenența personală la grupul în discuție, fără a trebui să demonstreze alte circumstanțe personale sau caracteristici distincte [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 97-99]. Constatarea existenței unui anumit grup vulnerabil constituie, în esență, o apreciere factuală *ex nunc* efectuată de Curte pe baza elementelor disponibile (pct. 107) și principiile stabilite privind repartizarea sarcinii probei se aplică susținerilor bazate pe apartenența la un grup vulnerabil (pct. 109-112). În această privință, luând în considerare caracterul absolut al drepturilor garantate la art. 2 și art. 3 din Convenție și ținând seama de poziția vulnerabilă în care se află adesea solicitanții de azil, dacă un stat contractant are cunoștință de fapte, referitoare la o persoană anume, care ar expune-o unui risc de a fi supusă la rele tratamente cu încălcarea respectivelor dispoziții la returnarea în țara în chestiune, obligațiile în temeiul art. 2 și art. 3 din Convenție prevăd ca autoritățile să facă din oficiu o evaluare a acestui risc [*F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 127; *Amerkhanov împotriva Turciei*, pct. 52-58 și *Batyrkhairov împotriva Turciei*, pct. 46-52; *M.D. și alții împotriva Rusiei,* 2021]. Aceasta se aplică mai ales situațiilor în care autoritățile naționale au fost informate despre faptul că solicitantul de azil poate fi, în mod plauzibil, membrul unui grup expus în mod sistematic unei practici de rele tratamente și că există motive serioase pentru a crede în existența practicii în cauză și afilierea sa la grupul respectiv [*F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 127].

60. În cazurile în care – în pofida unei posibile temeri de persecuție întemeiate din cauza unor circumstanțe care agravează riscurile – nu se poate stabili că un grup este expus în mod sistematic unor rele tratamente, reclamanții au obligația de a demonstra existența unor alte caracteristici distinctive speciale care i-ar expune unui risc real de rele tratamente. Dacă nu demonstrează astfel de circumstanțe personale, există posibilitatea să fie constatată de către Curte o încălcare a art. 3 din Convenție [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 100]. În special, dacă un reclamant alege să nu invoce sau să nu indice un motiv individual concret pentru azil abținându-se în mod deliberat să-l menționeze, fie acesta convingerile religioase sau politice, orientare sexuală sau alte motive, statul implicat nu poate fi obligat să descopere acest motiv de la sine [*F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 127].

61. Cu toate că anumiți factori individuali pot, atunci când sunt luați separat, să nu constituie un risc real, aceiași factori pot genera un risc real atunci când sunt luați cumulativ și când sunt luați în considerare într-o situație de violență generală și de securitate sporită [*J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 95; *NA. împotriva Regatului Unit*, 2008, pct. 130]. Elementele care pot

reprezenta astfel de factori de risc includ un cazier judiciar și/sau mandat de arestare anterior, vârsta, sexul și originea unei persoane returnate și o cerere de azil anterioară depusă în străinătate [a se vedea *J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 95; *NA. împotriva Regatului Unit*, 2008, pct. 143-144 și 146].

62. Art. 3 din Convenție se aplică nu doar pericolului cauzat de autoritățile statului, ci și atunci când pericolul este cauzat de persoane sau grupuri de persoane care nu sunt oficialități publice. Cu toate acestea, trebuie să se demonstreze că riscul este real și că autoritățile din statul de destinație nu sunt în măsură să prevină riscul, oferind protecția corespunzătoare [*J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 80]. În acest context, este pertinentă și posibilitatea protecției sau a transferului reclamantului în statul de origine. Deși art. 3 din Convenție nu împiedică, în sine, statele să se bazeze pe existența alternativei zborului intern în aprecierea afirmației unei persoane că întoarcerea sa în țara de origine ar expune-o la riscul real de a fi supusă la tratamente sancționate de această prevedere, întemeierea pe existența alternativei unui zbor intern nu afectează răspunderea statului care a dispus măsura de expulzare de a se asigura că reclamantul nu este expus, ca urmare a deciziei de expulzare, la tratamente contrare art. 3 din Convenție. Prin urmare, ca o precondiție pentru alternativa zborului intern, trebuie să existe anumite garanții: persoana care urmează a fi expulzată trebuie să poată călători spre zona vizată, să obțină admiterea și să se stabilească acolo, fără de care poate apărea o problemă în temeiul art. 3, cu atât mai mult cu cât, în lipsa unor asemenea garanții, există posibilitatea ca persoana să ajungă într-o parte a țării de origine unde să fie supusă unor rele tratamente [*J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 81-82; *Salah Sheekh împotriva Țărilor de Jos*, 2007, pct. 141; *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 266].

63. Privitor la repartizarea sarcinii probei, Curtea a clarificat în *J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), pct. 91-98, că este în mod egal de datoria solicitantului de azil și a autorităților de imigrare să verifice și să evalueze toate faptele relevante din procedura de azil. Pe de o parte, sarcina le revine solicitanților de azil cu privire la propriile circumstanțe personale, deși Curtea a recunoscut că era important să se ia în considerare toate dificultățile pe care solicitanții de azil le pot întâmpina în procesul de strângere a probelor, care în mod frecvent face necesar să li se ofere prezumția de nevinovăție atunci când se evaluează credibilitatea declarațiilor lor și a documentelor prezentate în sprijinul acestora. Cu toate acestea, atunci când sunt prezentate informații care oferă motive întemeiate pentru a pune la îndoială veridicitatea declarațiilor unui solicitant de azil, persoana în cauză trebuie să ofere o explicație satisfăcătoare pentru pretinsele inadvertențe din declarațiile respective. Curtea a considerat că, deși anumite detalii din relatarea unui reclamant pot părea într-o oarecare măsură neverosimile, acest lucru nu este neapărat de natură să afecteze credibilitatea generală a afirmațiilor reclamantului. Curtea a recunoscut, de asemenea, că nefiind asistați de un reprezentant legal, neavând acces la un interpret și nevorbind limba în care se desfășura procedura, reclamanților le-a fost afectată considerabil capacitatea de a-și prezenta cauza (*M.D. și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 92, în care reclamanții au fost ulterior asistați de reprezentanți legali și au făcut atunci declarații motivate, pct. 93-96). Pe de altă parte, situația generală dintr-un alt stat, inclusiv capacitatea autorităților sale publice de a oferi protecție, trebuie stabilită *proprio motu* de autoritățile de imigrare interne competente [*J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 98, și a se vedea, de exemplu, *B și C împotriva Elveției*, 2020, pentru obligația autorităților naționale de a evalua disponibilitatea protecției statului împotriva vătămării produse de actori nestatali și evaluarea riscului de rele tratamente în țara de origine pentru reclamant ca persoană homosexuală, *M.D. și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 97-101, în care imposibilitatea reclamanților de a-și prezenta cauza, faptul că fugiseră dintr-o țară sfâșiată de război și riscurile de securitate din respectiva țară ajunseseră în atenția instanțelor interne, care astfel erau obligate să verifice și să ia în considerare informații referitoare la țara de origine din surse fiabile și obiective și să realizeze o analiză cuprinzătoare a riscurilor cu care s-ar confrunta reclamanții în momentul reîntoarcerii lor forțate; și *A.D. și alții împotriva Suediei*, 2024, pct. 67-78, în care Curtea nu a constatat niciun motiv să se îndepărteze de evaluarea autorităților interne cu privire la capacitatea și voința autorităților din țara de origine de a oferi protecție împotriva actorilor nestatali].

64. Cu privire la semnificația relelor tratamente stabilite în trecut contrare art. 3 în statul de primire, Curtea a considerat că relele tratamente stabilite în trecut contrare art. 3 ar oferi un indiciu serios al unui risc real în viitor de rele tratamente, deși Curtea a condiționat acest principiu de prezentarea de către reclamant a unei versiuni coerente și credibile asupra evenimentelor, care confirmă informații din surse fiabile și obiective cu privire la situația generală din țara respectivă. În astfel de circumstanțe, a fost transferată guvernului sarcina să înlăture orice îndoieli în privința acestui risc [*J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 99-102]. În același timp, absența unor persecuții sau a unor rele tratamente în trecut nu este un factor decisiv în evaluarea riscului de rele tratamente în viitor (*T.K. și alții împotriva Lituaniei*, 2022, pct. 81-82).

65. Cu privire la natura motivării Curții, Curtea nu examinează ea însăși, în cauze privind expulzarea de solicitanți de azil, cererile efective de azil și nu verifică modul în care statele își respectă obligațiile asumate în temeiul Convenției privind statutul refugiaților. Preocuparea sa principală este dacă există garanțiile efective care protejează reclamantul împotriva returnării arbitrare, fie aceasta directă sau indirecte, către țara din care fugise [*F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 117]. În temeiul art. 1 din Convenție, responsabilitatea principală pentru punerea în aplicare și asigurarea respectării drepturilor și libertăților garantate le revine autorităților naționale. Mecanismul plângerilor în fața Curții este așadar subsidiar sistemelor naționale care protejează drepturile omului. Acest caracter subsidiar este exprimat în art. 13 și art. 35 § 1 din Convenție [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 102; *F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 117; *M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), 2011, pct. 286-287]. Totuși, Curtea trebuie să se convingă că evaluarea efectuată de autoritățile statului contractant este corespunzătoare și susținută suficient de datele interne, precum și de datele provenite din alte surse fiabile și obiective, ca de exemplu alte state contractante sau necontractante, agenții ale Organizației Națiunilor Unite și organizații neguvernamentale respectabile [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 103; *F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 117; *NA. împotriva Regatului Unit*, 2008, pct. 119). Mai mult, în cazul în care s-au desfășurat proceduri interne, nu este sarcina Curții să înlocuiască cu propria evaluare a situației de fapt pe cea a instanțelor interne și, ca regulă generală, este sarcina acestor instanțe să examineze probele puse la dispoziție. Totuși, așa ceva nu ar trebui să conducă la o abdicare a responsabilității Curții și la renunțarea la orice supraveghere a soluției obținute după exercitarea căilor de atac interne, altminteri drepturile garantate de Convenție ar fi lipsite de orice substanță. În conformitate cu art. 19 din Convenție, obligația Curții este de a asigura respectarea angajamentelor asumate de părțile contractante la Convenție [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 104]. Ca principiu general, autoritățile naționale sunt cele mai în măsură să aprecieze nu numai faptele, ci, în special, credibilitatea martorilor, întrucât acestea au avut ocazia să vadă, să audă și să evalueze comportamentul persoanei respective [*F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 118]. Totuși, evaluarea acestora este supusă examinării Curții [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 105]. Atunci când, dimpotrivă, autoritățile interne nu au examinat niciun presupus risc de tratamente contrare art. 3 din Convenție anterior îndepărtării reclamanților care au depus cereri de azil în țara lor de origine, Curtea a concluzionat că aceasta constituia o neîndeplinire a obligației în temeiul art. 3 (*Shenturk și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2022, pct. 112-117; *J.A. și A.A. împotriva Turciei*, 2024, pct. 65-75).

66. În ceea ce privește aprecierea probelor, este consacrat în jurisprudența Curții faptul că „existența riscului necesită o apreciere în primul rând în raport cu faptele cunoscute sau care ar fi trebuit să fie cunoscute de statul contractant în momentul expulzării” [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 113; *F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 115]. Statul contractant are obligația de a lua în considerare nu numai probele prezentate de reclamant, ci și toate celelalte fapte care sunt relevante în cauza în curs de examinare [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 113; *J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 87]. În cadrul aprecierii ponderii care trebuie acordată materialului informativ despre țară, Curtea a constatat că trebuie să se țină seama de sursa acestuia, în special de fiabilitatea și obiectivitatea lui. În ceea ce privește rapoartele, autoritatea și reputația autorului, seriozitatea investigațiilor prin intermediul cărora au fost întocmite, coerența concluziilor

lor și coroborarea lor cu alte surse sunt toate considerente relevante [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 114; *J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 88]. Curtea recunoaște, de asemenea, că trebuie să se țină seama de prezența și capacitățile de raportare ale autorului materialului informativ în țara în discuție [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 115; *J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 89; *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 231]. Curtea apreciază numeroasele greutăți cu care se confruntă guvernele și ONG-urile care colectează informații în situații periculoase și instabile: acceptă faptul că nu va fi întotdeauna posibil ca investigațiile să fie efectuate în imediata vecinătate a unui conflict și că, în astfel de cazuri, poate fi necesar să se pună baza pe informații oferite de surse care cunosc situația în mod direct (*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 115; *J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 89; *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 232). La evaluarea riscului invocat, Curtea poate obține elemente relevante *proprio motu*. Acest principiu a fost stabilit ferm în jurisprudența Curții [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 116; *J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 90]. Ar fi prea restrictivă o abordare în temeiul art. 3 în cauzele referitoare la străini pasibili de expulzare sau extrădare în cazul în care Curtea, în calitate de instanță internațională pentru drepturile omului, ar lua în considerare numai elementele puse la dispoziție de autoritățile naționale ale statului contractant în cauză, fără a le compara cu elemente din alte surse fiabile și obiective [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 116; *J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 90; *Salah Sheekh împotriva Țărilor de Jos*, 2007, pct.136].

67. Cu privire la activitățile *sur place*, Curtea a recunoscut că, în general, este foarte dificil de evaluat dacă o persoană este cu adevărat interesată de activitatea în cauză, fie aceasta o cauză politică sau o religie, sau dacă persoana s-a implicat în aceasta doar pentru a crea motive post-fugă [*F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 123; *A.A. împotriva Elveției*, 2014, pct. 41]. În ceea ce privește convertirile *sur place*, inițial autoritățile naționale trebuie să aprecieze dacă convertirea reclamantului era autentică și a atins un anumit nivel de convingere, gravitate, consecvență și importanță, înainte de a aprecia dacă acesta ar fi în pericol de tratamente contrare art. 2 și art. 3 din Convenție la întoarcerea în țara de origine [*F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, pct. 144]. Curtea a soluționat o serie de scenarii distincte în această privință. În *F.G. împotriva Suediei* (MC), 2016, convertirea reclamantului era cunoscută de autoritățile naționale, dar acestea nu au evaluat riscurile implicite în eventualitatea expulzării în țara de origine în pofida faptului că știau că reclamantul putea, prin urmare, să aparțină unui grup de persoane care, în funcție de diferiți factori, ar putea fi în pericol de rele tratamente: Curtea a constatat că ar constitui o încălcare a art. 2 și art. 3 din Convenție dacă reclamantul ar fi înapoiat în Iran fără o evaluare *ex nunc* de către autoritățile suedeze a consecințelor convertirii sale. În *A. împotriva Elveției*, 2017, autoritățile naționale au acceptat ca fiind credibilă convertirea *sur place* a reclamantului, au examinat riscurile implicite și au concluzionat că acesta nu se confrunta cu un risc real de rele tratamente la înapoiere, apreciere pe care Curtea nu a considerat-o necorespunzătoare. În *M.A.M. împotriva Elveției*, 2022, autoritățile naționale au acceptat ca fiind credibilă convertirea *sur place* a reclamantului, dar nu au examinat-o suficient, inclusiv modul în care își practica și intenționa să-și practice credința reclamantul și riscurile implicite (pct. 78-79). Cauza *M.N. și alții împotriva Turciei*, 2022, nu privea convertirea, ci un tip diferit de cerere în legătură cu pretinse riscuri în relație cu activități *sur place*: reclamanții au invocat un risc de rele tratamente după expulzare decurgând din arestarea lor într-o școală coranică din statul care a efectuat expulzarea, reportajele din mass media cu privire la arestarea respectivă și vizita ulterioară a funcționarilor consulari ai țării lor de origine la centrul de custodie publică în care erau reținuți.

68. Curtea a dezvoltat o jurisprudență amplă cu privire la toate principiile menționate mai sus. Spre exemplu, în privința importanței atribuite materialelor despre o anumită țară, a se vedea *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, 2011, pct. 230-234; în legătură cu evaluarea credibilității unui reclamant, a se vedea *N. împotriva Finlandei*, 2005; *A.F. împotriva Franței*, 2015, și *M.O. împotriva Elveției*, 2017; iar pentru obligația autorităților naționale de a evalua pertinența, autenticitatea și valoarea probatorie a documentelor prezentate de un reclamant – de la început sau ulterior – și care se referă la nucleul cererii sale de protecție, a se vedea *M.D. și M.A. împotriva Belgiei*, 2016; *Singh și alții împotriva Belgiei*,

2012, și *M.A. împotriva Elveției*, 2014; pentru o combinație de elemente ducând la concluzia că nu era suficientă evaluarea riscului individual al unui jurnalist, a se vedea *S.H. împotriva Maltei*, 2022. Tot spre exemplu, a se vedea *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, 2011, unde Curtea a stabilit că situația din țara de destinație era de asemenea natură încât îndepărtarea ar încălca art. 3, având în vedere situația de violență generală din Mogadiscio și lipsa unui acces sigur la taberele pentru persoane strămutate intern, precum și condițiile groaznice din aceste tabere; a se vedea *Salah Sheekh împotriva Țărilor de Jos*, 2007, în ceea ce privește evaluarea riscului în legătură cu reclamantul care aparținea unui grup supus sistematic riscului, și *T.K. și alții împotriva Lituaniei*, 2022, pentru o cauză în care Curtea a considerat că autoritățile interne nu au efectuat o evaluare adecvată a existenței practicii de rele tratamente aplicate persoanelor care erau membri obișnuiți ai unui partid politic interzis aflat în opoziție [un grup din care făcea parte un reclamant (soțul/tatăl de familie) și despre care reclamanții susțineau că era în mod sistematic supus riscului de rele tratamente], precum și *R împotriva Franței*, 2022, în care Curtea a respins abordarea grupului vulnerabil în ceea ce privește expulzarea unui cecen condamnat pentru infracțiuni de terorism în Franța (pct. 122); pentru o cauză cu privire la un presupus risc ca urmare a tentativelor de recrutare a reclamantului pentru grupuri armate extremiste în cazul înapoierii sale într-o tabără de refugiați, a se vedea *H.A. împotriva Regatului Unit*, 2023; cu privire la diferite forme și scenarii ale persecuției legate de gen, precum violența sexuală generalizată [*M.M.R. împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2016], pretinsa absență a unei rețele masculine de sprijin (*R.H. împotriva Suediei*, 2015), rele tratamente aplicate unei femei despărțite (*N. împotriva Suediei*, 2010), rele tratamente aplicate de rude în vederea unei relații (*R.D. împotriva Franței*, 2016, pct. 36-45), crime de onoare și căsătorie forțată (*A.A. și alții împotriva Suediei*, 2012), și mutilare genitală feminină (*R.B.A.B. împotriva Țărilor de Jos*, 2016; *Sow împotriva Belgiei*, 2016). În ceea ce privește prostituția forțată și/sau returnarea către o rețea de trafic de persoane, a se vedea *L.O. împotriva Franței* (dec.), 2015. În *V.F. împotriva Franței* (dec.), Curtea a evaluat riscul în temeiul art. 4, deși lasă deschisă aplicabilitatea extrateritorială a acestui articol: în această din urmă privință, cauza *M.O. împotriva Elveției*, 2017, privea riscul de muncă forțată în urma expulzării și capătul de cerere întemeiat pe art. 4 era considerat inadmisibil dată fiind neepuizarea căilor de atac interne.

69. În cazul în care riscul aplicării unor rele tratamente provine din orientarea sexuală a persoanei, respectivei nu i se poate cere să o ascundă pentru a evita aplicarea de rele tratamente, întrucât privește un aspect fundamental al identității persoanei [*I.K. împotriva Elveției* (dec.), 2017; *B și C împotriva Elveției*, 2020].[7] Astfel de probleme pot apărea cu privire la convingerile religioase ale unei persoane (a se vedea *A. împotriva Elveției*, 2017, pct. 44, și *A.A. împotriva Elveției*, 2019, pct. 55).

2. Îndepărtarea către o țară terță

70. Deși majoritatea cauzelor privind îndepărtarea examinate de Curte în temeiul art. 2 sau art. 3 privește îndepărtări către țările din care reclamanții fugiseră, astfel de cauze pot apărea și în legătură cu îndepărtarea către o țară terță. În *Ilias și Ahmed împotriva Ungariei* (MC), 2019, Curtea a observat că, atunci când un stat contractant urmărește îndepărtarea unui solicitant de azil către o țară terță fără să examineze pe fond cererea de azil, obligația statului de a nu expune persoana unui risc real de tratamente contrare art. 3 a fost îndeplinită în mod diferit față de cel din cauzele de întoarcere în țara de origine. În prima situație, aspectul principal era caracterul adecvat al procedurii de azil în țara terță de primire. Chiar dacă statul care îndepărtează solicitanții de azil către o țară terță poate alege în mod legitim să nu examineze pe fond cererile de azil, nu se poate ști așadar dacă aceste persoane riscă tratamente contrare art. 3 în țara de origine sau sunt doar migranți economici fără nevoie de protecție. Statul care efectuează îndepărtarea are obligația să examineze pe larg dacă există un risc real ca solicitantului de azil să i se refuze, în țara terță de primire, accesul la o procedură de azil adecvată, protejându-l împotriva returnării, și anume împotriva îndepărtării sale, directe sau indirecte, în țara de origine fără o evaluare adecvată a riscurilor cu care acesta se confruntă din perspectiva art. 3. În cazul în care se stabilește că garanțiile existente în această privință sunt insuficiente, art. 3 dă naștere

[7] A se vedea și *Ghid privind drepturile persoanelor LGBT*.

obligației de a nu îndepărta solicitanții de azil către țara terță în cauză (pct. 130-138). Pentru a stabili dacă statul care efectuează îndepărtarea și-a respectat obligația procedurală de a evalua procedurile de azil ale statului terț de primire, trebuie să se examineze dacă autoritățile statului care efectuează îndepărtarea au luat în considerare informațiile în general disponibile cu privire la țara terță de primire și la sistemul de azil al acesteia în mod adecvat și din proprie inițiativă și dacă reclamantului i se oferise oportunitatea suficientă să demonstreze că statul de primire nu era o țară terță sigură în cazul său particular. În aplicarea acestui test, Curtea a indicat că prezumția că o anume țară este „sigură", dacă a fost invocată în deciziile privind persoana solicitantă de azil, trebuie să fie suficient susținută încă de la început de analiza de mai sus (pct. 139-141, 148 și 152). Important de reținut: în cauzele privind îndepărtarea către o țară terță bazată pe noțiunea de „țară terță sigură", adică atunci când autoritățile statului care efectuează îndepărtarea nu au soluționat pe fond cererea de azil a reclamanților, nu este în sarcina Curții să evalueze dacă a existat o pretenție întemeiată cu privire la riscul prevăzut la art. 3 în țara lor de origine, această întrebare fiind relevantă doar în cazul în care statul care expulzează a abordat aceste riscuri (pct. 147). Curtea a adăugat că legislația Uniunii Europene nu impune obligații legale stricte de a declara că o altă țară (non-UE) este o țară terță sigură, nici de a evita să evalueze fondul cererilor de azil, bazându-se pe existența unei țări terțe sigure, astfel încât statele membre ale UE sunt, prin urmare, pe deplin responsabile în temeiul Convenției în cazul în care îndepărtează persoane către o țară terță fără să le examineze pe fond cererile de azil, bazându-se pe noțiunea de „țară terță sigură" (pct. 97).

71. Pe lângă întrebarea principală dacă persoana va avea acces la o procedură de azil adecvată în țara terță de primire, unde pretinsul risc de a fi supus la tratamente contrare art. 3, privea, de exemplu, condițiile de detenție sau condițiile de viață pentru solicitanții de azil într-o țară terță de primire, acest risc, la rândul său, trebuie să fie evaluat de statul care a dispus măsura de expulzare [*Ilias și Ahmed împotriva Ungariei* (MC), 2019, pct. 131]. Îndepărtarea solicitanților de azil către o țară terță poate reprezenta o încălcare a art. 3, din cauza condițiilor neadecvate de primire din statul de primire [*M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei* (MC), 2011, pct. 362-368] sau din cauză că acestora nu li s-ar garanta accesul la facilitățile de primire adaptate vulnerabilităților lor specifice, care pot necesita ca statul care efectuează îndepărtarea să obțină garanții în acest scop din partea statului de primire [a se vedea *Tarakhel împotriva Elveției* (MC), 2014, pct. 100-122; *Ali și alții împotriva Elveției și Italiei* (dec.), 2016; *Ojei împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2017].

3. Aspecte procedurale[8]

72. Atunci când persoana are o „pretenție întemeiată" că îndepărtarea sa ar expune-o unui tratament contrar art. 2 sau art. 3 din Convenție, aceasta trebuie să dispună de o cale de atac efectivă în practică, ca și în drept, la nivel intern în conformitate cu art. 13 din Convenție, care cere imperios, *inter alia*, un control independent și riguros al oricărei plângeri conform căreia există motive întemeiate pentru a se teme de existența unui risc real de supunere la tratamente contrare art. 2 sau art. 3 și un efect suspensiv automat [*M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), 2011, pct. 293: pentru o imagine de ansamblu a jurisprudenței Curții cu privire la cerințele prevăzute la art. 13 coroborat cu art. 2 sau art. 3 în cauze privind îndepărtarea, a se vedea, în special, *ibid.*, pct. 286-322; *Abdolkhani și Karimnia împotriva Turciei*, 2009, pct. 107-117; *Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței*, 2007, pct. 53-67; *I.M. împotriva Franței*, 2012; *Chahal împotriva Regatului Unit* (MC), 1996, pct. 147-154; *Shamayev și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, 2005, pct. 460]. Aceleași principii se aplică atunci când se examinează chestiunea caracterului efectiv al căilor de atac de epuizat în scopul art. 35 § 1 din Convenție în cauzele referitoare la azil (*A.M. împotriva Țărilor de Jos*, 2016, pct. 63 și 65-69; a se vedea, de asemenea, *M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 142-148 și 212-220, pentru îndepărtarea imediată la un punct de trecere a frontierei). În privința solicitanților de azil, Curtea a constatat în mod deosebit că persoanele au nevoie de informații adecvate despre procedura de azil care trebuie urmată și despre drepturile lor într-o limbă pe care o înțeleg și de acces la un sistem de comunicare de

[8] A se vedea și *Ghid privind art. 13 din Convenție - Dreptul la o cale de atac efectivă*.

încredere cu autoritățile: Curtea ia în considerare și disponibilitatea interpreților, dacă audierile se desfășoară cu personal instruit, dacă solicitanții de azil au acces la asistență juridică și cere ca solicitanților de azil să li se prezinte motivele deciziei [a se vedea *M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), 2011, pct. 300-302, 304 și 306-310; a se vedea și *Abdolkhani și Karimnia împotriva Turciei*, 2009; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 204 și *D împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 120-137]. Atunci când o persoană a epuizat calea de atac relevantă împotriva îndepărtării sale, care nu a implicat o nouă evaluare a riscurilor prevăzute la art. 3 în pofida competenței autorității relevante, persoana nu trebuie să depună o (ulterioară) cerere de azil pentru a epuiza căile de atac interne cu privire la plângerea că îndepărtarea, fără o nouă evaluare a riscului, ar încălca art. 3 din Convenție (*A.B. și Y.W. împotriva Maltei*, 2025, pct. 45, 68 și 74).

73. Natura corespunzătoare a căii de atac în temeiul art. 13 poate fi subminată de durata sa excesivă [*M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), 2011, pct. 292]. Atunci când o persoană este ținută într-o zonă de tranzit și acesteia i se refuză intrarea pe teritoriu, calea de atac prin care este examinat riscul pretins în baza art. 3 în caz de îndepărtare trebuie să fie deosebit de rapidă pentru a respecta cerințele art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție (*E.H. împotriva Franței*, 2021, pct. 195). Pe de altă parte, examinarea cu celeritate a cererii de azil a unui reclamant nu trebuie să aibă prioritate față de caracterul efectiv al garanțiilor procedurale esențiale pentru a-l proteja împotriva îndepărtării arbitrare. Un termen-limită nejustificat de strâns pentru a depune o cerere, cum ar fi în contextul procedurilor accelerate de azil și/sau pentru a formula apel împotriva unei decizii de îndepărtare ulterioare pot face calea de atac practic ineficace, contrar cerințelor art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție (a se vedea *I.M. împotriva Franței*, 2012, în care s-a constatat că termenul de cinci zile pentru formularea unei cereri inițiale de azil și un termen de 48 de ore pentru apel încalcă aceste prevederi; a se vedea și privirea de ansamblu asupra procedurilor accelerate de acordare a azilului în *R.D. împotriva Franței*, 2016, pct. 55-64; pentru existența diverselor căi de atac, cu termene strânse, luate împreună și îndeplinind cerințele de la art. 13 coroborat cu art. 3, a se vedea *E.H. împotriva Franței*, 2021, pct. 180-207).

74. În ceea ce privește art. 13 coroborat cu art. 4 din Protocolul nr. 4 în legătură cu returnările sumare, a se vedea supra, pct. „Art. 13 din Convenție coroborat cu art. 3 din Convenție și/sau art. 4 din Protocolul nr. 4”).

75. Atunci când o persoană s-a plâns de o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 2 sau art. 3 din Convenție în cazul îndepărtării sale și ulterior nu se mai confruntă cu riscul de a fi îndepărtată, acest lucru nu face neapărat ca plângerea să nu poată fi contestată sau ca reclamantul să fie privat de statutul de victimă în sensul plângerii respective, având în vedere că pretinsa încălcare a art. 13 avusese deja loc atunci când amenințarea cu îndepărtarea a fost eliminată [*Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței*, 2007, pct. 56; *I.M. împotriva Franței*, 2012, pct. 100; *M.A. împotriva Ciprului*, 2013, pct. 118; *Sakkal și Fares împotriva Turciei* (dec.), 2016, pct. 63; prin contrast, *Mir Isfahani împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2008].

76. Art. 6 din Convenție nu este aplicabil *ratione materiae* azilului, expulzării și procedurilor în legătură cu acestea [*Maaouia împotriva Franței* (MC), 2000, pct. 38-40; *Onyejiekwe împotriva Austriei* (dec.), 2012, pct. 34; a se vedea *Panjeheighalehei împotriva Danemarcei* (dec.), 2009, privind acțiunea în despăgubiri a unui solicitant de azil invocând refuzul de a acorda azilul].

77. Obligațiile pozitive în temeiul art. 8 din Convenție includ obligația de a institui o procedură eficientă și accesibilă pentru a proteja dreptul la viața privată prin intermediul reglementărilor adecvate care să garanteze că cererea de azil a unui reclamant este examinată într-un termen rezonabil pentru a se asigura că situația sa de nesiguranță durează cât mai puțin posibil [*B.A.C. împotriva Greciei*, 2016, pct. 36-46, în care Curtea a constatat că autoritățile naționale nu au respectat obligația respectivă; a se vedea, dimpotrivă, *A.J. împotriva Greciei* (dec.), 2022, pct. 73-74, în care decizia de a returna reclamantul a devenit caducă și nu mai rămânea nicio incertitudine, ceea ce a dus

la concluzia Curții că nu era necesar să examineze capetele de cerere ale reclamantului în temeiul art. 8 în legătură cu procedurile urmate de autoritățile naționale).

78. Calea de atac impusă de art. 13 din Convenție coroborat cu art. 8 din Convenție nu trebuie să aibă un efect suspensiv automat [*De Souza Ribeiro împotriva Franței* (MC), 2012, pct. 82-83]. Cu toate acestea, constituie o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 8 dacă timpul între dispunerea îndepărtării și punerea sa în aplicare este atât de scurt încât împiedică orice posibilitate ca o acțiune să fie introdusă în mod util în fața unei instanțe, și cu atât mai mult posibilitatea ca respectiva instanță să examineze în mod corespunzător circumstanțele și argumentele juridice în temeiul Convenției [*De Souza Ribeiro împotriva Franței* (MC), 2012, pct. 86-100; *Moustahi împotriva Franței*, 2020, pct. 156-164].

4. Cauze legate de securitatea națională

79. De multe ori Curtea a judecat cauze privind îndepărtarea persoanelor considerate o amenințare la adresa securității naționale (a se vedea, de exemplu, *A.M. împotriva Franței*, 2019). A afirmat în repetate rânduri că art. 3 este absolut și că nu este posibil să fie evaluat riscul de rele tratamente în raport cu motivele invocate pentru expulzare [*Saadi împotriva Italiei* (MC), 2008, pct. 125 și 138; *Othman (Abu Qatada) v. the UnOthman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 183-185]. Testul relevant al Convenției, în special cerința de a evalua pe deplin și *ex nunc* dacă pentru persoană ar fi existat un risc real să fie supusă unui tratament contrar art. 3 în statul de primire în cazul în care ar fi fost îndepărtată acolo, se considera a fi rămas neschimbat de revocarea statutului de refugiat al persoanei, în conformitate cu normele relevante ale dreptului UE, ca urmare a condamnării pentru acte de terorism și a constatării că persoana constituia un pericol pentru societatea din statul gazdă (a se vedea *K.I. împotriva Franței*, 2021). Curtea nu se poate întemeia pe constatările autorităților interne dacă acestea nu dispuneau de toate informațiile esențiale – de exemplu din motive de securitate națională – atunci când au pronunțat deciziile de expulzare (a se vedea *X împotriva Suediei*, 2018). Pentru un exemplu de cauză în care reclamantul a prezentat probe că urma să fie expus unui risc real de a fi supus la tratamente contrare art. 3, bazate pe circumstanțele personale ale cauzei sale într-un context de terorism și în care Guvernul nu a înlăturat îndoielile în privința acestora, a se vedea *W împotriva Franței*, 2022.

5. Extrădarea

80. Extrădarea unui resortisant străin de către un stat contractant poate ridica o problemă în temeiul art. 3, angajând, astfel, răspunderea statului respectiv în temeiul Convenției, în cazul în care s-au prezentat motive întemeiate pentru a crede că, dacă va fi extrădată, persoana respectivă va risca în mod real să fie supusă în țara de destinație unor tratamente contrare art. 3 (*Soering împotriva Regatului Unit*, 1989, pct. 88-91). Același nivel de control se aplică tuturor plângerilor de risc real de supunere la tratamente contrare art. 3, indiferent de baza legală a îndepărtării, [fie extrădare sau expulzare, *Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 94]. Pot să existe cauze în care un stat aprobă o cerere de extrădare în care persoana, care solicitase azilul, este acuzată de infracțiuni motivate politic (a se vedea *Mamazhonov împotriva Rusiei*, 2014) sau în care extrădarea privește o persoană recunoscută ca refugiat în altă țară (*M.G. împotriva Bulgariei*, 2014).

81. Art. 2 și art. 3 din Convenție, precum și art. 1 din Protocolul nr. 6 sau art. 1 din Protocolul nr. 13 (a se vedea infra, secțiunea „Pedeapsa cu moartea: Art. 1 din Protocolul nr. 6 și art. 1 din Protocolul nr. 13”) interzic extrădarea, expulzarea sau alte transferări ale persoanei în alt stat în cazul în care s-a demonstrat că există motive întemeiate să se creadă că aceasta ar fi expusă unui risc real de a fi condamnată la pedeapsa cu moartea în statul respectiv [*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 123 și 140-143; *A.L. (X.W.) împotriva Rusiei*, 2015, pct. 63-66; *Shamayev și alții împotriva Georgiei și Rusiei*, 2005, pct. 333].

82. Atunci când o persoană se poate confrunta cu închisoarea pe viață în statul care îi cere extrădarea, un test cu două etape trebuie aplicat pentru a stabili dacă extrădarea respectă art. 3 [*Sanchez-Sanchez*

împotriva Regatului Unit (MC), 2022, pct. 95-99]: În prima etapă, trebuie stabilit dacă reclamantul a prezentat probe de natură să demonstreze că există motive întemeiate pentru a crede că, dacă ar fi extrădat și condamnat, există un risc real de pedeapsă cu detențiunea pe viață fără posibilitatea acordării liberării condiționate. În această privință, îi revine reclamantului sarcina de a demonstra că o astfel de pedeapsă ar fi aplicată. Un astfel de risc va fi mai ușor de stabilit dacă reclamantul este pasibil de pedeapsa obligatorie a detențiunii pe viață. Dacă respectivul risc este stabilit în temeiul primei părți din cercetarea judecătorească, atunci autoritățile relevante ale statului de trimitere trebuie să stabilească, înainte de a autoriza extrădarea, că în statul solicitant există un mecanism de reexaminare a pedepsei care permite autorităților competente respective să analizeze dacă schimbările din viața persoanei condamnate la pedeapsa detențiunii pe viață sunt suficient de semnificative și dacă s-a făcut vreun progres către reabilitare în timpul executării pedepsei încât nu se mai justifică menținerea în detenție pentru motive penologice legitime. Cu alte cuvinte, trebuie verificat dacă, de la momentul condamnării, este instituit un mecanism de revizuire permițând să se țină seama de progresele deținutului în vederea reabilitării sau de orice motiv de punere în libertate în baza comportamentului acestuia sau a altor circumstanțe personale relevante. Nu se poate distinge între contextul intern și cel extrateritorial în privința nivelului minim de gravitate necesar pentru a fi îndeplinit pragul prevăzut la art. 3. Este important, totuși, că existența, în sistemul juridic al statului solicitant, a unor garanții procedurale oferite pentru a folosi „persoanelor condamnate la pedeapsa detențiunii pe viață" nu este o condiție prealabilă pentru respectarea art. 3 de către statul contractant de trimitere. Aplicând acest test în *Sanchez-Sanchez împotriva Regatului Unit* (MC), 2022, unei situații în care reclamantul nu a fost pasibil de pedeapsa obligatorie a detențiunii pe viață în statul care îi cerea extrădarea, Curtea a constatat că reclamantul nu a prezentat probe care să demonstreze că era expus unui risc real de a fi supus unei pedepse a detențiunii pe viață fără posibilitatea acordării liberării condiționate (pct. 100-110). A ajuns la aceeași constatare în *McCallum împotriva Italiei* (dec.) (MC), 2022, *Bijan Balahan împotriva Suediei*, 2023, *Carvajal Barrios împotriva Spaniei* (dec.), 2023, *Matthews și Johnson împotriva României*, 2024, și *Lazăr împotriva României*, 2024.

83. Relele tratamente contrare art. 3 în statul solicitant pot lua forme variate, incluzând condițiile precare de detenție (*Liu împotriva Poloniei*, 2022), supunerea la rele tratamente în detenție (a se vedea *Allanazarova împotriva Rusiei*, 2017) sau condiții de detenție necorespunzătoare pentru vulnerabilitățile specifice ale persoanei în cauză (*Aswat împotriva Regatului Unit*, 2013, privind extrădarea unei persoane bolnave mintal).

84. În cazurile în care s-au prezentat motive serioase pentru a crede că, dacă va fi expulzată, persoana respectivă va risca în mod real să fie supusă unor tratamente contrare art. 3, și în care se obținuseră asigurări diplomatice, Curtea a examinat dacă asigurările obținute în cazul respectiv erau suficiente pentru a elimina orice risc real de rele tratamente. Asigurările nu sunt suficiente în sine pentru a asigura o protecție corespunzătoare împotriva riscului de rele tratamente. Există obligația de a examina dacă asigurările oferă, în aplicarea lor practică, o garanție suficientă că reclamantul va fi protejat împotriva riscului de rele tratamente. Ponderea care trebuie acordată asigurărilor din partea statului de primire depinde, în fiecare caz, de circumstanțele care prevalează la momentul faptelor [*Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei* (MC), 2022, pct. 101; *Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 187]. Pentru a evalua aplicarea practică a garanțiilor și pentru a determina ponderea care trebuie acordată acestora, întrebarea preliminară este dacă situația generală a drepturilor omului în statul de reședință exclude acceptarea vreunui tip de garanții. Cu toate acestea, doar în cazuri rare situația generală dintr-o țară va face ca nicio pondere să nu poată fi atribuită garanțiilor (*Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 188). De regulă, astfel cum figurează în *Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, 2012, pct. 189, Curtea va evalua, în primul rând, calitatea garanțiilor oferite și, în al doilea rând, dacă, în lumina practicilor din statul de reședință, pot fi luate în considerare. Pentru a proceda astfel, Curtea va avea în vedere, printre altele, următorii factori:

(i) dacă termenii garanțiilor au fost prezentați Curții;

(ii) dacă garanțiile sunt specifice sau sunt generale și vagi;

(iii) cine a oferit garanțiile și dacă acea persoană poate obliga statul de reședință;

(iv) în cazul în garanțiile au fost emise de guvernul central al statului de reședință, dacă autoritățile locale se vor conforma acestora;

(v) dacă garanțiile se referă la un tratament legal sau ilegal în statul de reședință;

(vi) dacă au fost oferite de un stat contractant;

(vii) durata și forța relațiilor bilaterale dintre statul care face expulzarea și statul de reședință, inclusiv istoricul statului de reședință în ce privește respectarea unor garanții similare;

(viii) dacă respectarea garanțiilor poate fi verificată în mod obiectiv prin intermediul unor mecanisme de monitorizare diplomatice sau de altă natură, inclusiv asigurarea accesului neîngrădit la avocații reclamantului;

(ix) dacă există un sistem eficient de protecție împotriva torturii în statul de reședință, inclusiv dacă statul este dispus să coopereze cu mecanismele internaționale de monitorizare (inclusiv O.N.G. internaționale pentru drepturile omului), și dacă este dispus să ancheteze acuzațiile de tortură și să pedepsească persoanele răspunzătoare;

(x) dacă reclamantul a fost anterior supus la rele tratamente în statul de reședință; și

(xi) dacă a fost examinată credibilitatea garanțiilor de către instanțele naționale ale statului care face expulzarea/ale statului contractant.

85. În *Ansari împotriva Portugaliei* (dec.), 2023, Curtea a soluționat scenariul în care reclamantul fusese extrădat în urma unor asigurări diplomatice, ulterior invocate ca nerespectate, iar instanțele interne ale statului pârât au revocat ulterior decizia de extrădare deoarece autoritățile statului către care reclamantul fusese extrădat l-au trimis în judecată pentru alte acuzații decât cele pentru care extrădarea a fost autorizată. Reclamantul a fost deținut în statul în care fusese extrădat când și-a formulat cererea în fața Curții, prin care s-a plâns că autoritățile din statul pârât nu luaseră măsurile necesare pentru a-l ajuta să se întoarcă în statul pârât sau pentru a se asigura că asigurările diplomatice erau respectate. Curtea a constatat că autoritățile naționale au luat măsurile de care dispun pentru a urmări alegațiile reclamanților (a se vedea și *Boumediiene și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei* (dec.), 2008, în care reclamanții, care au fost predați de autoritățile statului pârât forțelor SUA și au fost ulterior deținuți în Guantanamo Bay, au susținut că autoritățile statului pârât nu au executat deciziile judiciare care dispuneau ca autoritățile să protejeze drepturile, și să obțină returnarea, reclamanților).

86. În contextul specific al predărilor privind mandatele europene de arestare în executarea sentințelor privative de libertate într-o țară în care condițiile de detenție reprezintă o problemă sistemică, Curtea a constatat că s-a aplicat prezumția protecției echivalente din sistemul juridic al Uniunii Europene (*Bivolaru și Moldovan împotriva Franței*, 2021). Cu toate acestea, a constatat că prezumția respectivă care fusese respinsă din cauza protecției drepturilor prevăzute de Convenție era considerată în mod vădit deficitară în cazul circumstanțelor deosebite ale unui reclamant, dar nu și în privința celuilalt. Curtea a considerat că autoritatea judiciară de executare avusese suficiente informații factuale la dispoziție pentru a constata că executarea mandatului european de arestare ar presupune un risc real și individual ca unul dintre reclamanți să fie expus unor tratamente contrare art. 3 având în vedere condițiile detenției acestora în statul emitent, dar că nu avusese suficiente informații factuale în acest scop în ceea ce privește celălalt reclamant. Procedând astfel, Curtea a stabilit modul în care autoritatea judiciară de executare trebuie să abordeze evaluarea unui risc real și individualizat de tratamente contrare art. 3 în cazul unei probleme sistemice (condițiile de detenție) din statul emitent al mandatului european de arestare, precum și obligația corespondentă a reclamantului de a susține un astfel de risc.

87. Art. 6 din Convenție nu este aplicabil *ratione materiae* în procedurile de extrădare [*Mamatkulov și Askarov împotriva Turciei* (MC), 2005, pct. 81-83].

6. Expulzarea persoanelor grav bolnave

88. Curtea a sintetizat și a clarificat principiile relevante privind momentul în care considerațiile umanitare vor depăși alte interese în analizarea expulzării persoanelor grav bolnave în *Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2021), și, ulterior, în *Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021. În afara situației de deces iminent în *D. împotriva Regatului Unit*, 1997, ulterioara hotărâre *N. împotriva Regatului Unit* (MC), 2008, a făcut referire la „cazuri cu totul excepționale" care ar putea genera o problemă în temeiul art. 3 în asemenea contexte. În *Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, Marea Cameră a indicat în ce mod trebuiau înțelese „alte cauze cu totul excepționale", făcând referire la „situații legate de îndepărtarea unei persoane grav bolnave, în care erau aduse motive întemeiate pentru a crede că, chiar dacă neexpusă la riscul iminent de a muri, persoana va risca în mod real, din lipsa tratamentului corespunzător în țara de destinație sau din lipsa accesului la un asemenea tratament, să fie expusă unui declin major, rapid și ireversibil al stării de sănătate având ca rezultat o suferință puternică sau o reducere semnificativă a speranței de viață", corespunzând unui prag ridicat pentru aplicarea art. 3 din Convenție în astfel de cazuri (*ibid.*, pct. 183). În *Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, Curtea a confirmat că criteriul *Paposhvili* oferă un standard exhaustiv ce ține seama de toate considerațiile relevante în sensul art. 3 din Convenție în acest context și că se aplica tuturor situațiilor legate de îndepărtarea unei persoane grav bolnave care ar constitui tratamente interzise de art. 3 din Convenție, indiferent de natura afecțiunii (*ibid.*, pct. 133, 137 și 139). S-a clarificat că criteriul pragului stabilit în *Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, pct. 183, ar trebui aplicat sistematic pentru a afla dacă circumstanțele străinului care trebuie expulzat intrau în sfera art. 3 și că doar după ce acest prag a fost atins, și, în consecință, art. 3 este aplicabil, se poate evalua respectarea, de către statul care efectuează returnarea, a obligațiilor care îi revin în temeiul acestei dispoziții (*ibid.*, pct. 134-135). În ceea ce privește modul în care criteriul pragului trebuie aplicat, Curtea a clarificat că ar fi greșită disocierea dintre diferitele fragmente ale criteriului, dat fiind că un „declin al sănătății" este legat de „suferință intensă", și că evaluarea unui caz particular trebuie făcută pe baza tuturor acestor elemente luate împreună și văzute ca un întreg (*ibid.*, pct. 138).

89. Atunci când se atinge pragul ridicat impus ca art. 3 să fie aplicabil, obligația statului care efectuează returnarea în temeiul art. 3 trebuie îndeplinită în primul rând prin proceduri interne adecvate [*Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, pct. 184-185; *Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 136]. În contextul acestor proceduri, a) reclamanții sunt cei care trebuie să prezinte probe de natură să demonstreze că există motive întemeiate pentru a considera că, în cazul aplicării măsurii contestate, ar fi expuși unui risc real de a fi supuși la tratamente contrare art. 3 [*Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, pct. 186; *Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 130]; b) atunci când sunt prezentate astfel de probe, statul care efectuează returnarea este cel care trebuie să înlăture orice îndoieli ridicate de aceasta și să supună presupusul risc unei examinări detaliate luând în considerare consecințele previzibile ale îndepărtării pentru persoanele respective în statul de reședință, ținând seama de situația generală din respectiva țară și de circumstanțele sale personale; o astfel de evaluare trebuie să aibă în vedere surse generale precum rapoartele Organizației Mondiale a Sănătății sau ale organizațiilor neguvernamentale respectabile și certificatele medicale cu privire la persoana în cauză [*Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, pct. 187; *Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 130]; impactul expulzării necesită o apreciere comparând starea de sănătate a reclamantului anterioară îndepărtării cu modul în care ar evolua aceasta după transferarea în statul destinatar [*Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, pct. 188; *Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 130]; c) statul care efectuează returnarea trebuie să verifice caz cu caz dacă îngrijirile disponibile în general în statul de primire sunt suficiente și corespunzătoare în practică pentru a trata boala reclamantului, pentru a preveni expunerea acestuia la tratamente contrare art. 3 [*Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, pct. 189; *Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 130]; d) statul care

efectuează returnarea trebuie să ia în considerare gradul în care reclamantul va avea de fapt acces la tratament, inclusiv cu referire la costul acestuia, existența unei rețele sociale și de familie și distanța care trebuie parcursă pentru a avea acces la îngrijirile necesare [*Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, pct. 190; *Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 130]; e) atunci când, după ce informațiile respective au fost examinate, persistă îndoieli serioase cu privire la impactul îndepărtării asupra reclamantului – ca urmare a situației generale din țara de reședință și/sau a situației sale personale – statul care efectuează returnarea trebuie să obțină garanții individuale și suficiente din partea statului de primire, ca o precondiție a îndepărtării, că un tratament adecvat va fi disponibil și accesibil persoanelor în cauză astfel încât acestea să nu se afle într-o situație contrară art. 3 [*Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, pct. 191; *Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 130]. În legătură cu aceasta, Curtea a subliniat că reperul nu era nivelul îngrijirilor existent în statul care efectuează returnarea; nu era o chestiune de a constata dacă îngrijirile din statul de primire ar fi echivalente sau inferioare celor din sistemul medical din statul care efectuează returnarea. Nu era posibil nici să se deducă din art. 3 un drept de a primi un tratament specific în statul de destinație care nu era disponibil pentru restul populației [*Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, pct. 189; *Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 131].

90. Îndepărtarea unei persoane care suferă de o boală gravă poate de asemenea încălca art. 8 [*Paposhvili împotriva Belgiei* (MC), 2016, pct. 221-226] și boala psihică a unei persoane trebuie în mod adecvat luată în considerare la examinarea proporționalității expulzării sale având în vedere o infracțiune săvârșită de aceasta [*Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 184, 191-197 și 201; *Azzaqui împotriva Țărilor de Jos*, 2023, pct. 48, 50 și 54-62; și a se vedea infra, secțiunea „Expulzarea”].

B. Pedeapsa cu moartea: Art. 1 din Protocolul nr. 6 și art. 1 din Protocolul nr. 13

91. Protocoalele nr. 6 și nr. 13 la Convenție, ratificate de aproape toate statele membre ale Consiliului Europei, au contribuit la interpretarea art. 2 din Convenție în sensul în care se interzice pedeapsa cu moartea în toate situațiile, astfel încât nu mai există niciun obstacol pentru a considera pedeapsa cu moartea – care provoca nu numai suferință fizică, ci și o suferință psihică intensă, rezultate ale cunoașterii anticipate a morții – ca fiind un tratament sau o tortură inumane și degradante în sensul art. 3 din Convenție (a se vedea *Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, pct. 115 și urm.). În același timp, Curtea a constatat că art. 1 din Protocolul nr. 13 interzice extrădarea sau expulzarea unei persoane în alt stat în cazul în care s-a demonstrat că există motive întemeiate să se creadă că aceasta ar fi expusă unui risc real de a fi condamnată la pedeapsa cu moartea în statul respectiv (*ibid.*, pct. 123). Totuși, în *Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, 2010, care privea predarea de către autoritățile Regatului Unit care operau în Irak a civililor irakieni către administrația penală irakiană în circumstanțe în care civilii se confruntau cu acuzații care îi expuneau la pedeapsa capitală, Curtea, după ce constatase încălcarea art. 3, nu a considerat necesar să examineze dacă fuseseră încălcate și drepturile reclamanților în temeiul art. 2 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 13 (*ibid,* pct. 144-145). În *Al Nashiri împotriva Poloniei*, 2014, care privea predarea extraordinară la baza navală a SUA din Guantanamo a unui suspect de acte teroriste care risca pedeapsa cu moartea, Curtea a constatat că, la momentul transferării din Polonia, exista un risc major și previzibil ca acesta să fie condamnat la pedeapsa cu moartea în urma judecării de către o comisie militară, cu încălcarea art. 2 și art. 3 din Convenție coroborate cu art. 1 din Protocolul nr. 6 (*ibid,* pct. 576-579).

C. Denegarea flagrantă de dreptate: Art. 5 și art. 6

92. În cazul în care persoana riscă să sufere o încălcare vădită a art. 5 sau art. 6 din Convenție în țara de destinație, aceste prevederi pot reprezenta, în mod excepțional, bariere în calea expulzării persoanei, a extrădării sau a altor forme de transfer. Cu toate că încă nu i s-a solicitat Curții o definire

mai precisă a termenului „denegare flagrantă de dreptate”, aceasta a precizat că anumite forme de inechitate ar putea echivala cu un astfel de tratament [a se vedea prezentarea generală în *Harkins împotriva Regatului Unit* (dec.) (MC), 2017, pct. 62-65]: condamnarea în lipsă fără posibilitatea ulterioară a unei noi examinări pe fond a acuzației; un proces care este sumar ca natură și care se desfășoară într-un dispreț total față de drepturile la apărare; detenția fără niciun acces la o instanță independentă și imparțială pentru a putea fi reexaminată legalitatea detenției; refuzul deliberat și sistematic al accesului la un avocat, mai ales pentru o persoană deținută într-o țară străină și folosirea, în procesul penal, a declarațiilor obținute ca urmare a torturării acuzatului sau a unei terțe persoane cu încălcarea art. 3.

D. Art. 8[9]

1. Expulzarea

93. Străinii cărora li s-a acordat în mod oficial drept de reședință în țara gazdă se califică drept „migranți stabiliți”. Dacă acest drept este ulterior retras și se dispune expulzarea persoanei, de exemplu din cauză că persoana respectivă a fost condamnată pentru o infracțiune, Curtea a stabilit criteriile relevante de apreciere a compatibilității cu art. 8 din Convenție în *Üner împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2006, pct. 54-60: natura și gravitatea infracțiunii săvârșite de reclamant; durata ședерii reclamantului în țara din care este expulzat; intervalul de timp scurs de la săvârșirea infracțiunii și comportamentul reclamantului din cursul perioadei respective; cetățeniile diverselor persoane implicate; situația familiei reclamantului, de exemplu durata căsătoriei, și alți factori care reflectă soliditatea vieții de familie a unui cuplu; dacă soțul avea cunoștință de infracțiune la momentul în care a început o relație de familie; dacă există copii din căsătorie și, în cazul în care există, vârsta acestora; gravitatea problemelor cu care este probabil ca soțul să se confrunte în țara în care urmează să fie expulzat reclamantul; interesul superior și bunăstarea copiilor, în special gravitatea problemelor cu care este probabil ca oricare dintre copiii reclamantului să se confrunte în țara în care urmează să fie expulzat reclamantul; și soliditatea legăturilor sociale, culturale și de familie cu țara gazdă și cu țara de destinație. În plus, are importanță durata dispoziției de excludere, în special dacă interdicția de a reintra în țară este pe durată limitată sau nelimitată [*Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 182]. După caz, și alte elemente relevante în cauză, precum, de exemplu, aspectele sale medicale, ar trebui luate în considerare (*ibid.*, pct. 184, și a se vedea supra, secțiunea „Expulzarea persoanelor grav bolnave”).

94. Curtea a aplicat aceste criterii în numeroase cauze începând cu *Üner împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2006, deși importanța acordată fiecărui criteriu variază în funcție de circumstanțele specifice ale cauzei [*Maslov împotriva Austriei* (MC), 2008, pct. 70) și un criteriu nu ar fi în mod normal decisiv pentru rezultatul evaluării proporționalității (*Al-Habeeb împotriva Danemarcei*, 2024, pct. 62; *Sharafane împotriva Danemarcei*, 2024, pct. 57). În consecință, faptul că infracțiunea săvârșită de un reclamant se afla în cel mai grav punct al spectrului penal nu este în sine și prin sine determinant într-o cauză; mai degrabă, acesta este doar un factor care trebuie pus în balanță, împreună cu celelalte criterii (*Unuane împotriva Regatului Unit*, 2020, pct. 87). Atunci când vinovăția penală a unui reclamant era exclusă din cauza bolii sale psihice la momentul săvârșirii faptei penale, acest aspect trebuie în mod adecvat luat în considerare întrucât ar fi putut avea ca efect limitarea importanței care se acordă „naturii și gravității” criteriului infracțiunii în echilibrul general dintre interese și, în consecință, a măsurii în care statul s-ar putea în mod legitim întemeia pe faptele penale ale reclamantului ca bază pentru expulzare și interzicere a reintrării [*Savran împotriva Danemarcei* (MC), 2021, pct. 193-194]. Deși durata interzicerii reintrării poate fi, în mod excepțional, decisivă în evaluarea compatibilității deciziei de expulzare cu art. 8, poate fi relevant de luat în considerare dacă în viitor, la expirarea interdicției pe durată limitată de a reintra în țară, persoana expulzată ar avea

[9] A se vedea și *Ghidul privind art. 8 din Convenție - Dreptul la respectarea vieții private și de familie*.

perspective de a fi readmisă în țară: dacă această perspectivă este doar în teorie, nu se justifică acordarea unei importanțe semnificative duratei limitate a interzicerii reintrării ca factor pentru a considera expulzarea compatibilă cu art. 8 (*Winther împotriva Danemarcei*, 2024, pct. 47-48). Curtea a constatat că faptul că un adult „străin" se născuse și trăise toată viața în statul pârât de unde trebuia să fie expulzat nu împiedica expulzarea (*Kaya împotriva Germaniei*, 2007, pct. 64). Cu toate acestea, sunt necesare motive foarte serioase pentru a justifica expulzarea în cauze privind migranții stabiliți care și-au petrecut în mod legal copilăria și tinerețea, în totalitate sau în cea mai mare parte, în țara gazdă (*Levakovic împotriva Danemarcei*, 2018, pct. 45). Pentru expulzarea tinerilor adulți care fuseseră condamnați pentru infracțiuni săvârșite ca minori, a se vedea *Maslov împotriva Austriei* (MC), 2008, și *A.A. împotriva Regatului Unit*, 2011. Atunci când există un interval semnificativ între refuzul acordării permisului de ședere – sau decizia definitivă privind ordinul de expulzare – și expulzarea efectivă, evoluțiile din acea perioadă pot fi luate în considerare (*T.C.E. împotriva Germaniei*, pct. 61). În *Hasanbasic împotriva Elveției*, 2013, Curtea a judecat un scenariu în care refuzul acordării unui permis de ședere și ordinul de expulzare au avut la început, mai degrabă, legătură cu bunăstarea economică a țării, decât cu apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale. În cauze recente privind expulzarea „migranților stabiliți" și art. 8, Curtea a subliniat că, atunci când instanțele interne au examinat cu atenție faptele, aplicând jurisprudența Convenției și au pus în balanță în mod corespunzător interesele personale ale reclamantului și interesul public mai general în cauză, nu este de competența Curții să înlocuiască cu propria examinare a fondului (inclusiv, în special, cu propria apreciere a detaliilor factuale ale proporționalității) pe cea a autorităților naționale competente, exceptând cazul în care există motive întemeiate pentru a proceda astfel [*Savran împotriva Danmarcei* (MC), 2021, pct. 189; *Ndidi împotriva Regatului Unit*, pct. 76; *Levakovic împotriva Danmarcei*, 2018]. Dimpotrivă, atunci când instanțele naționale nu își motivează în mod corespunzător deciziile și examinează proporționalitatea ordinului de expulzare în mod superficial, împiedicând Curtea să-și exercite rolul subsidiar, expulzarea întemeiată pe o astfel de hotărâre ar încălca art. 8 (*I.M. împotriva Elveției*, 2019; a se vedea și *M.M. împotriva Elveției*, 2020, pct. 54, în legătură cu cerința controlului instanței asupra proporționalității unui ordin de expulzare, inclusiv atunci când legislația poate avea în vedere situații de expulzare „obligatorie"; și *P.J. și R.J. împotriva Elveției*, 2024, pct. 55). Acesta este cazul și atunci când instanțele interne nu iau toate faptele relevante în considerare, cum ar fi paternitatea copilului unui reclamant în statul pârât (*Makdoudi împotriva Belgiei*, 2020).

95. Expulzarea de pe teritoriul statului pârât a străinilor care nu se califică drept „migranți stabiliți", deoarece prezența lor pe teritoriul statului pârât era, de la început, precară, ilegală sau bazată pe încălcarea dreptului privind imigrația, ar putea încălca art. 8 numai în circumstanțe excepționale (a se vedea, de exemplu, *Butt împotriva Norvegiei*, 2012, și *Alleleh și alții împotriva Norvegiei*, 2022, pct. 90). Curtea a examinat, de asemenea, cauze în temeiul art. 8 privind refuzul – și dacă exista obligația pozitivă a acordării – unui permis de ședere persoanelor aflate deja pe teritoriul statului pârât [a se vedea *Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC), 2014; *Rodrigues da Silva și Hoogkamer împotriva Țărilor de Jos*, 2006; a se vedea și *Pormes împotriva Țărilor de Jos*, 2020, în ceea ce privește refuzul eliberării permisului de ședere unui străin aflat în ședere ilegală în statul gazdă de la o vârstă fragedă, care a aflat despre statutul său precar de imigrant doar după ce a devenit adult; *T.C.E. împotriva Germaniei*, 2018, cu privire la o persoană care fusese condamnată pentru comiterea de infracțiuni; *Ghadamian împotriva Elveției*, 2023, în ceea ce privește refuzul eliberării permisului de ședere unui străin vârstnic, cu reședința de 49 de ani în statul pârât la momentul deciziei interne definitive, deși având reședință ilegală în ultimii 16 ani, din cauza unei decizii neexecutate de a-l expulza în urma condamnărilor pentru infracțiuni grave; precum și *Martinez Alvarado împotriva Țărilor de Jos*, 2024, în ceea ce privește refuzul de a acorda unui bărbat adult cu handicap sever, în întregime dependent de îngrijirile zilnice ale altor persoane, un permis de ședere pentru reîntregirea familiei cu frații săi adulți care locuiau în statul pârât, și supra „Accesul în scopul reîntregirii familiei").

96. În contextul specific al securității naționale, Curtea a soluționat și cauze în care reclamanții au pretins că nu au beneficiat de suficiente garanții procedurale cu privire la revocarea unui permis de

ședere (*Gaspar împotriva Rusiei*, 2018), refuzul de a extinde sau de a acorda un permis de ședere (*Mirzoyan împotriva Republicii Cehe*, 2024) sau interzicerea, pe baza unei dispoziții de excludere, ca un cetățean străin să intre în țara în care a avut reședința legală [*S.L. împotriva României* (dec.), 2022]. În *Mirzoyan împotriva Republicii Cehe*, 2024, pct. 82-84, Curtea a constatat că, în acord cu principiul interpretării armonioase a Convenției, garanțiile procedurale în temeiul art. 8 trebuiau să fie interpretate ținând seama de cele prezentate de art. 1 din Protocolul nr. 7 (care nu se aplică în lipsa unei decizii de expulzare, a se vedea infra „Art. 1 din Protocolul nr. 7"), în partea relevantă, în cauze privind măsurile care afectează permisul de ședere al unui străin într-un mod care poate duce la expulzarea sa. Având în vedere faptele cauzei, a considerat că procedurile instanțelor interne au oferit garanții suficiente contrabalansând limitarea drepturilor procedurale ale reclamantului în procedurile în fața autorităților administrative și că nu l-au privat de posibilitatea de a contesta în mod eficient afirmațiile executivului că erau în joc securitatea națională și ordinea publică (pct. 87-97).

2. Permisele de ședere și posibilitatea de a regulariza statutul juridic al persoanei

97. Curtea a examinat, de asemenea, în temeiul art. 13, în legătură cu taxele administrative de plată ca o condiție prealabilă pentru procesarea cererii pentru permisul de ședere, dacă un străin avea un acces efectiv la procedura administrativă prin care putea, după îndeplinirea condițiilor prevăzute de legea internă, să obțină permisul de ședere care i-ar fi acordat dreptul de a locui în mod legal în statul pârât (*G.R. împotriva Țărilor de Jos*, 2012). Cu privire la protejarea intereselor vieții private ale unui migrant în măsura în care acestea sunt afectate de nesiguranța statutului său și de șederea într-o țară străină, a se vedea *Abuhmaid împotriva Ucrainei*, 2017 (a se vedea și *B.A.C. împotriva Greciei*, 2016, privind un solicitant de azil). În *Hoti împotriva Croației* , 2018, și în *Sudita Keita împotriva Ungariei*, 2020, Curtea a constatat că a fost încălcat art. 8 din cauza îndelungatelor dificultăți întâmpinate de reclamanți, persoane apatride, în regularizarea statutului lor juridic și de rezident, precum și din cauza efectelor negative răsfrânte asupra vieții lor private. Soluționarea unei cereri pentru permisul de ședere în baza stării de sănătate a reclamantului este discriminatorie și încalcă art. 14 coroborat cu art. 8 (*Kiutin împotriva Rusiei*, 2011; *Novruk și alții împotriva Rusiei*, 2016, privind refuzul eliberării permiselor de ședere pentru că reclamanții erau seropozitivi; a se vedea și *Haciatrian și Konovalova împotriva Rusiei*, 2021, în care Curtea a constatat o încălcare a art. 8 în ceea ce privește refuzul de a reînnoi permisul de ședere pe termen lung al unui migrant pe motive de formă, pentru că nu a prezentat la timp un certificat medical solicitat).

3. Cetățenia

98. Art. 8 nu garantează dreptul de a dobândi o anumită naționalitate sau cetățenie, dar retragerea arbitrară a cetățeniei poate ridica, în anumite împrejurări, o problemă în temeiul art. 8 din Convenție ca urmare a impactului retragerii asupra vieții private a unei persoane [*Slivenko și alții împotriva Letoniei* (dec.) (MC), 2002, pct. 77; *Genovese împotriva Maltei*, 2011, pct. 30]. Același lucru este valabil pentru revocarea cetățeniei deja obținute, cu verificarea care impune a se evalua dacă revocarea era arbitrară și ce consecințe ale revocării au existat asupra reclamantului [a se vedea *Ramadan împotriva Maltei*, 2016, pct. 85, în ceea ce privește o persoană care, totuși, a rămas în țara pârâtă și *K2 împotriva Regatului Unit* (dec.), 2017, care a fost, pe când se afla în străinătate, lipsit de cetățenie și expulzat de pe teritoriul statului pârât deoarece s-a considerat că acesta reprezenta o amenințare la adresa securității naționale]. Principiile relevante se aplică, de asemenea, sechestrării pașapoartelor și respingerii cererii de preschimbare a acestora (*Alpeyeva și Dzhalagoniya împotriva Rusiei*, 2018, privind practica de a anula pașapoartele eliberate foștilor cetățeni ai Uniunii Sovietice). În *Usmanov împotriva Rusiei*, 2020, Curtea a recapitulat diferitele abordări din jurisprudența sa în acest domeniu și a optat pentru o abordare bazată pe consecințe pentru a stabili dacă anularea cetățeniei reclamantului a constituit o ingerință în exercitarea drepturilor sale în temeiul art. 8 din Convenție: a examinat (i) ce consecințe a avut măsura contestată pentru reclamant și, în continuare, (ii) dacă

măsura în cauză a fost arbitrară (pct. 53 și 58 și urm.). Această abordare a fost ulterior aplicată și în *Hashemi și alții împotriva Azerbaidjanului*, 2022, care a avut ca obiect refuzul de a emite cărți de identitate și, astfel, de a recunoaște naționalitatea unor copii născuți de refugiați pe teritoriul statului pârât, în pofida faptului că legislația națională prevedea *jus soli*, precum și în *Abo împotriva Estoniei* (dec.), 2024 [a se compara și pentru contrast abordarea metodologică în *Johansen împotriva Danmarcei* (dec.), 2022, pct. 45].

99. Dreptul de a deține un pașaport și dreptul la cetățenie nu sunt drepturi civile în sensul art. 6 din Convenție [*Sergey Smirnov împotriva Rusiei* (dec.), 2006].

E. Art. 9[10]

100. Atâta vreme cât o măsură privind continuarea ședерii reclamantului într-un stat dat este impusă în legătură cu exercitarea dreptului la libertatea de religie, o astfel de măsură poate indica o ingerință în temeiul art. 9 din Convenție (a se vedea *Nolan și K. împotriva Rusiei*, 2009, pct. 62). Plecarea forțată a lucrătorilor religioși străini cu reședință legală din motive legate de munca lor religioasă încalcă art. 9 din Convenție (*Corley și alții împotriva Rusiei*, 2021, pct. 79-89). Atunci când o persoană a susținut că prin repatrierea sa va întâmpina piedici în practicarea convingerilor religioase, Curtea nu a exclus posibilitatea, în temeiul art. 9 din Convenție, a angajării răspunderii statului care face expulzarea în cazul în care persoana în cauză este expusă unui risc real de încălcare flagrantă a acestui articol în statul de destinație, dar a constatat că ar fi greu de închipuit un caz în care o suficient de flagrantă încălcare a art. 9 nu ar implica totodată un tratament contrar art. 3 din Convenție [*Z și T împotriva Regatului Unit* (dec.), 2006, și a se vedea *M.A.M. împotriva Elveției*, 2022, pct. 84].

F. Art. 1 din Protocolul nr. 7[11]

101. Cunoscând că art. 2 din Convenție nu se aplica procedurilor de expulzare a străinilor, statele au adoptat art. 1 din Protocolul nr. 7, care definește garanțiile procedurale care se aplică acestui tip de procedură [*Maaouia împotriva Franței* (MC), 2000, pct. 36]. În recenta hotărâre a Marii Camere *Muhammad și Muhammad împotriva României* (MC), 2020, pct. 114 și urm., Curtea și-a recapitulat jurisprudența privind dispoziția, care se aplică în caz de expulzare a „străinilor care își au reședința în mod legal pe teritoriul unui stat”. Prima garanție de bază a acesteia este că persoana în cauză poate fi expulzată numai „în temeiul executării unei hotărâri luate conform legii”. Pe lângă această condiție generală de legalitate, art. 1 § 1 din Protocolul nr. 7 prevede trei garanții procedurale specifice: străinii trebuie să poată prezenta motivele care pledează împotriva expulzării, să ceară reexaminarea cauzei și, în cele din urmă, să fie reprezentați în acest scop în fața autorității competente. Art. 1 § 2 din Protocolul nr. 7 prevede o excepție, care permite statelor să expulzeze un străin cu reședința legală pe teritoriul său, chiar înainte ca acesta să-și fi exercitat drepturile conferite prin art. 1 § 1, în cazurile în care expulzarea este necesară în interesul ordinii publice sau din motive de securitate națională. Pornind de la faptele din cauză, Curtea a constatat că, prin expulzarea din motive de securitate națională a reclamanților, cetățeni pakistanezi care locuiau în România cu vize de student, se încălca art. 1 din Protocolul nr. 7: reclamanții nu au avut acces la documentele clasificate pe care se întemeia decizia și nici nu li se oferiseră informații specifice cu privire la faptele și motivele de la baza expulzării. Aceștia au suferit, prin urmare, o limitare semnificativă a dreptului lor de a fi informați cu privire la elementele de fapt prezentate în sprijinul expulzării și la conținutul documentelor pertinente, o limitare care nu fusese contrabalansată în procedurile naționale. Art. 1 din Protocolul nr. 7 este aplicabil chiar în cazul în care decizia care dispune ca reclamantul să părăsească țara nu a fost

[10] A se vedea și *Ghid privind art. 9 din Convenție - Libertatea de gândire, de conștiință și de religie*.
[11] A se vedea și *Ghid privind art. 1 din Protocolul nr. 7 - Garanții procedurale în cazul expulzărilor de străini*.

executată la data respectivă (a se vedea *Ljatifi împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, 2018).

G. Art. 4 din Protocolul nr. 4[12]

102. În afară de returnările sumare pe mare (a se vedea supra, secțiunea „Interceptare, operațiuni de salvare și returnări sumare („pushback") pe mare") de la sau din apropierea frontierelor, descrise mai sus (a se vedea supra, secțiunea „Returnări sumare la frontieră și/sau la puțin timp după intrarea pe teritoriu („push-back")"), Curtea a judecat expulzări colective de străini aflați pe teritoriul statului pârât [solicitanți de azil în *Čonka împotriva Belgiei*, 2002, și *Sultani împotriva Franței*, 2007; migranți în *Georgia împotriva Rusiei (I)* (MC), 2014, pct. 170], indiferent dacă locuiau în mod legal în statul pârât sau nu. În *Čonka împotriva Belgiei*, 2002, și *Georgia împotriva Rusiei (I)* (MC), 2014, în care Curtea a constatat încălcarea art. 4 din Protocolul nr. 4, persoanele vizate pentru expulzare în fiecare cauză erau de aceeași origine (familii de romi din Slovacia în prima și resortisanți georgieni în cea din urmă cauză).

[12] A se vedea și *Ghid privind art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție - Interzicerea expulzărilor colective de străini*.

IV. Înainte de îndepărtare și îndepărtarea în sine

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 5 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;

b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;

c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănui că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;

d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;

e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;

f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei deținere în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.”

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Art. 39 din Regulamentul Curții

1. „Camera sau, dacă este cazul, Președintele secției sau un judecător de serviciu numit în temeiul pct. 4 al acestui articol poate, fie la cererea unei părți sau a oricărei persoane interesate, fie din oficiu, să indice părților orice măsură provizorie ce consideră că trebuie să fie adoptată în interesul părților ori al bunei desfășurări a procedurii.

2. Atunci când se consideră potrivit, Comitetul de Miniștri este informat imediat cu privire la măsura adoptată într-o cauză dată.

3. Camera sau, dacă este cazul, Președintele secției sau un judecător de serviciu numit în temeiul pct. 4 al acestui articol poate invita părțile să-i prezinte informații cu privire la orice problemă legată de aplicarea măsurilor provizorii pe care le-a indicat.

4. Președintele Curții poate numi vicepreședinții secțiilor ca judecători de serviciu pentru a decide asupra cererilor de măsuri provizorii."

A. Restrângeri ale libertății de circulație și privarea de libertate în scopul îndepărtării[13]

103. După ce împotriva unui străin s-a emis ordinul definitiv de expulzare, prezența sa nu mai este „legală" și acesta nu se poate prevala de dreptul la libertatea de circulație astfel cum este garantat de art. 2 din Protocolul nr. 4 (*Piermont împotriva Franței*, 1995, pct. 44).

104. Conform cu a doua parte din art. 5 § 1 lit. (f), statele au dreptul de a ține o persoană în detenție în vederea expulzării sau a extrădării. Acesta include detenția în vederea predării în baza mandatului de arestare european [*De Sousa împotriva Portugaliei* (dec.), 2021, pct. 69]. Pentru a evita să fie catalogată ca arbitrară, detenția în temeiul art. 5 § 1 lit. (f) trebuie să fie aplicată cu bună-credință; trebuie să fie strâns legată de motivul detenției invocat de guvern; locul și condițiile de detenție să fie adecvate; iar durata detenției ar trebui să nu depășească ceea ce se cere în mod rezonabil pentru scopul urmărit [*A. și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2009, pct. 164]. Detenția nu trebuie considerată în mod rezonabil necesară, de exemplu pentru a împiedica persoana să săvârșească o infracțiune sau să fugă, dar va fi justificată atâta timp cât au loc procedurile de extrădare sau expulzare (*ibid.*). Este irelevant în temeiul art. 5 § 1 lit. dacă decizia de expulzare sau de predare poate fi justificată în temeiul legislației naționale sau al Convenției [*M și alții împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 63; *De Sousa împotriva Portugaliei* (dec.), 2021, pct. 79], totuși detenția va înceta de a fi permisă în temeiul art. 5 § 1 lit. f), dacă procedurile de expulzare, extrădare sau predare nu se desfășoară cu diligența necesară [*A. și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2009, pct. 164, *Shiksaitov împotriva Slovaciei*, 2020, pct. 56, și *De Sousa împotriva Portugaliei* (dec.), 2021, pct. 79; a se vedea și pct. 80-85 din cea din urmă decizie pentru noțiunea de diligență necesară și aplicarea protecției echivalente din legislația UE în contextul predării în baza unui mandat european de arestare]. Deoarece solicitanții de azil nu pot fi expulzați anterior soluționării cererii lor de azil, în unele cauze Curtea a constatat că nu exista o legătură între detenția unui reclamant care a depus o cerere de azil care nu fost încă soluționată și posibilitatea de a fi expulzat, nici bună-credința din partea autorităților naționale (*R.U. împotriva Greciei*, 2011, pct. 94-95; a se vedea și *Longa Yonkeu împotriva Letoniei*, 2011, pct. 143 și *Čonka împotriva Belgiei*, 2002, pct. 42, pentru exemple de rea-credință). În *Komissarov împotriva Republicii Cehe*, 2022, Curtea a abordat situația în care reclamantul a fost reținut în vederea extrădării și, în ziua următoare, a formulat o cerere de azil care a împiedicat extrădarea și a oprit procesul extrădării pe durata procedurilor de azil: acestea din urmă au fost întârziate în mod semnificativ și a rezultat faptul că reținerea reclamantului în vederea extrădării nu era „prevăzută de

[13] A se vedea și *Ghid privind art. 5 din Convenție - Dreptul la libertate și la siguranță* și *Ghid privind art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție – Libertatea de circulație*.

lege" (pct. 45-53). Reținerea în vederea extrădării poate fi arbitrară de la început, dat fiind statutul de refugiat al persoanei care interzice extrădarea (*Eminbeyli împotriva Rusiei*, 2009, pct. 48; a se vedea și *Dubovik împotriva Ucrainei*, 2009, în care reclamantul solicitase și obținuse statutul de refugiat după ce fusese plasat în detenție în vederea extrădării și *Shiksaitov împotriva Slovaciei*, 2020, unde reclamantul, care fusese recunoscut ca refugiat într-un stat membru al Uniunii Europene, era deținut într-un alt stat membru al UE cu scopul de a fi examinată admisibilitatea extrădării sale în țara de origine). Atunci când un străin nu poate fi îndepărtat pe moment, de exemplu din cauză că îndepărtarea ar încălca art. 3, politica de a ține posibila expulzare a unei persoane „sub supraveghere activă" nu este suficient de sigură sau determinată să echivaleze cu o „acțiune în vederea expulzării" *A. și alții împotriva Regatului Unit* (MC), 2009, pct. 166-167], inclusiv în cauzele privind securitatea națională [*ibid.*, pct. 162-190; a se vedea și *Al Husin împotriva Bosniei și Herțegovinei (nr. 2)*, 2019, în care Curtea a constatat că motivul detenției reclamantului nu a rămas valabil după ce devenise limpede că nicio țară terță sigură nu l-ar admite; pentru o cauză în care Curtea a constatat că detenția unui migrant considerat o amenințare la adresa securității fusese conformă cu art. 5 § 1 lit. f), a se vedea *K.G. împotriva Belgiei*, 2018].

105. Statele trebuie să depună un efort activ în vederea organizării unei îndepărtări și să facă pași concreți și să aducă probe ale eforturilor depuse în sensul admiterii pentru a respecta diligențele cerute, de exemplu atunci când autoritățile din statul de primire sunt extrem de lente în a-și identifica cetățenii proprii (a se vedea, de exemplu, *Singh împotriva Republicii Cehe*, 2005) sau în cazul în care există dificultăți în legătură cu documentele de identitate (*M și alții împotriva Bulgariei*, 2011). Pentru ca detenția să respecte a doua parte a art. 5 § 1 lit. f), trebuie să existe o perspectivă realistă că expulzarea sau extrădarea se vor desfășura; detenția nu poate fi considerată efectuată în vederea expulzării străinului dacă expulzarea este, sau devine, nefezabilă deoarece se cere cooperarea străinului iar acesta o refuză [a se vedea *Mikolenko împotriva Estoniei*, 2009, în care Curtea a considerat, de asemenea, că autoritățile au avut la dispoziție alte măsuri decât detenția prelungită a reclamantului în centrul de expulzare în absența oricărei perspective imediate a expulzării sale; a se vedea și *Louled Massoud împotriva Maltei*, 2010, pct. 48-74; *Kim împotriva Rusiei*, 2014, și *Al Husin împotriva Bosniei și Herțegovinei (nr. 2)*, 2019; și secțiunea „Exercitarea abuzivă a dreptului de a introduce o cerere individuală" cu privire la *Bencheref împotriva Suediei* (dec.), 2017, unde reclamantul susținuse că are altă naționalitate și refuzase să coopereze pentru clarificarea identității]. Poate să nu existe o perspectivă reală de expulzare în lumina situației din țara de destinație (*S.Z. împotriva Greciei*, 2018, în care cetățenia siriană a reclamantului se stabilise la prezentarea pașaportului său, iar agravarea conflictului armat din Siria era cunoscută).

106. Indicarea unei măsuri provizorii de către Curte în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții (a se vedea infra, secțiunea „Regula 39 / Măsuri provizorii") nu are, în sine, niciun efect asupra faptului că privarea de libertate al cărei obiect îl face respectiva persoană este conformă art. 5 § 1 din Convenție [*Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței*, 2007, pct. 74]. Dacă statele pârâte nu au procedat la expulzarea reclamanților în conformitate cu măsura provizorie indicată de Curte, Curtea era pregătită, într-o serie de cauze, să accepte că procedurile de expulzare sau extrădare erau suspendate temporar, fiind totuși „în desfășurare", și că, prin urmare, nu fusese încălcat art. 5 § 1 lit. f) (a se vedea *Azimov împotriva Rusiei*, 2013, pct. 170, și *Matthews și Johnson împotriva României*, 2024, pct. 128). În același timp, suspendarea procedurilor interne în urma indicării unei măsuri provizorii de către Curte nu ar trebui să fie pusă în aplicare în cazul în care reclamantul zace în penitenciar de un timp excesiv de îndelungat (*Azimov împotriva Rusiei*, 2012, pct. 171, și *Matthews și Johnson împotriva României*, 2024, pct. 128). Art. 5 § 1 lit. f) nu include limita maximă de timp; problema dacă durata procedurilor de expulzare ar putea afecta legalitatea detenției în temeiul acestei dispoziții depinde, prin urmare, exclusiv de împrejurările specifice ale fiecărei cauze (*Auad împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 128 și *J.N. împotriva Regatului Unit,* 2016). Cu toate acestea, în cazul în care există termene fixe, nerespectarea acestora poate fi relevantă pentru chestiunea „legalității", deoarece este puțin probabil ca detenția care depășește perioada permisă de dreptul intern să fie considerată „prevăzută de lege" (*Komissarov Komissarov împotriva Republicii Cehe*, 2022, pct. 50-52). Curtea a hotărât, de

asemenea, că controlul judecătoresc automat cu privire la detenția din motive de imigrație nu este, în esență, o cerință a art. 5 § 1 din Convenție (*J.N. împotriva Regatului Unit*, 2016, pct. 96). În cazul în care autoritățile depun eforturi să organizeze îndepărtarea către o țară terță din perspectiva unei măsuri provizorii indicate de Curte, detenția poate intra în domeniul de aplicare al art. 5 § 1 lit. f) (*M și alții împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 73). S-a constatat că prin rearestarea și reținerea unei persoane, în vederea extrădării, după ce Curtea a ridicat o măsură provizorie în cauza sa, nu fusese încălcat art. 5 § 1 lit. f) în *Lazăr împotriva României*, 2024, pct. 102-111.

107. Cu privire la detenția persoanelor cu vulnerabilități specifice, aceleași considerente se aplică în temeiul celei de a doua părți a art. 5 § 1 lit. f), așa cum se aplică în temeiul dispoziției prevăzute în prima parte (a se vedea supra, secțiunile „Art. 3 din Convenție: Principii generale" și „Copiii și adulții cu vulnerabilități specifice", și, spre exemplu, *Rahimi împotriva Greciei,* 2011, și *Yoh-Ekale Mwanje împotriva Belgiei*, 2011). Cu privire la tratamentul medical în urma refuzului de hrană în timpul detenției în vederea expulzării, a se vedea *Ceesay împotriva Austriei*, 2017.

108. Cu privire la garanțiile procedurale în temeiul art. 5 § 2 și § 4, a se vedea supra, secția „Garanții procedurale". Cu toate acestea, există o serie de cauze legate în mod specific de deficiențele dreptului intern în ceea ce privește caracterul efectiv al controlului instanței asupra detenției în așteptarea expulzării și cerințele art. 5 § 4 (a se vedea, de exemplu, *S.D. împotriva Greciei*, 2009, pct. 68-77; *Louled Massoud împotriva Maltei*, 2010, pct. 29-47 și *A.B. și alții împotriva Franței*, 2016, pct. 126-138).

B. Asistența care trebuie oferită persoanelor urmând a fi îndepărtate

109. Cu privire la existența și domeniul de aplicare al unei obligații pozitive în temeiul art. 3 de a oferi asistență medicală, socială sau de altă natură cetățenilor străini urmând a fi expulzați, a se vedea *Hunde împotriva Țărilor de Jos* (dec.), 2016, și *Shioshvili și alții împotriva Rusiei*, 2016 (referitor la o reclamantă aflată într-un stadiu avansat al sarcinii și copiii ei minori, a căror ședere în legătură cu expulzarea era cauzată de autorități).

C. Transferări înainte de îndepărtare și îndepărtarea în sine

110. Curtea a constatat că art. 5 este aplicabil și încălcat în cazul unei arestări la frontieră urmată de îndepărtarea cu autobuzul (*Akkad împotriva Turciei*, 2022, pct. 40 și 101-103). A constatat și că art. 5 este aplicabil și încălcat într-o cauză care privea transferările reclamanților cu autobuzul între centrele de custodie publică în contextul tentativei autorităților de a-i expulza (*A.E. și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 104-106). În ambele cauze, Curtea a constatat și încălcări ale art. 3 ca urmare a condițiilor la care au fost supuși reclamanții pe durata arestării și/sau a transferărilor.

111. Transferul unei persoane a cărei stare de sănătate este deosebit de proastă poate determina, în sine, ca acea persoană să se confrunte cu riscul real de a fi supusă la tratamente contrare art. 3 (*Khachaturov împotriva Armeniei*, 2021, pct. 90, privind transferul în scopul extrădării), chiar dacă transferul ar fi efectuat sub supraveghere medicală (a se vedea *ibid.*, pct. 108). Evaluarea impactului unui anumit transfer asupra persoanei în cauză trebuie să se bazeze pe dovezi medicale specifice evidențiind riscurile medicale exacte pe care se întemeiau. Ar fi necesară o evaluare de la caz la caz a stării medicale a persoanei și a riscurilor medicale specifice în lumina condițiilor respectivului transfer. Mai mult, evaluarea ar trebui făcută în legătură cu situația medicală a persoanei în cauză de la un anumit moment, considerând că riscurile specifice probate la un moment dat puteau fi eliminate cu trecerea timpului, în funcție de natura lor temporară sau permanentă, ținând seama de evoluția stării de sănătate a respectivei persoane (*ibid.*, pct. 91). Curtea a subliniat importanța existenței unui cadru juridic intern și a procedurii relevante prin care aplicarea unui ordin de îndepărtare să depindă de evaluarea stării medicale a persoanei în cauză (*ibid.*, pct. 104). Faptul că o persoană față de care s-a dispus expulzarea a amenințat că se va sinucide nu obligă statul să se abțină de la aplicarea măsurii

respective, cu condiția adoptării unor măsuri concrete pentru a preveni îndeplinirea respectivelor amenințări, inclusiv cu privire la reclamanții care avuseseră mai multe tentative de sinucidere [a se vedea *Al-Zawatia împotriva Suediei* (dec.), 2010, pct. 57-58].

112. În *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, 2006, 64-71, a constatat încălcarea art. 3 în raport cu modul în care un minor neînsoțit în vârstă de cinci ani a fost îndepărtat către țara de origine fără a se fi asigurat că minorul urma să fie îngrijit acolo.

113. Curtea a constatat încălcări ale laturii materiale a art. 3 în ceea ce privește relele tratamente aplicate de funcționarii publici în legătură cu sau pe durata procesului de deportare (intenționat) [a se vedea *A.E. și alții împotriva Italiei*, 2023, pct. 91-94, și *Shahzad împotriva Ungariei (nr. 2)*, 2023, pct. 72-80]. De asemenea, a constatat că a fost încălcat art. 3 sub aspect procedural, dat fiind că autoritățile nu au anchetat eficient capetele de cerere ale reclamantului referitoare la prezumtivele rele tratamente în legătură cu sau pe durata procesului de deportare [a se vedea *Thuo împotriva Ciprului*, 2017, și *Shahzad împotriva Ungariei (nr. 2)*, 2023, pct. 55-65; a se vedea și infra, secțiunea „Obligațiile de a preveni vătămarea și de a efectua o anchetă eficientă în alte situații specifice privind migranții"].

114. Mai mult, încălcări ale confidențialității în procesul expulzării - care în sine ar putea ridica o problemă în temeiul art. 8 - pot duce la un risc de rele tratamente contrare art. 3 la întoarcere (a se vedea *X împotriva Suediei*, 2018, în care autoritățile suedeze i-au informat pe omologii marocani că reclamantul era suspectat de terorism).

D. Acordul pentru „întoarcere voluntară asistată"

115. Atunci când o persoană susține că a fost expulzată cu încălcarea art. 3 și statul pârât a argumentat că a semnat un document de „întoarcere voluntară", Curtea a întrebat dacă se putea renunța vreodată la drepturile garantate la art. 3 și a constatat că cerințele unei renunțări efective nu erau îndeplinite, în orice caz (*M.A. împotriva Belgiei*, 2020, pct. 60-61; *H.T. împotriva Germaniei și Greciei*, 2024, pct. 119). A ajuns la o concluzie similară în *M.D. și alții împotriva Ungariei*, 2024, într-o cauză care privea art. 4 din Protocolul nr. 4 (pct. 44).

E. Regula 39 / Măsuri provizorii[14]

116. Atunci când primește o cerere, Curtea poate indica statului pârât, în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții, anumite măsuri provizorii despre care consideră că trebuie să fie adoptate pe parcursul examinării cauzei de către Curte. Potrivit jurisprudenței și practicii sale consacrate, Curtea precizează măsuri provizorii numai în cazul în care există un risc real și iminent de vătămare gravă și ireparabilă. De obicei, prin măsurile respective se solicită unui stat să se abțină de la a expulza persoane în țări în care se susține că vor risca moartea sau tortura sau alte rele tratamente și poate fi inclusă cerința ca statul pârât să primească și să examineze cererile de azil ale persoanelor care se prezintă la un punct de control la frontieră (*M.K. și alții împotriva Poloniei*, 2020, pct. 235). În multe cauze, măsurile provizorii privesc solicitanții de azil sau persoane care trebuie extrădate ale căror plângeri au fost respinse definitiv și care nu mai dispun de nicio altă cale de atac cu efect suspensiv la nivel intern pentru a preveni expulzarea sau extrădarea (a se vedea supra, secțiunea „Aspecte procedurale"). Cu toate acestea, Curtea a indicat, de asemenea, măsuri provizorii în alte tipuri de cauze legate de imigrație, inclusiv cu privire la detenția minorilor. Nerespectarea de către statul pârât a oricărei măsuri de la art. 39 din Regulament indicate de Curte reprezintă încălcarea art. 34 din Convenție (pentru cauze în care îndepărtarea sau extrădarea reclamanților încălca art. 34, a se vedea *Mamatkulov și Askarov împotriva Turciei* (MC), 2005, pct. 99-129; a se vedea și *Savriddin Dzhurayev împotriva Rusiei*, 2013, *M.A. împotriva Franței*, 2018, și *O.M. și D.S. împotriva Ucrainei*, 2022, pentru

14. ***Regula 39 / Măsuri provizorii***

o cauză în care măsura provizorie indicată era încheierea luării în custodie publică legată de imigrație a familiei reclamantului și statul pârât a refuzat punerea în libertate a familiei până la expulzarea lor din statul pârât după șapte zile, încălcând art. 34, a se vedea *N.B. și alții împotriva Franței*, 2022, pct. 62-65).

V. Alte scenarii de caz

Art. 4 din Convenție

„1. Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în condiții de aservire.

2. Nimeni nu poate fi constrâns să execute o muncă forțată sau obligatorie.

3. Nu se consideră «muncă forțată sau obligatorie» în sensul prezentului articol:

(a) orice muncă impusă în mod normal unei persoane supuse detenției în condițiile prevăzute de art. 5 din prezenta convenție sau în timpul în care se află în libertate condiționată;

(b) orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul celor care refuză să satisfacă serviciul militar din motive de conștiință, în țările în care acest lucru este recunoscut ca legitim, un alt serviciu în locul serviciului militar obligatoriu;

(c) orice serviciu impus în situații de criză sau de calamități care amenință viața sau bunăstarea comunității;

(d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civice normale."

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora."

Art. 12 din Convenție

„Începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept."

Art. 14 din Convenție

„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație."

Art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui Stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

> 3. Exercitarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.
>
> 4. Drepturile recunoscute în paragraful 1 pot, de asemenea, în anumite zone determinate, să facă obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică."

A. Drepturile economice și sociale[15]

117. Exceptând contextul condițiilor de primire și al asistenței care trebuie oferită persoanelor urmând a fi îndepărtate (a se vedea supra, secțiunile „Condițiile de primire, proceduri de evaluare a vârstei și libertatea de circulație" și „Asistența care trebuie oferită persoanelor urmând a fi îndepărtate"), Curtea a examinat o serie de cauze privind drepturile economice și sociale ale migranților, ale solicitanților de azil și ale refugiaților, mai întâi în lumina art. 14 având în vedere faptul că, în cazul în care un stat contractant decide să acorde prestații sociale, trebuie să facă acest lucru în conformitate cu art. 14. În această privință, Curtea a constatat că este posibil ca un stat să aibă motive legitime pentru restrângerea utilizării serviciilor publice consumatoare de resurse - precum programele de bunăstare, prestații publice și asistență medicală - de către migranții pe termen scurt și ilegali, care nu contribuie, de regulă, la finanțarea acestora și că, în anumite împrejurări, este posibil ca statul să facă deosebire în mod justificat între diferite categorii de străini cu reședința pe teritoriul său (*Ponomaryovi împotriva Bulgariei*, 2011, pct. 54).

118. Diferențele de tratament întemeiate pe statutul de imigrant al copilului unei persoane străine, a cărei cerere pentru statutul de refugiat a fost respinsă, dar căreia i-a fost acordat dreptul de ședere permanentă, în legătură cu alocarea locuinței sociale, se pot astfel justifica (*Bah împotriva Regatului Unit*, 2011). În *Ponomaryovi împotriva Bulgariei*, 2011, Curtea a constatat că obligația de a plăti taxa de școlarizare pentru învățământul secundar întemeiată pe statutul de imigrant și pe cetățenia reclamanților nu se justifica. În *Bigaeva împotriva Greciei*, 2009, Curtea a constatat că excluderea străinilor de la profesiile juridice nu era discriminatoare, în sine, dar că se încălcase dreptul reclamantei la respectarea vieții private prin abordarea incoerentă a autorităților, care i-au permis reclamantei să înceapă un stagiu de 18 luni în scopul admiterii în barou, dar care, la îndeplinirea stagiului, au refuzat să-i permită prezentarea la examene pe motiv că era străină. Alte cauze judecate de Curte priveau prestațiile pentru minori (*Niedzwiecki împotriva Germaniei*, 2005; *Weller împotriva Ungariei*, 2009; *Saidoun împotriva Greciei*, 2010), ajutorul de șomaj (*Gaygusuz împotriva Austriei*, 1996), pensia de invaliditate (*Koua Poirrez împotriva Franței*), prestațiile bazate pe contribuții, inclusiv pensia [*Andrejeva împotriva Letoniei* (MC), 2009] și admiterea în sistemul de asigurări sociale bazat pe contribuții (*Luczak împotriva Poloniei*, 2007).

119. De asemenea, Curtea a constatat că cerința ca persoanele supuse controlului imigrației să depună cerere pentru o autorizație înainte de a li se permite să se căsătorească în Regatul Unit încălca art. 12 (*O'Donoghue și alții împotriva Regatului Unit*, 2010).

B. Libertatea de a părăsi orice țară[16]

120. În *L.B. împotriva Lituaniei*, 2022, Curtea a examinat refuzul de a o emite un document de călătorie unui cetățean străin, care era rezident permanent și fost beneficiar de protecție subsidiară, în statul pârât. A concluzionat că art. 2 § 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție este aplicabil și a fost

[15] A se vedea și *Ghid de jurisprudență privind art. 14 – Interzicerea discriminării*.
[16] A se vedea și *Ghid privind art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție - Libertatea de circulație*.

încălcat. Refuzul în litigiu se bazase pe motive formale, fără o analiză adecvată a situației din țara de origine a acestuia și fără o evaluare corespunzătoare a accesibilității pentru reclamant în a obține un pașaport al respectivei țări, dat fiind că el susținuse că îi este teamă să contacteze autoritățile acesteia. În *S.E. împotriva Serbiei*, 2023, Curtea a constatat încălcarea art. 2 § 2 din Protocolul nr. 4 din cauza refuzului de a emite unui refugiat recunoscut un document de călătorie pentru refugiați timp de șapte ani din cauza lipsei regulamentului de aplicare a dreptului intern privind azilul. Curtea a mai indicat în temeiul art. 46 din Convenție că statul pârât avea nevoie să finalizeze cadrul legislativ și regulamentul de aplicare pentru un drept efectiv de a părăsi țara (pct. 97-98).

C. Traficul de persoane

121. O serie de cauze, soluționate de Curte în temeiul art. 4 în contextul traficului de persoane, privea străini.[17]

D. Obligațiile de a preveni vătămarea și de a efectua o anchetă eficientă în alte situații specifice privind migranții[18]

122. În *M.H. și alții împotriva Croației,* 2021, Curtea a constatat încălcarea art. 2 din Convenție sub aspect procedural din cauză că autoritățile croate nu au anchetat în mod eficient decesul unei fete afgane de șase ani, care a fost lovită de un tren și a decedat pe partea sârbă a frontierei croato-sârbe după ce se presupune că i s-a refuzat oportunitatea să solicite azil de către ofițerii de poliție croați și i s-a impus să se întoarcă în Serbia urmărind calea ferată (pct. 127-131 și 148-166). În *Alhowais împotriva Ungariei*, 2023, Curtea a constatat încălcarea art. 2 și art. 3 din cauză că autoritățile ungare nu au anchetat în mod eficient decesul fratelui reclamantului, care s-a înecat în timpul unei operațiuni de control la frontieră pe un râu de la frontiera ungaro-sârbă, și acuzațiile întemeiate privind rele tratamente aplicate de poliție (pct. 78-94 și supra, secțiunea „Operațiunile de salvare la frontierele terestre"). În ceea ce privește obligația de a ancheta în mod eficient un accident mortal care a dus la decesul migranților pe mare, a se vedea supra, secțiunea „Interceptare, operațiuni de salvare și returnări sumare („pushback") pe mare". În legătură cu o cauză privind obligația de a ancheta în mod eficient prezumtivele rele tratamente pe durata procesului de deportare, a se vedea supra, secțiunea „Transferări înainte de îndepărtare și îndepărtarea în sine". În ceea ce privește obligațiile procedurale prevăzute la art. 3 atunci când se anchetează atacul rasist asupra unui migrant, a se vedea *Sakir împotriva Greciei*, 2016.

[17] Pentru referințe la jurisprudență detaliate și actualizate în această privință, a se vedea *Ghid privind art. 4 din Convenție - Interzicerea sclaviei și a muncii forțate*.

[18] A se vedea și *Ghid privind art. 2 din Convenție – Dreptul la viață*, *Ghid privind art. 4 din Convenție - Interzicerea sclaviei și a muncii forțate* și *Ghid privind art. 3 – Interzicerea torturii*.

VI. Aspecte procedurale ale cererilor în fața Curții

Art. 37 din Convenție

„1. În orice stadiu al procedurii, Curtea poate hotărî scoaterea de pe rol a unei cereri atunci când circumstanțele permit să se tragă concluzia că:

a) reclamantul nu dorește să o mai mențină;

b) chestiunea a fost soluționată;

c) din orice alt motiv constatat de Curte, continuarea examinării nu se mai justifică.

Totuși, Curtea continuă examinarea cererii dacă respectarea drepturilor omului garantate prin convenție și prin protocoalele sale o impune.

2. Curtea poate hotărî reînscrierea pe rol a unei cereri atunci când ea consideră că împrejurările o justifică."

A. Reclamanții cu sănătate psihică precară

123. Cauza *Tehrani și alții împotriva Turciei*, 2010, privea, *inter alia*, expulzarea reclamanților, cetățeni iranieni și foști membri ai PMOI recunoscuți ca refugiați de către UNHCR. După ce unul dintre reclamanți comunicase în scris Curții că nu dorea să-și mențină cererea, reprezentantul său a informat Curtea cu privire la faptul că dorea să susțină cererea și că reclamantul era bolnav psihic și necesita tratament. Guvernul a afirmat că reclamantul nu suferea de o tulburare psihotică, dar că nu se poate face o diagnosticare ca urmare a lipsei sale de cooperare. Curtea a observat că una dintre susținerile reclamantului privea riscul posibil de deces sau de rele tratamente și a considerat că radierea cauzei de pe rolul său ar ridica protecția acordată de Curte într-o materie la fel de importantă ca dreptul la viață și la bunăstarea fizică al unei persoane, că existau îndoieli cu privire la starea psihică a reclamantului și discrepanțe în rapoartele medicale și a concluzionat că respectarea drepturilor omului așa cum sunt definite în Convenție și în Protocoalele la aceasta necesită continuarea examinării cererii (pct. 56-57).

B. Data începerii termenului de patru luni în cauzele privind îndepărtarea în temeiul art. 2 sau art. 3

124. Cu toate că data rămânerii definitive a deciziei interne care prevede o cale de atac efectivă este în mod normal punctul de plecare pentru calcularea termenului de patru luni prevăzut la art. 35 § 1 din Convenție, răspunderea statului de trimitere în temeiul art. 2 sau art. 3 din Convenție este atrasă, de regulă, numai atunci când se fac pași pentru a îndepărta persoana de pe teritoriul său. Data răspunderii statului în temeiul art. 2 sau art. 3 corespunde datei la care termenul de patru luni începe să curgă pentru reclamant. În consecință, în cazul în care actul prin care se dispune extrădarea nu a fost pus în aplicare și persoana rămâne pe teritoriul statului care dorește extrădarea sa, termenul de patru luni nu a început încă să curgă (a se vedea *M.Y.H. și alții împotriva Suediei*, 2013, pct. 38-41; *J.A. și A.A. împotriva Turciei*, 2024, pct. 41). Același lucru s-ar aplica îndepărtărilor cu privire la răspunderea unui stat de trimitere pentru un pretins risc sau o denegare flagrantă a drepturilor în temeiul art. 5 și art. 6 în statul de destinație (a se vedea supra, secțiunea „Denegarea flagrantă de dreptate: Art. 5 și art. 6*")*.

125. Înainte de intrarea în vigoare a Protocolului nr. 15 la Convenție (1 august 2021), art. 35 § 1 din Convenție făcea referire la o perioadă de 6 luni. Art. 4 din Protocolul nr. 15 a modificat art. 35 § 1 reducând perioada de la șase la patru luni. Deși hotărârile și deciziile anterioare Protocolului nr. 15

menționate în acest ghid fac referire la „perioada de 6 luni” sau la „regula privind termenul de șase luni”, această expresie s-a înlocuit în prezentul ghid cu expresia „perioada de patru luni”, pentru a reflecta noul termen instituit de Convenție. Principiile generale din jurisprudența Curții privind modul în care funcționa norma anterioară rămân valabile și pentru funcționarea noului termen [*Sakaşvili împotriva Georgiei* (dec.), 2022, pct. 46].

C. Lipsa unui pericol iminent de extrădare

126. În cauzele privind îndepărtarea în care reclamantul nu mai este supus niciunui risc de a fi expulzat, pentru moment sau pentru o perioadă de timp în viitor, și în care acesta are posibilitatea de a contesta orice nou ordin de expulzare în fața autorităților naționale și, la nevoie, în fața Curții, Curtea constată, în mod normal, că nu se mai justifică continuarea examinării cererii în sensul art. 37 § 1 lit. c) din Convenție și o radiază de pe rolul său, exceptând cazul în care există circumstanțe speciale legate de respectarea drepturilor omului așa cum sunt definite în Convenție și în protocoalele la aceasta care cer continuarea examinării cererii [a se vedea *Khan împotriva Germaniei* (MC), 2016]. După ce Curtea a radiat cererea de pe rolul său, poate oricând hotărî reînscrierea acesteia pe rol atunci când consideră că împrejurările o justifică, conform art. 37 § 2 din Convenție. În cazul în care dreptul intern prevede două decizii separate – una de refuzare a cererii de protecție internațională și alta ulterioară de expulzare – și cea din urmă decizie poate fi contestată cu o cale de atac având efect suspensiv automat, justițiabilul este lipsit de statutul de victimă pentru a se plânge că expulzarea sa iminentă ar contraveni art. 3 din Convenție, dacă cererea sa de protecție internațională a fost refuzată, dar încă nu s-a dispus expulzarea sa [a se vedea *F.O. și G.H. împotriva Belgiei* (dec.), 2024, pct. 31-40].

D. Calitatea procesuală pentru a depune cerere în numele reclamantului

127. În *G.J. împotriva Spaniei* (dec.), 2016, Curtea a constatat că o organizație neguvernamentală nu avea calitatea procesuală pentru a depune cerere în numele reclamantului, un solicitant de azil, după expulzarea sa, deoarece aceasta nu prezentase o împuternicire scrisă de a acționa ca reprezentantă a sa, contrar cerințelor art. 36 § 1 din Regulamentul Curții. Cauza *N. și M. împotriva Rusiei* (dec.), 2016, privea pretinsa dispariție a reclamanților, doi cetățeni uzbeci, a căror extrădare fusese cerută de autoritățile uzbece. Curtea a indicat guvernului pârât, în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții, că nu ar trebui să fie expulzați în Uzbekistan sau în orice altă țară pe durata procedurii în fața Curții. Curtea a aflat mai târziu că avocatul care depusese cererea în fața Curții în numele reclamanților nu avea calitatea procesuală pentru a o depune: avocatul nu prezentase o împuternicire specifică pentru a reprezenta pe reclamanți; nu au existat circumstanțe excepționale care să fie permis avocatului să acționeze în numele reclamanților. Nu a existat niciun risc ca reclamanții să fie privați de protecția efectivă a drepturilor lor, întrucât aveau membri apropiați ai familiei în Uzbekistan cu care avuseseră contact periodic și care, la rândul lor, au păstrat legătura cu avocatul după presupusa răpire a reclamanților: era la îndemâna familiei apropiate a reclamanților să se plângă Curții în nume propriu și nu existau informații că au fost împiedicați să adreseze cereri Curții.

E. Măsurile de investigare pentru a clarifica situația în fapt a cauzei

128. În *W.A. și alții împotriva Italiei*, 2023, Guvernul a susținut că reclamanții nu erau, în fapt, așa cum susțineau, parte a unui grup de persoane îndepărtate din statul pârât. Curtea a solicitat, în temeiul art. A1 § 1 și § 2 din Regulamentul Curții, un raport de expertiză privind compararea imaginii faciale de la poliția altui stat membru pentru a evalua dacă reclamanții, așa cum erau menționați în formularele de cerere și înfățișați în fotografiile și pe materialul video prezentate de reprezentanții lor, se aflau printre

persoanele îndepărtate din statul pârât, ținând seama de fotografiile și numele persoanelor îndepărtate prezentate de guvern.

F. Exercitarea abuzivă a dreptului de a introduce o cerere individuală

129. În *N.A. împotriva Finlandei* (revizuire), 2021, Curtea a revizuit și a anulat hotărârea sa anterioară în această cauză – în care constatase că expulzarea tatălui reclamantului în Irak încălcase art. 2 și art. 3 din Convenție – în totalitate și a respins cererea ca fiind o exercitare abuzivă a dreptului de a introduce o cerere individuală în temeiul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție, după ce ulterior a ieșit la iveală că documentele privind decesul tatălui reclamantului erau falsificate, iar acesta era în viață în Irak. Curtea a constatat, în mod similar, că reprezintă un abuz al dreptului de a introduce o cerere atunci când un reclamant, care a susținut că detenția sa prelungită în vederea expulzării în țara sa de origine nu fusese justificată în temeiul art. 5 § 1 lit. f), susținuse că are altă naționalitate și refuzase să coopereze pentru clarificarea identității, deși autoritățile care intenționau să îl expulzeze erau în contact de multă vreme cu omologii lor din presupusa țară de cetățenie și care, de asemenea, încercase să inducă în eroare Curtea cu privire la naționalitatea sa [a se vedea *Bencheref împotriva Suediei* (dec.), 2017].

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri sau decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii sau rapoarte ale fostei Comisii Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile Camerei care nu sunt definitive, în sensul art. 44 din Convenție sunt marcate cu un asterisc (*) în lista de mai jos. Art. 44 § 2 din Convenție prevede: „Hotărârea unei Camere devine definitivă a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiterea cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiterea cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimitere formulată potrivit art. 43.” În cazul în care cererea de retrimitere este admisă de Colegiul Marii Camere, hotărârea pronunțată ulterior de Marea Cameră este cea care devine definitivă, și nu cea a Camerei.

Hiperlinkurile cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului direcționează spre baza de date HUDOC (*http://hudoc.echr.coe.int*) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet; avize consultative și rezumate juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența), și la jurisprudența fostei Comisii (decizii și rapoarte), precum și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC conține, de asemenea, traduceri ale unor cauze importante în peste treizeci de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru cauzele citate pot fi consultate accesând rubrica „Versiuni lingvistice” din baza de date *HUDOC*, care apare după ce dați clic pe hiperlinkul cauzei.

—A—

A. împotriva Elveției, nr. 60342/16, 19 decembrie 2017
A. și alții împotriva Regatului Unit (MC), nr. 3455/05, CEDO 2009
A.A. împotriva Elveției, nr. 32218/17, 5 noiembrie 2019
A.A. împotriva Elveției, nr. 58802/12, 7 ianuarie 2014
A.A. împotriva Regatului Unit, nr. 8000/08, 20 septembrie 2011
A.A. împotriva Suediei, nr. 4677/20, 13 iulie 2023
A.A. și alții împotriva Macedoniei de Nord, nr. 55798/16 și alte 4 cereri, 5 aprilie 2022
A.A. și alții împotriva Suediei, nr. 14499/09, 28 iunie 2012
A.B. și alții împotriva Franței, nr. 11593/12, 12 iulie 2016.
A.B. și Y.W. împotriva Maltei, nr. 2559/23, 4 februarie 2025
A.C. împotriva Franței, nr. 15457/20, 16 ianuarie 2025
A.D. împotriva Maltei, nr. 12427/22, 17 octombrie 2023
A.D. și alții împotriva Suediei, nr. 22283/21, 7 mai 2024
A.E. și alții împotriva Italiei, nr. 18911/17 și alte 2 cereri, 16 noiembrie 2023
A.E.A. împotriva Greciei, nr. 39034/12, 15 martie 2018
A.F. împotriva Franței, nr. 80086/13, 15 ianuarie 2015
A.J. împotriva Greciei (dec.), nr. 34298/18, 26 aprilie 2022
A.L.(X.W.) împotriva Rusiei, nr. 44095/14, 29 octombrie 2015

A.M. împotriva Franței, nr. 12148/18, 29 aprilie 2019
A.M. împotriva Franței, nr. 56324/13, 12 iulie 2016
A.M. împotriva Țărilor de Jos, nr. 29094/09, 5 iulie 2016
A.M. și alții împotriva Franței, nr. 24587/12, 12 iulie 2016.
A.R.E. împotriva Greciei, nr. 15783/21, 7 ianuarie 2025
A.S. împotriva Franței, nr. 46240/15, 19 aprilie 2018
Abdi Mahamud împotriva Maltei, nr. 56796/13, 3 mai 2016
Abdolkhani și Karimnia împotriva Turciei, nr. 30471/08, 22 septembrie 2009
Abdulkhakov împotriva Rusiei, nr. 14743/11, 2 octombrie 2012
Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei, nr. 25794/13 și 28151/13, 22 noiembrie 2016
Abo împotriva Estoniei (dec.), nr. 29295/22, 17 septembrie 2024
Aboya Boa Jean împotriva Maltei, nr. 62676/16, 2 aprilie 2019
Abuhmaid împotriva Ucrainei, nr. 31183/13, 12 ianuarie 2017
Aden Ahmed împotriva Maltei, nr. 55352/12, 23 iulie 2013
Akkad împotriva Turciei, nr. 1557/19, 21 iunie 2022
Al Husin împotriva Bosniei și Herțegovinei (nr. 2), nr. 10112/16, 25 iunie 2019
Al Nashiri împotriva Poloniei, nr. 28761/11, 24 iulie 2014
Al-Habeeb împotriva Danemarcei, nr. 14171/23, 12 noiembrie 2024
Alhowais împotriva Ungariei, nr. 59435/17, 2 februarie 2023
Ali și alții împotriva Elveției și Italiei (dec.), nr. 30474/14, 4 octombrie 2016
Alkhatib și alții împotriva Greciei, nr. 3566/16, 16 ianuarie 2024
Allanazarova împotriva Rusiei, nr. 46721/15, 14 februarie 2017
Alleleh și alții împotriva Norvegiei, nr. 569/20, 23 iunie 2022.
Alpeyeva și Dzhalagoniya împotriva Rusiei, nr. 7549/09 și 33330/11, 12 iunie 2018
Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit, nr. 61498/08, CEDO 2010
Al-Zawatia împotriva Suediei (dec.), nr. 50068/08, 22 iunie 2010
Amerkhanov împotriva Turciei, nr. 16026/12, 5 iunie 2018
Amuur împotriva Franței, 25 iunie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-III
Andrejeva împotriva Letoniei (MC), nr. 55707/00, CEDO 2009
Ansari împotriva Portugaliei (dec.), nr. 4262/17, 11 aprilie 2023
Asady și alții împotriva Slovaciei, nr. 24917/15, 24 martie 2020
Aswat împotriva Regatului Unit, nr. 17299/12, 16 aprilie 2013
Auad împotriva Bulgariei, nr. 46390/10, 11 octombrie 2011
Azimov împotriva Rusiei, nr. 67474/11, 18 aprilie 2013
Azzaqui împotriva Țărilor de Jos, nr. 8757/20, 30 mai 2023

—B—

B.A. împotriva Ciprului, nr. 24607/20, 2 iulie 2024
B.F. și alții împotriva Elveției, nr. 13258/18 și alte 3 cereri, 4 iulie 2023
Bah împotriva Regatului Unit, nr. 56328/07, CEDO 2011
Bivolaru și Moldovan împotriva Franței, nr. 40324/16 și 12623/17, 25 martie 2021
Boumediiene și alții împotriva Bosniei și Herțegovinei (dec.), nr. 38703/06 și alte 5 cereri, 18 noiembrie 2008
B și C împotriva Elveției, nr. 889/19 și 43987/16, 17 noiembrie 2020
Bigaeva împotriva Greciei, nr. 26713/05, 28 mai 2009
Butt împotriva Norvegiei, nr. 47017/09, 4 decembrie 2012
Biao împotriva Danemarcei (MC), nr. 38590/10, 24 mai 2016
B.A.C. împotriva Greciei, nr. 11981/15, 13 octombrie 2016
Bencheref împotriva Suediei (dec.), nr. 9602/15, 5 decembrie 2017
Batyrkhairov împotriva Turciei, nr. 69929/12, 5 iunie 2018

Bistieva și alții împotriva Poloniei, nr. 75157/14, 10 aprilie 2018
B.G. și alții împotriva Franței, nr. 63141/13, 10 septembrie 2020.
Bah împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 35751/20, 22 iunie 2021
Bijan Balahan împotriva Suediei, nr. 9839/22, 29 iunie 2023

—C—

Camara împotriva Belgiei, nr. 49255/22, 18 iulie 2023
Carvajal Barrios împotriva Spaniei (dec.), nr. 13869/22, 4 iulie 2023
Ceesay împotriva Austriei, nr. 72126/14, 16 noiembrie 2017
Chahal împotriva Regatului Unit (MC), 15 noiembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-V
Chapman împotriva Regatului Unit (MC), nr. 27238/95, CEDO 2001-I
Čonka împotriva Belgiei, nr. 51564/99, CEDO 2002-I
Corley și alții împotriva Rusiei, nr. 292/06 și 43490/06, 23 noiembrie 2021

—D—

D împotriva Bulgariei, nr. 29447/17, 20 iulie 2021
D. împotriva Regatului Unit, 2 mai 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-III
D.A. și alții împotriva Poloniei, nr. 51246/17, 8 iulie 2021
D.H. și alții împotriva Suediei, nr. 34210/19, 25 iulie 2024
Dabo împotriva Suediei, nr. 12510/18, 18 ianuarie 2024
Dalea împotriva Franței (dec.), nr. 964/07, 2 februarie 2010
Darboe și Camara împotriva Italiei, 5797/17, 21 iulie 2022
Dbouba împotriva Turciei, nr. 15916/09, 13 iulie 2010
De Sousa împotriva Portugaliei (dec.), nr. 28/17, 7 decembrie 2021
De Souza Ribeiro împotriva Franței (MC), nr. 22689/07, CEDO 2012
Dubovik împotriva Ucrainei, nr. 33210/07 și 41866/08, 15 octombrie 2009

—E—

E.H. împotriva Franței, nr. 39126/17, 22 iulie 2021
El Ghatet împotriva Elveției, nr. 56971/10, 8 noiembrie 2016
Eminbeyli împotriva Rusiei, nr. 42443/02, 26 februarie 2009

—F—

F.G. împotriva Suediei (MC), nr. 43611/11, 23 martie 2016
F.O. și G.H. împotriva Belgiei (dec.), nr. 9568/22, 16 aprilie 2024

—G—

Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței, nr. 25389/05, CEDO 2007-II
Georgia împotriva Rusiei (I) (MC), nr. 13255/07, CEDO 2014 (extrase)
Gaygusuz împotriva Austriei, 16 septembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-IV
Genovese împotriva Maltei, nr. 53124/09, 11 octombrie 2011
G.R. împotriva Țărilor de Jos, nr. 22251/07, 10 ianuarie 2012

G.J. împotriva Spaniei (dec.), nr. 59172/12, 21 iunie 2016
Gaspar împotriva Rusiei, nr. 23038/15, 12 iunie 2018
G.B. și alții împotriva Turciei, nr. 4633/15, 17 octombrie 2019
Ghadamian împotriva Elveției, nr. 21768/19, 9 mai 2023
G.R.J. împotriva Greciei (dec.), nr. 15067/21, 3 decembrie 2024

—H—

Haciatrian și Konovalova împotriva Rusiei, nr. 28895/14, 13 iulie 2021
Hasanov și Rahmanov împotriva Rusiei (MC), nr. 28492/15 și 49975/15, 29 aprilie 2022
Hashemi și alții împotriva Azerbaidjanului, nr. 1480/16 și alte 6 cereri, 13 ianuarie 2022
Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei (MC), nr. 27765/09, CEDO 2012
H.T. împotriva Germaniei și Greciei, nr. 13337/19, 15 octombrie 2024
Hasanbasic împotriva Elveției, nr. 52166/09, 11 iunie 2013
Hunde împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 17931/16, 5 iulie 2016
Hoti împotriva Croației, nr. 63311/14, 26 aprilie 2018
H.A și alții împotriva Greciei, nr. 19951/16, 28 februarie 2019
H.M. și alții împotriva Ungariei, nr. 38967/17, 2 iunie 2022
H.A. împotriva Regatului Unit, nr. 30919/20, 5 decembrie 2023
Harkins împotriva Regatului Unit (dec.) (MC), nr. 71537/14, 15 iunie 2017
Hode și Abdi împotriva Regatului Unit, nr. 22341/09, 6 noiembrie 2012

—I—

I.K. împotriva Elveției (dec.), nr. 21417/17, 19 decembrie 2017
I.M. împotriva Elveției, nr. 23887/16, 9 aprilie 2019
I.M. împotriva Franței, nr. 9152/09, 2 februarie 2012
Ilias și Ahmed împotriva Ungariei (MC), nr. 47287/15, 21 noiembrie 2019

—J—

J.A. și A.A. împotriva Turciei, nr. 80206/17, 6 februarie 2024
J.A. și alții împotriva Italiei, nr. 21329/18, 30 martie 2023
J.H. împotriva Regatului Unit, nr. 48839/09, 20 decembrie 2011
J.K. și alții împotriva Suediei (MC), nr. 59166/12, 23 august 2016
J.N. împotriva Regatului Unit, nr. 37289/12, 19 mai 2016
J.R. și alții împotriva Greciei, nr. 22696/16, 25 ianuarie 2018
Jeunesse împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 12738/10, 3 octombrie 2014
Johansen împotriva Danemarcei (dec.), nr. 27801/19, 1 februarie 2022

—K—

K2 împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 42387/13, 7 februarie 2017
K.G. împotriva Belgiei, nr. 52548/15, 6 noiembrie 2018
K.I. împotriva Franței, nr. 5560/19, 15 aprilie 2021
Kanagaratnam și alții împotriva Belgiei, nr. 15297/09, 13 decembrie 2011
Khachaturov împotriva Armeniei, nr. 59687/17, 24 iunie 2021
Khan împotriva Franței, nr. 12267/16, 28 februarie 2019

Khan împotriva Germaniei (MC), nr. 38030/12, 21 septembrie 2016
Kaya împotriva Germaniei, nr. 31753/02, 28 iunie 2007
Kebe și alții împotriva Ucrainei, nr. 12552/12, 12 ianuarie 2017
Khlaifia și alții împotriva Italiei (MC), nr. 16483/12, 15 decembrie 2016
Khudyakova împotriva Rusiei, nr. 13476/04, 8 ianuarie 2009
Kim împotriva Rusiei, nr. 44260/13, 17 iulie 2014
Kiutin împotriva Rusiei, nr. 2700/10, CEDO 2011
Komissarov împotriva Republicii Cehe, nr. 20611/17, 3 februarie 2022
Koua Poirrez împotriva Franței, nr. 40892/98, CEDO 2003-X
Kumari împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 44051/20, 19 noiembrie 2024

—L—

L.B. împotriva Lituaniei, nr. 38121/20, 14 iunie 2022
L.M. alții împotriva Rusiei, nr. 40081/14 și alte 2 cereri, 15 octombrie 2015
L.O. împotriva Franței (dec.), nr. 4455/14, 26 mai 2015
Lazăr împotriva României, nr. 20183/21, 9 aprilie 2024
Levakovic împotriva Danemarcei, nr. 7841/14, 23 octombrie 2018
Ljatifi împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 19017/16, 17 mai 2018
Liu împotriva Poloniei, nr. 37610/18, 6 octombrie 2022
Longa Yonkeu împotriva Letoniei, nr. 57229/09, 15 noiembrie 2011
Louled Massoud împotriva Maltei, nr. 24340/08, 27 iulie 2010
Luczak împotriva Poloniei, nr. 77782/01, 27 noiembrie 2007

—M—

M și alții împotriva Bulgariei, nr. 41416/08, 26 iulie 2011
M.A. împotriva Belgiei, nr. 19656/18, 27 octombrie 2020
M.A. împotriva Ciprului, nr. 41872/10, CEDO 2013
M.A. împotriva Danemarcei (MC), nr. 6697/18, 9 iulie 2021
M.A. împotriva Elveției, nr. 52589/13, 18 noiembrie 2014
M.A. împotriva Franței, nr. 9373/15, 1 februarie 2018
M.A. împotriva Italiei, nr. 70583/17, 31 august 2023
M.A. și alții împotriva Letoniei (dec.), nr. 25564/18, 29 martie 2022
M.A. și alții împotriva Lituaniei, nr. 59793/17, 11 decembrie 2018
M.A. și Z.R. împotriva Ciprului, nr. 39090/20, 8 octombrie 2024
M.A.M. împotriva Elveției, nr. 29836/20, 26 aprilie 2022
M.B. împotriva Țărilor de Jos, nr. 71008/16, 23 aprilie 2024
M.D. împotriva Franței, nr. 50376/13, 10 octombrie 2019
M.D. și A.D. împotriva Franței, nr. 57035/18, 22 iulie 2021
M.D. și M.A. împotriva Belgiei, nr. 58689/12, 19 ianuarie 2016
M.D. și alții împotriva Rusiei, nr. 71321/17 și alte 8 cereri, 14 septembrie 2021
M.D. și alții împotriva Ungariei, nr. 60778/19, 19 septembrie 2024
M.G. împotriva Bulgariei, nr. 59297/12, 25 martie 2014
M.H. și alții împotriva Croației, nr. 15670/18 și 43115/18, 18 noiembrie 2021
M.H. și S.B. împotriva Ungariei, nr. 10940/17 și 15977/17, 22 februarie 2024
M.K. și alții împotriva Franței, nr. 34349/18 și alte 2 cereri, 8 decembrie 2022
M.K. și alții împotriva Poloniei, nr. 40503/17 și alte 2 cereri, 23 iulie 2020
M.M. împotriva Bulgaria, nr. 75832/13, 8 iunie 2017
M.M. împotriva Elveției, nr. 59006/18, 8 decembrie 2020

M.M.R. împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 64047/10, 24 mai 2016
M.N. și alții împotriva Belgiei(MC) (dec.), nr. 3599/18, 5 mai 2020
M.N. și alții împotriva Turciei, nr. 40462/16, 21 iunie 2022
M.O. împotriva Elveției, nr. 41282/16, 20 iunie 2017
M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei (MC), nr. 30696/09, CEDO 2011
M.T. și alții împotriva Suediei, nr. 22105/18, 20 octombrie 2022
M.Y.H. și alții împotriva Suediei, nr. 50859/10, 27 iunie 2013
Maaouia împotriva Franței (MC), nr. 39652/98, CEDO 2000-X
Mahmundi și alții împotriva Greciei, nr. 14902/10, 31 iulie 2012
Makdoudi împotriva Belgiei, nr. 12848/15, 18 februarie 2020
Mamatkulov și Askarov împotriva Turciei (MC) nr. 46827/99 și 46951/99, CEDO 2005-I
Mamazhonov împotriva Rusiei, nr. 17239/13, 23 octombrie 2014
Martinez Alvarado împotriva Țărilor de Jos, nr. 4470/21, 10 decembrie 2024
Maslov împotriva Austriei (MC), nr. 1638/03, CEDO 2008
Matthews și Johnson împotriva României, nr. 19124/21 și 20085/21, 9 aprilie 2024
McCallum împotriva Italiei (dec.) (MC), nr. 20863/21, 21 septembrie 2022
Mikolenko împotriva Estoniei, nr. 10664/05, 8 octombrie 2009
Minasian și alții împotriva Republicii Moldova, nr. 26879/17, 17 ianuarie 2023
Mir Isfahani împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 31252/03, 31 august 2008
Mirzoyan împotriva Republicii Cehe, nr. 15117/21 și 15689/21, 16 mai 2024
Moustahi împotriva Franței, nr. 9347/14, 25 iunie 2020
Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei, nr. 13178/03, ECHR 2006-XI
Mugenzi împotriva Franței, nr. 52701/09, 10 iulie 2014
Muhammad și Muhammad împotriva României (MC), nr. 80982/12, 15 octombrie 2020
Muhammad Saqawat împotriva Belgiei, nr. 54962/18, 30 iunie 2020
Muskhadzhiyeva și alții împotriva Belgiei, nr. 41442/07, 19 ianuarie 2010

—N—

N. și M. împotriva Rusiei (dec.), nr. 39496/14 și 39727/14, 26 aprilie 2016
N. împotriva Finlandei, nr. 38885/02, 26 iulie 2005
N. împotriva Suediei, nr. 23505/09, 20 iulie 2010
N. împotriva Regatului Unit (MC), nr. 26565/05, CEDO 2008
N.A. împotriva Finlandei, nr. 25244/18, 13 iulie 2021
N.B. și alții împotriva Franței, nr. 49775/20, 31 martie 2022.
N.D. și N.T. împotriva Spaniei (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, 13 februarie 2020
N.H. și alții împotriva Franței, nr. 28820/13 și alte 2 cereri, 2 iulie 2020
N.T.P. și alții împotriva Franței, nr. 68862/13, 24 mai 2018.
NA. împotriva Regatului Unit, nr. 25904/07, 17 iulie 2008
Nada împotriva Elveției (MC), nr. 10593/08, CEDO 2012
Ndidi împotriva Regatului Unit, nr. 41215/14, 14 septembrie 2017
Niedzwiecki împotriva Germaniei, nr. 58453/00, 25 octombrie 2005
Nikoghosyan și alții împotriva Poloniei, nr. 14743/17, 3 martie 2022
Novruk și alții împotriva Rusiei, nr. 31039/11 și alte 4 cereri, 15 martie 2016
Nowak împotriva Ucrainei, nr. 60846/10, 31 martie 2011

—O—

O.D. împotriva Bulgariei, nr. 34016/18, 10 octombrie 2019
O.M. împotriva Ungariei, nr. 9912/15, 5 iulie 2016

O.M. și D.S. împotriva Ucrainei, nr. 18603/12, pct. 297, 15 septembrie 2022
O.R. împotriva Greciei, nr. 24650/19, 23 ianuarie 2024
O'Donoghue și alții împotriva Regatului Unit, nr. 34848/07, CEDO 2010 (extrase)
Ojei împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 64724/10, 14 martie 2017
Okubamichael Debru împotriva Suediei, nr. 49755/18, 25 iulie 2024
Omwenyeke împotriva Germaniei (dec.), nr. 44294/04, 20 noiembrie 2007
Onyejiekwe împotriva Austria (dec.), nr. 20203/11, 9 octombrie 2012
Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit, nr. 8139/09, CEDO 2012 (extrase)

—P—

P.J. și R.J. împotriva Elveției, nr. 52232/20, 17 septembrie 2024
Panjeheighalehei împotriva Danemarcei (dec.), nr. 11230/07, 13 octombrie 2009
Paposhvili împotriva Belgiei (MC), nr. 41738/10, 13 decembrie 2016
Piermont împotriva Franței, 27 aprilie 1995, seria A nr. 314
Ponomaryovi împotriva Bulgariei, nr. 5335/05, CEDO 2011
Popov împotriva Franței, nr. 39472/07 și 39474/07, 19 ianuarie 2012
Pormes împotriva Țărilor de Jos, nr. 25402/14, 28 iulie 2020

—R—

R împotriva Franței, nr. 49857/20, 30 august 2022
R.B.A.B. împotriva Țărilor de Jos, nr. 7211/06, 7 iunie 2016
R.C. și V.C. împotriva Franței, nr. 76491/14, 12 iulie 2016.
R.D. împotriva Franței, nr. 34648/14, 16 iunie 2016
R.H. împotriva Suediei, nr. 4601/14, 10 septembrie 2015
R.K. și alții împotriva Franței, no.68264/14, 12 iulie 2016.
R.M. și alții împotriva Franței, nr. 33201/11, 12 iulie 2016.
R.R. și alții împotriva Ungariei, nr. 36037/17, 2 martie 2021
R.U. împotriva Greciei, nr. 2237/08, 7 iunie 2011
Rahimi împotriva Greciei, nr. 8687/08, 5 aprilie 2011
Ramadan împotriva Maltei, nr. 76136/12, 21 iunie 2016
Rantsev împotriva Ciprului și Rusiei, nr. 25965/04, CEDO 2010 (extras)
Riad și Idiab împotriva Belgiei, nr. 29787/03 și 29810/03, 24 ianuarie 2008
Rodrigues da Silva și Hoogkamer împotriva Țărilor de Jos, nr. 50435/99, CEDO 2006-I

—S—

S.D. împotriva Greciei, nr. 53541/07, 11 iunie 2009
S.E. împotriva Serbiei, nr. 61365/16, 11 iulie 2023
S.F. împotriva Finlandei, nr. 35276/20, 8 octombrie 2024
S.F. și alții împotriva Bulgariei, nr. 8138/16, 7 decembrie 2017
S.H. împotriva Maltei, nr. 37241/21, 20 decembrie 2022
Sh.D. și alții împotriva Greciei, a Austriei, a Croației, a Ungariei, a Macedoniei de Nord, a Serbiei și a Sloveniei, nr. 14165/16, 13 iunie 2019
S.L. împotriva României (dec.), nr. 52693/12, 29 noiembrie 2022
S.S. și alții împotriva Ungariei, nr. 56417/19 și 44245/20, 12 octombrie 2023
S.Z. împotriva Greciei, nr. 66702/13, 21 iunie 2018
Saadi împotriva Italiei (MC), nr. 37201/06, CEDO 2008

Saadi împotriva Regatului Unit (MC), nr. 13229/03, CEDO 2008
Safi și alții împotriva Greciei, nr. 5418/15, 7 iulie 2022
Sanchez-Sanchez împotriva Regatului Unit (MC), nr. 22854/20, 3 noiembrie 2022
Saidoun împotriva Greciei, nr. 40083/07, 28 octombrie 2010
Sakașvili împotriva Georgiei (dec.), nr. 6232/20 și 22394/20, 1 martie 2022
Sakkal și Fares împotriva Turciei (dec.), nr. 52902/15, 7 iunie 2016
Sakir împotriva Greciei, nr. 48475/09, 24 martie 2016
Salah Sheekh împotriva Țărilor de Jos, nr. 1948/04, 11 ianuarie 2007
Savran împotriva Danemarcei (MC), nr. 57467/15, 7 decembrie 2021
Savriddin Dzhurayev împotriva Rusiei, nr. 71386/10, CEDO 2013 (extrase)
Schembri împotriva Maltei (dec.), nr. 66297/13, 19 septembrie 2017
Senigo Longue și alții împotriva Franței, nr. 19113/09, 10 iulie 2014.
Sergey Smirnov împotriva Rusiei (dec.), nr. 14085/04, 6 iulie 2006
Shahzad împotriva Ungariei, nr. 12625/17, 8 iulie 2021
Shahzad împotriva Ungariei (nr. 2), nr. 37967/18, 5 octombrie 2023
Șamaiev și alții împotriva Georgiei și Rusiei, nr. 36378/02, CEDO 2005-III
Sharafane împotriva Danemarcei, nr. 5199/23, 12 noiembrie 2024
Sharifi și alții împotriva Italiei și Greciei, nr. 16643/09, 21 octombrie 2014
Shenturk și alții împotriva Azerbaidjanului, nr. 41326/17 și alte 3 cereri, 10 martie 2022
Sherov și alții împotriva Poloniei, nr. 54029/17 și alte 3 cereri, 4 aprilie 2024
Shiksaitov împotriva Slovaciei, nr. 56751/16 și 33762/17, 10 decembrie 2020
Shioshvili și alții împotriva Rusiei, nr. 19356/07, 20 decembrie 2016
Singh împotriva Republicii Cehe, nr. 60538/00, 25 ianuarie 2005
Singh și alții împotriva Belgiei, nr. 33210/11, 2 octombrie 2012
Slivenko și alții împotriva Letoniei (dec.) (MC), nr. 48321/99, CEDO 2002-II (extrase)
Soering împotriva Regatului Unit, 7 iulie 1989, seria A nr. 161
Sow împotriva Belgiei, nr. 27081/13, 19 ianuarie 2016
Stamose împotriva Bulgariei, nr. 29713/05, CEDO 2012
Sudita Keita împotriva Ungariei, nr. 42321/15, 12 mai 2020
Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit, nr. 8319/07 și 11449/07, 28 iunie 2011
Sultani împotriva Franței, nr. 45223/05, CEDO 2007-IV (extrase)
Suso Musa împotriva Maltei, nr. 42337/12, 23 iulie 2013

—T—

T.C.E. împotriva Germaniei, nr. 58681/12, 1 martie 2018
T.I. și alții împotriva Greciei, 40311/10, 18 iulie 2019
T.K. și alții împotriva Lituaniei, nr. 55978/20, 22 martie 2022
Taddeucci și McCall împotriva Italiei, nr. 51362/09, 30 iunie 2016
Tanda-Muzinga împotriva Franței, nr. 2260/10, 10 iulie 2014.
Tarakhel împotriva Elveției (MC), nr. 29217/12, CEDO 2014 (extrase)
Tehrani și alții împotriva Turciei, nr. 32940/08 și alte 2 cereri, 13 aprilie 2010
Thiam împotriva Italiei (dec.), nr. 21329/16, 30 august 2022
Thimothawes împotriva Belgiei, nr. 39061/11, 4 aprilie 2017
Thuo împotriva Ciprului, nr. 3869/07, 4 aprilie 2017

—U—

Üner împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 46410/99, CEDO 2006-XII
Unuane împotriva Regatului Unit, nr. 80343/17, 24 noiembrie 2020

Usmanov împotriva Rusiei, nr. 43936/18, 22 decembrie 2020

—V—

V.F. împotriva Franței (dec.), nr. 7196/10, 29 noiembrie 2011

—W—

W împotriva Franței, nr. 1348/21, 30 august 2022
W.A. și alții împotriva Italiei, nr. 18787/17, 16 noiembrie 2023
Weller împotriva Ungariei, nr. 44399/05, 31 martie 2009
Winther împotriva Danemarcei, nr. 9588/21, 12 noiembrie 2024

—X—

X împotriva Elveției, nr. 16744/14, 26 ianuarie 2017
X împotriva Suediei, nr. 36417/16, 9 ianuarie 2018

—Y—

Yoh-Ekale Mwanje împotriva Belgiei, nr. 10486/10, 20 decembrie 2011

—Z—

Z și T împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 27034/05, 28 februarie 2006
Z.A. și alții împotriva Rusiei (MC), nr. 61411/15 și alte 3 cereri, 21 noiembrie 2019